

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Ken Saksniit

KAPITALIÜHINGUTE ERIESINDAJA ÕIGUSLIK SEISUND

Magistritöö

Juhendaja
dr.iur. Kalev Saare

Tartu
2023

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. KAPITALIÜHINGU ERIESINDAJAGA SEOTUD ÜLDKÜSIMUSED	9
1.1. Eriesindaja mõiste	9
1.2. Eriesindaja määramise eesmärk, sisulised juhtumid ja isikuline ulatus.....	10
1.2.1. Üldine.....	10
1.2.2. Eriesindaja määramise eesmärk.....	11
1.2.3. Eriesindaja määramise sisulised juhtumid.....	13
1.2.4. Eriesindaja määramise isikuline aspekt	20
1.3. Nõuded eriesindajale	24
1.4. Eriesindaja eristamine teistest kapitaliühingu esindajatest	28
2. KAPITALIÜHINGU ERIESINDAJA AMETISUHTE TEKKIMINE JA LÕPPEMINE	
32	
2.1. Eriesindaja ametisuhte tekkimine.....	32
2.1.1. Üldine.....	32
2.1.2. Eriesindaja ametisuhte tekkimise alus ja selle eeldused	33
2.1.3. Eriesindaja teenistuslepingu sõlmimise vajadus.....	40
2.2. Eriesindaja ametisuhte lõppemine.....	41
2.2.1. Üldine.....	41
2.2.2. Ametisuhte lõppemine eriesindaja määramise juhtumi lõpuleviimisega.....	43
2.2.3. Ametisuhte lõppemine eriesindaja tagasiastumisega.....	45
2.2.4. Ametisuhte lõppemine eriesindaja tagasikutsumisega teda valinud organi poolt	
48	
2.2.5. Ametisuhte lõppemine eriesindaja surma või piiratud teovõimeliseks	
muutumisega.....	50
3. KAPITALIÜHINGU ERIESINDAJA ESINDUSÕIGUS JA SISESUHE	
KAPITALIÜHINGUGA.....	52
3.1. Eriesindaja esindusõiguse tekkimine ja lõppemine.....	52
3.2. Eriesindaja esindusõiguse kestus ja sisu	54

4. ERIESINDAJA ÕIGUSED JA KOHUSTUSED NING VASTUTUS	57
4.1. Eriesindaja õigused ja nende allikad	57
4.2. Eriesindaja kohustused ja nende allikad.....	61
4.3. Eriesindaja vastutus ja selle erisus kapitaliühingu juhatusega	64
4.3.1. Eriesindaja vastutuse üldiseloostus ja liigid	64
4.3.2. Eriesindaja vastutuse eeldused.....	65
4.3.3. Eriesindaja ja juhatuse vastutuse erisused	67
KOKKUVÕTE	70
THE LEGAL STATUS OF A SPECIAL REPRESENTATIVE OF A COMPANY – ABSTRACT.....	79
KASUTATUD LÜHENDID	87
KASUTATUD MATERJALID	88

SISSEJUHATUS

Kapitaliühingu¹ organid on jaotatud kaheks kuni kolmeks organiks – juhatuses, nõukoguks (kapitaliühingu juhtorganid) ning osanikeks või aktsionäride üldkoosolekuks (kapitaliühingu kõrgeimad organid), millest nõukogu moodustamise kohustus on osäühingu puhul üksnes osäühingu põhikirjas sätestatusse korral (äriühingu² (ÄS) § 189 lg 1)).³ Kapitaliühing saab tegutseda üksnes enda kohustuslike (juhatus ja kõrgeim organ, aktsiaseltsi puhul ka nõukogu) ja vabatahtlike (osäühingu nõukogu) organite kaudu, mille kaudu kapitaliühing realiseerib enda teovõimet.⁴ Iga organi pädevuse ja ülesanded määrab seadus, sealjuures saab organite ülesannete põhjal eristada täiendavalt esindusorganit (üldjuhul juhatus) ja mitteesindusorganit (nõukogu ja juhtivorganid).⁵ Nii on kapitaliühingu juhatuse ülesandeks ÄS § 180 lg 1 ja § 306 lg 1 kohaselt ühingu juhtimine ja esindamine. Kuigi juhatuse liikme esindusõigus on kolmandate isikutega välissuhtes piiratu (vt ka *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung*⁶ (GmbHG) § 37 lg 2 ja *Aktiengesetz*⁷ (AktG) § 82 lg 1)), on see siiski piiratud kapitaliühinguga sisesuhtes, milleks näeb äriühing ette ka konkreetsed juhud, millal on juhatuse liikme esindusõigus piiratud.⁸

Ühe sisesuhtest tuleneva piiranguna on juhatuse või nõukogu liikmega sõlmitava tehingu tegemiseks või temaga õigusvaidluse pidamiseks vajalik kas nõukogu või kapitaliühingu juhtivorgani (osanike koosoleku või aktsionäride üldkoosoleku) otsus ja sellises tehingus või õigusvaidluses kapitaliühingu esindamiseks on võimalik eriesindaja määramine sellise organi poolt (vt ÄS § 168 lg 1 p 10, § 298 lg 1 p 9 ja § 317 lg 8). Eelviidatud sätetest tulenevalt saab ühelt poolt eristada juhtorgani liikmetega tehingute tegemise juhtumeid, mil võib kõne alla tulla eriesindaja määramine, st tehingute tegemiseks kapitaliühingu juhatuse ja nõukogu liikmega. Sealjuures tuleb siiski järgida põhimõtet, et juhatuse liikmel on keelatud

---

1 Käesoleva magistr töö raames mõistetakse kapitaliühingu all selle levinumaid liike ehk osäühingut ja aktsiaseltsi. Magistr töö läbivalt kasutatav termin „äriühing“ või „ühing“ omab käesolevas magistr töö terminiga „kapitaliühing“ sama tähendust.

2 Äriühingu. – RT I, 23.12.2022, 33.

3 Saare, K., Vutt, M. Vähemusosaluse omajate võimalused kapitaliühingu huvidele vastava otsuseni jõudmiseks. – *Juridica* 2017/9, lk 619.

4 Saare, K. jt. Ühinguõigus I. Tallinn: Juura 2015, lk 92.

5 *Ibidem*.

6 *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung*. – <https://www.gesetze-im-internet.de/gmbhg/>, (05.01.2023).

7 *Aktiengesetz*. – <https://www.gesetze-im-internet.de/aktg/>, (05.01.2023).

8 Saare, K. Kapitaliühingu juhatuse liikme esindusõigus. Seadusjärgsed piirangud sisesuhtes. – *Juridica* 2020/9, lk 719.

kapitaliühingu nimel tehingu tegemine iseendaga (näiteks teenistuslepingu sõlmimine) (ÄS § 181 lg 3 ls 1 ja § 307 lg 3 ls 1)⁹ või endaga seotud isikuga¹⁰, või muu tehingu tegemine, mille suhtes omab konkreetne juhatuse liige isiklikku huvi, kui sellise tehingu tegemisega ei ole nõustunud nõukogu või juhtivorgan.¹¹ Teiselt poolt on eriesindaja määramine võimalik ka õigusvaidluste pidamiseks juhatuse ja nõukogu liikmetega (vt ÄS § 168 lg 1 p 10, § 298 lg 1 p 9 ja § 317 lg 8). See võib autori hinnangul seonduda nii juhtorgani liikmega tsiviilkohtumenetluse pidamisega kui ka kohtuvälise vaidluse pidamisega. Juhtorgani liikmetega tehingute tegemisel ja õigusvaidluste pidamisel on kapitaliühingu juhatuse liikme esindusõigus kapitaliühinguga sisesuhtes piiratud, st juhatusel liikmel puudub esindusõigus kapitaliühingu nimel nimetatud tehinguid teha või nimetatud õigusvaidlusi pidada ilma juhatusest kõrgemal seisva organi vastavasisulise otsuseta (ÄS § 181 lg 4 ja § 307 lg 4).

Nagu kapitaliühingu juhatuse liikmeks olemisene, võib eeldada ka eriesindajaks olemine, et kapitaliühingu ja eriesindaja vahel oleks ametisuhe, millega eriesindaja omandab pädevuse, sealhulgas talle omase esindusõiguse, ja millega tekib ka esindusõiguse alussuhe ehk sisesuhe kapitaliühingu endaga.¹² Autori hinnangul on sealjuures oluline eristada eriesindaja esindusõigust juhatuse liikme üldisest seadusjärgsest esindusõigusest ja anda hinnang sellele, millist liiki esindusõigus eriesindajal tekib. Juhtorgani liikmetega tehtavateks tehinguteks ja peetavateks vaidlusteks eriesindaja määramine tagab autori hinnangul ennekõike kapitaliühingu huvide kaitset ja eriesindaja määramise eesmärk on vältida kapitaliühingu huvide ohustamist ja nende kahjustumist.¹³ Samuti on eriesindaja määramine oluline ka vähemusosaluse omaja õiguskaitse seisukohast, mis on kuni tänaseni olnud ebapiisavalt tagatud. Sellele on viidatud ka Justiitsministeeriumi poolt 2016. aastal koostatud ühinguõiguse revisjonikomisjoni lähteülesande¹⁴ seisukohtades.¹⁵

Käesoleva magistritöö eesmärk on analüüsida kapitaliühingute eriesindaja õiguslikku seisundit, keskendudes seejuures eriesindaja pädevusele, õigustele ja kohustustele ja vastutusele ning nende võrdlusele juhtorgani liikmete pädevuse, õiguste ja kohustuste ja

---

⁹ Saare, K. jt (viide 4), lk 152.

¹⁰ Autor analüüsib all juhtumeid, millal võib juhatuse liikme seadusjärgne esindusõigus olla piiratud. Vt ptk. 1.2.4.

¹¹ TlnRnKo 2-13-49322/96 p 35.

¹² Saare, K. jt (viide 4), lk 123.

¹³ Vt Saare, K., Vutt, M. (viide 3), lk 619.

¹⁴ Ühinguõiguse revisjonikomisjoni lähteülesanne. Tallinn: Justiitsministeerium 2016, lk 22, 50. https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_loplik_lahteulesanne_10.05.2016.pdf, (05.01.2022).

¹⁵ Saare, K., Vutt, M. (viide 3), lk 619.

vastutusega. Magistritöös selgitatakse eriesindaja olemust ning tema ametisuhte ja esindusõiguse kehtivust, sealhulgas nende tekkimise ja lõppemise aluseid. Samuti on käesoleva magistritöö eesmärk selgitada, milline on eriesindaja õiguslik seisund kapitaliühingu enda ja selle organite liikmete ning kolmandate isikute suhtes, sealhulgas pädevuse ja vastutuse erisused juhatuse liikmetega. Autor hindab magistritöö raames, kas kehtiv AS-i instituut on toimiv ja tagab kapitaliühingu ja selles osaluse omajate parimate huvide kaitset või vajavad kehtivad regulatsioonid vastavat täiendamist, mille puhul esitab autor vajadusel ka ettepanekud kehtivate regulatsioonide muutmiseks või täiendamiseks. Autor püstitab käesolevaga kokku kaks hüpoteesi. Esimene hüpotees on, et eriesindajal tekib ühinguõiguslik suhe ehk ametisuhe kapitaliühinguga, mille tekkimine ja lõppemine sarnanevad valdavas osas juhatuse liikme ametisuhte tekkimise ja lõppemisega. Teine hüpotees on, et eriesindaja määramine ei ole võimalik üksnes olemasolevate juhtorgani liikmetega tehingute tegemiseks ja õigusvaidluste pidamiseks, vaid ka tehingute tegemiseks ja õigusvaidluste pidamiseks kapitaliühingu endiste juhtorgani liikmetega.

Autori hinnangul on eriesindaja õiguslik määratlus jäänud vajalikul ja täielikul määral käsitlemata. Sarnaselt on leitud ka Saksa õiguskirjanduses, et sealsele eriesindajale kui õigusinstituatsioonile on pööratud ainult piiratud määras tähelepanu, kuid mis on tänaseks teinud sammu siiski edasi.¹⁶ Autor leiab, et Eestis on jäänud konkreetne teema tähelepanuta. Selliselt ei ole üheselt selge, milline on eriesindaja esindusõiguse ulatus ja eriesindaja õigused ja kohustused seoses temal lasuvate ülesannete täitmisega. Samuti ei ole selge, millised raamid seavad eriesindaja õiguste ja kohustuste allikad tema esindusõigusele, sealhulgas milliste tehingute tegemises ja õigusvaidluste pidamises on eriesindaja õigustatud kapitaliühingut esindama. Täiendavalt ei ole tänaseni käsitletud ka eriesindaja vastutuse ulatust ning seda, kuidas suhestub see kapitaliühingu juhatuse liikmete vastutusega, ning kas ja mis ulatuses kujuneb sellistel juhtudel välja juhatuse liikmete ja eriesindaja solidaarvastutus. Autori hinnangul ei ole samuti üheselt selge, milliseid võimalikke õiguskaitsevahendeid saab eriesindaja kapitaliühingu vastu esitada tulenevalt enda ametisuhtest kapitaliühinguga, ja vastupidi.

---

¹⁶ Fabritius, A. Der besondere Vertreter gemäß § 147 Abs. 2 AktG – DeGruyter.com. <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783899496833.133/html?lang=en>, (05.01.2023).

Autori hinnangul on oluline, et eriesindaja ametisuhte tekkimise aluseks olevad nõukogu või osanike või aktsionäride üldkoosoleku otsused oleksid nõuetekohaselt vormistatud ja vastu võetud, jälgides sealjuures kohalduda võivaid nõukogu või juhtivorgani liikme hääleõiguse piiranguid (ÄS § 177 lg 1 ja 303 lg 1). Hääleõiguse piirangud esinevad ennekõike olukorras, kus esineb huvide konflikt ning oht nõukogu või juhtivorgani liikme poolt tema õiguste kuritarvitamiseks.¹⁷ Seda enam, et erinevalt juhatuse liikme määramise korra, on eriesindaja määramiseks vastu võetud osanike otsus puhtalt kapitaliühingusisene dokument ega vaja esitamist näitest äriregistrit pidavale kohtu registriosakonnale (äriregistri seaduse¹⁸ § 5 lg 1), st puudub registripidaja järelevalve selliste otsuste nõuetekohasuse üle (äriregistri seaduse § 51 lg 2 ls 1).

Magistritöö koosneb neljast peatükist. Esimeses peatükis käsitleb autor eriesindaja seotud üldküsimsusi, sh selgitades eriesindaja mõistet ja selle olulisemaid tunnuseid, samuti ka, millistel juhtudel on juhatuse esindusõiguse piirang asjakohane ja eriesindaja määramine võimalik, mis on sellise instituudi eesmärk ning millised nõuded eriesindajale kohalduvad võrreldes kapitaliühingu juhtorgani liikmetega. Sealjuures analüüsib autor ka erisusi eriesindaja ja kapitaliühingu teiste esindajate vahel. Teises peatükis käsitleb autor eriesindaja ja kapitaliühingu vahelise ametisuhte tekkimise ja lõppemise aluseid, käsitledes muuhulgas ka teenistuslepingu sõlmimise vajadust. Magistritöö kolmandas peatükis toob autor välja ja analüüsib eriesindaja esindusõiguse tekkimise ja lõppemise aluseid. Lisaks analüüsib autor eriesindaja esindusõiguse sisulist ulatust, st millises ulatuses saab eriesindaja kapitaliühingut juhtorgani liikmetega tehtavate tehingute ja peetavate õigusvaidluste puhul esindada. Neljandas peatükis analüüsib autor eriesindaja õiguseid ja kohustusi ning nende allikaid. Täiendavalt analüüsib autor eriesindaja vastutust kapitaliühingu sisesuhtes, sh vastutuse koosseisu elemente, ja vastutuse erisusi juhatuse liikmetega. Sealhulgas hindab autor, kes on õigustatud esitama kapitaliühingu sisesuhtes eriesindaja suhtes nõudeid.

Oluliste allikatena Eesti õigusest on töö kirjutamisel kasutatud eriesindaja määramist käsitlevaid õigusnorme eelkõige ÄS-st, sellega seotud kohtupraktikat, õiguskirjandust, seaduste kommentaare ja seaduseelnõusid, et mõista kehtiva äriseadustiku tagamaid ning asjakohaseid õiguslaseid artikleid. Kuivõrd autor on allikaid üldjuhul teoreetiliselt

---

¹⁷ Saare, K. jt (viide 4), lk 385.

¹⁸ Äriregistri seadus. – RT I, 05.05.2022, 1.

analüüsinud, saab käesolevat tööd pidada kvalitatiivsele uurimismeetodile tuginevaks. Tulenevalt magistritöö temaatika vähesest käsitlemisest Eesti õiguskirjanduses, põhineb magistritöö osaliselt autoripoolsel Eesti kehtiva instituudi analüüsil. Lisaks on kasutatud eesmärkide saavutamisel võrdlevat meetodit, sest autor on töös võrrelnud Eesti kehtivaid õigusakte ennekõike Saksa aktsiaseltsiseaduse (AktG) ja piiratud vastutuse ühingu seadusest (GmbHG) vastavate sätetega. Kuivõrd Eesti ühinguõiguse suureks eeskujuks on Saksa ühinguõigus ning kahe nimetatud riigi õigusvaldkonna vahel esineb olulisi sarnasusi, mida on ka Justiitsministeerium 2016. aasta ühinguõiguse revisjonikomisjoni lähteülesannetes võrdlusallika kasutanud, on autor magistritöö raames analüüsinud oluliselt ka Saksa õigust ja kasutanud Saksa õiguslast kirjandust.

Magistritööga seonduvad järgmised märksõnad: eraõigus, juriidilised isikud, tsiviilõigus, äriühingud, äriühinguõigus.¹⁹

---

¹⁹ Eesti märksõnastik (EMS). <http://ems.elnet.ee/index.php>, (27.12.2022).

1. KAPITALIÜHINGU ERIESINDAJAGA SEOTUD ÜLDKÜSIMUSED

1.1. Eriesindaja mõiste

Analüüsima eriesindaja õiguslikku seisundit, on autori hinnangul oluline esmalt selgitada, mis on eriesindaja mõiste ja selle olulisemad tunnused, tekitades seeläbi arusaama eriesindaja üldisest olemusest. Esindaja ise tähendab isikut, kes, olles esindatavaga esindussuhtes, esindab esindatavat esindusõigust loova dokumendi (nt seaduse, volikirja vm dokumendi) alusel.²⁰ Termin „eriesindaja“ päritolu ise autori arvates sedavõrd selge ei ole, kuivõrd konkreetset terminit on kasutatud erinevates valdkondades ja kontekstides läbi ajaloo.

Eesti õigusaktides termin „eriesindaja“ kasutust ei ole leidnud.²¹ Samas esineb ühes ringkonnakohtu tehtud määruses viide terminile „eriesindaja“.²² Vaatamata nimetatud ühekordsele viitele, käsitlevad ÄS ja Eesti kohtulahendid autori hinnangul eriesindajat üldjuhul siiski „esindajana“ kontekstis, mis käsitleb eriesindaja määramise küsimusi. Sealjuures viitavad näiteks ÄS § 168 lg 1 p 10, § 298 lg 1 p 9, § 317 lg 8 (nõukogu ja osanike ja aktsionäride üldkoosoleku pädevust reguleerivad sätted), aga ka ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1 (osanike ja aktsionäride hääleõiguse piirangut reguleerivad sätted) otsesõnu terminile „esindaja“. Eesti õiguskirjanduses on kasutatud terminit „eriesindaja“²³, kuid mida esineb autori hinnangul muus õiguskirjandustes siiski vähe. Saksa õiguses tutvustati nimetatud terminit esmakordselt Saksa tsiviilkoodeksis (saksa k. *Bürgerliches Gesetzbuch*²⁴ (BGB)) 1. jaanuaril 1900, mil BGB jõustus ning mille §-s 30 kasutati terminit „eriesindaja“ (saksa k. *besonderer Vertreter*) ühinguõiguse kontekstis.²⁵ Eriesindaja mõistet käsitleb näiteks ka AktG § 147, mis on käesoleva magistritöö üks keskseks analüüsitavaks õigusnormiks. Konkreene termin on Saksa õiguses kujunenud eraldi juriidiliseks mõisteks, millele viitavad ka Saksa kohtud ja õiguskirjandus.²⁶

²⁰ Esindaja – Wikipedia.org. <https://et.wikipedia.org/wiki/Esindaja>, (16.04.2023).

²¹ Otsingutulemused – Riigiteataja.ee. https://www.riigiteataja.ee/tervikteksti_otsing.html, (16.04.2023).

²² Terminile „eriesindaja“ on viidanud Tartu Ringkonnakohtus. Vt TrtRnKm 2-19-2675/13 p 4.

²³ Terminile „eriesindaja“ on viidanud dr. iur. Kalev Saare. Vt Saare, K. (viide 8), lk 719, *passim*.

²⁴ Bürgerliches Gesetzbuch. – <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>, (05.01.2023).

²⁵ Bürgerliches Gesetzbuch. Vom 18. August 1896. – Koeblergerhard.de. <http://www.koeblergerhard.de/Fontes/BGBDR18961900.htm>, (06.01.2023).

²⁶ Nt: Bundgerichtshof, II ZB 19/14, 28.04.2015 – <https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=67c6a9badf3c3e09b0fb8b447ded6fad&nr=71430&pos=2&anz=3>, (23.04.2023).

Autori hinnangul tuleks eristada kolme olulisemat eriesindaja mõiste tunnust. Eriesindajale on omane tema eraldi määramine pädeva organi poolt (ÄS § 168 lg 1 p 10, § 298 lg 1 p 9, AktG § 147 lg 2) juhtudeks, mis autori hinnangul on osaliselt ettenägematud ning ei seostu kapitaliühingu tavapärase majandustegevusega (nt õigusvaidluse pidamine juhtorgani liikmega). Samuti on eriesindaja mõiste tunnuseks ka tema seaduse ja organi otsusega omandatav piiratud esindusõigus, st eriesindaja on kapitaliühingu esindaja ulatuses, mis on sätestatud eriesindaja määramist käsitlevas normis.²⁷ Eriesindajat iseloomustab ka teatav sõltumatus kapitaliühingu juhtorganist, et vältida huvide konfliktide tekkimist, kuivõrd eriesindaja roll seondub ühel poolt just juhtorgani liikmetega sõlmitavate tehingute ja peetavate õigusvaidlustega.²⁸

Võttes arvesse, et termin „eriesindaja“ ei ole Eesti õiguses ega õiguskirjanduses laialdaselt levinud, on autori hinnangul siiski kehtiva instituudi pinnalt eriesindaja mõiste ja selle olulisemad tunnused (määramise kord, esindusõiguse ulatus ja sõltumatus juhtorganitest) siiski tajutavad. Käesoleva magistritöö järgmised peatükid käsitlevad eelviidatud eriesindaja mõiste tunnuseid detailsemalt.

1.2. Eriesindaja määramise eesmärk, sisulised juhtumid ja isikuline ulatus

1.2.1. Üldine

Autor leiab, et kapitaliühingus on mitmesuguseid ülesandeid, millega kapitaliühingu juhatus kui kapitaliühingu seadusjärgne esindusorgan²⁹ alati ei saa esindusõiguse piirangutest tulenevalt täita, mis võib eeldada eriesindaja määramist konkreetseks tehinguteks või õigusvaidlusteks. Konkreetsete tehingute ja vaidluste all peab autor silmas ennekõike tehinguid ja õigusvaidluseid isikutega, kellega tehingute sõlmimiseks ja õiguavaidluste pidamiseks on eriesindaja määramine ÄS-i kohaselt võimalik. Eriesindaja määramine kannab endas konkreetset eesmärki ja eriesindaja määratakse konkreetseteks juhtumiteks, mis on ette nähtud

---

²⁷ Bundergerichtshof, II ZR 181/21, 21.06.2022, p 16. – <https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=11ca2d3329bc64495c0c6d414fc3a767&nr=130940&pos=0&anz=1>, (23.04.2023).

²⁸ Verboeven, T. Der Besondere Vertreter nach § 147 AktG: Erwacht ein schlafender Riese? – ZIP 2008/6, lk 248.

²⁹ Saare, K. (viide 8), lk 718.

ennekõike ÄS-is. ÄS näeb ette erinevad, ent sisult sama eesmärki täitvad, regulatsioonid eriesindaja määramiseks nii osatüingu kui aktsiaseltsi puhul (vt nt ÄS § 168 lg 1 p 10 ja § 298 lg 1 p 9). Kehtiv ÄS-i sõnastus ei kata siiski autori hinnangul kõiki isikuid, kellega tehingu tegemiseks või õigusvaidluse pidamiseks eriesindaja kontseptsioon on loodud, kuid mida autor käesolevas peatükis selgitab.

1.2.2. Eriesindaja määramise eesmärk

Autor peab eriesindaja määramise eesmärki oluliseks, kuivõrd sellest tulenevalt saab anda hinnangu, millistel juhtudel võib kõne alla tulla vajadus määrata eriesindaja. Autori hinnangul on eriesindaja määramist käsitlevate ÄS-i normide tõlgendamiseks vajalik selgitada, mis on eriesindaja määramise eesmärk. Peamine põhjus, miks on ÄS-is eriesindaja määramist reguleeriv instituut loodud ning miks on eriesindaja määramine (mis on valikuline, mitte rangelt kohustuslik³⁰) põhjendatud, seisneb võimaliku juhatuse liikme huvide konflikti tekkimise ja seeläbi kapitaliühingule kahju tekkimise vältimises.³¹ Juhatuse liige on äriühingu huvide konflikti sõlmepunktiks, olles äriühingu seisukohast olulisem kui näiteks äriühingu töötaja või teenuse osutaja poolt tekkida võiva huvide konfliktiga.³² Juhatuse liikme poolse huvide konflikti puhul ei ole tegemist sündmusega, mille tekkimist on võimalik täielikult vältida ja ennetada.³³ Seetõttu on läbi aegade vastu võetud mitmeid õigusakte võitlemaks huvide konflikti mõjualasse jäävate tehingute (ja õigusvaidlustega), mis kapitaliühingu majandustegevuses sõlmitakse (või peetakse).³⁴

Huvide konflikti tekkimist saab möönda näiteks olukorras, kus juhatuse liikme ametialane tegevus on tõenäoliselt suunatud erahuvide eelistamisele.³⁵ Seega tekiks olukorras, kus juhatuse liikmel on piiramatu esindusõigus näiteks tehingute sõlmimises iseenda või teiste juhtorgani liikmetega, tõenäosus kapitaliühingu ja iseenda või tehingupooleks oleva juhtorgani liikme huvide kaalumiseks, sh iseenda või teise juhtorgani liikme huvide eelistamiseks.³⁶

---

³⁰ Autor analüüsis all eriesindaja määramise sisulisi juhtumeid. Vt ptk. 1.2.3.

³¹ TrtRnKo 2-15-13876/44 p 4.

³² Demski, J. S. Corporate Conflict of Interest. – Journal of Economic Perspectives 2003/17, lk 63-64. <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/089533003765888421>, (06.03.2023).

³³ *Ibidem*, lk 70.

³⁴ Hamilton, R. W. The Law of Corporations In a Nutshell. Second edition. St. Paul Minnesota: West Publishing Company 1996, lk 320.

³⁵ Demski, J. S., lk 51.

³⁶ Saare, K. (viide 8), lk 723.

Sellega kaasneb oht kapitaliühingu esindamisele ebaõiglaselt selliselt, et see ei vasta selle huvidele ega vajadustele.³⁷ Huvide konflikt kui üks peamiseid juhatuse liikme seadusjärgse esindusõiguse piiramise allikaid, on aktsepteerimist leidnud ka Saksa õiguses³⁸, kus sealne kehtiv õigus, sarnaselt Eestile, näeb ette ka keelu juhatuse liikme poolt iseendaga tehingu tegemiseks ja õigusvaidluse pidamiseks (vt ÄS § 181 lg 4, § 307 lg 4 ja BGB § 181). Saksa kehtiva õiguse kohaselt on sarnaselt ülaltooduga piirangute praktiline olulisus olukorras, kus juhtorgani liige ei suuda tagada enda sõltumatust ja neutraalsust teise juhtorgani liikme vastu kahju hüvitamise nõuete esitamise puhul.³⁹ Selleks näeb Saksa õigus ette normid, mis delegeerivad selliste huvide konflikti raamidesse jäävate tehingute sõlmimise ja õigusvaidluste pidamise juhatusest kõrgemal seisvale organile otsustuspädevusse (vt GmbHG § 37 lg 1, § 46 p-d 5 ja 8, § 52 lg 1 ja AktG § 112).

Ühe sellise näitena saab tuua olukorra, kus näiteks ÄS ei piiraks kapitaliühingu juhatuse liikme esindusõigust ÄS § 181 lg-te 2 ja 4 ja § 307 lg-te 2 ja 4 kohaselt ja lubatud oleks iseendaga tehingu tegemise (inglise k. *self-dealing*) võimalus.⁴⁰ Kohtud kohaldavad sisuliselt sama kriteeriumit tehingute suhtes, mis hõlmavad äriühingu vara või osade või aktsiate müüki juhtorgani liikmele, tema abikaasale või tema valdusettevõttele või puhtalt juhtorgani liikmele või tema poolt teenuste osutamiseks või laenu andmiseks või saamiseks.⁴¹ See tähendab, et sisuliselt mis tahes sellistes tehingutes, kus esineb huvide konflikt ja oht, et juhatuse liige ei suuda tagada enda täielikku sõltumatust, on kapitaliühingu huvid ohustatud.⁴² Sarnaselt esineb näiline juhatuse liikme huvide konflikt ka olukorras, kus kapitaliühing soovib esitada hagi hoopis teise juhatuse liikme vastu. Isegi olukorras, kus kapitaliühingul on ka mitu teist juhatuse liiget, kes ise otseses huvide konfliktis ei ole, peaks ka nende seadusjärgne esindusõigus olema piiratud.⁴³

Eesti õiguskirjanduses on asutud seisukohale, et kui seadusega piiratakse üksnes otseses huvide konfliktis oleva juhatuse liikme seadusjärgset esindusõigust, satuks eriesindaja määramise eesmärk abstraktsel tasandil ohtu, mistõttu tuleb lugeda kogu kapitaliühingu juhatuse koosseisu

---

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Vt Suttman, C. *Insichgeschäfte im Gesellschaftsrecht*. – MittBayNot 2011/1, lk 9.

³⁹ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. *AktG § 147 komm 12*. – *Aktiengesetz. Kommentar*. I. Band. §§ 1-149. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt KG 2008.

⁴⁰ *TrtMKo* 1-19-6293/49 p 41.

⁴¹ Hamilton, R. W. (viide 34), lk 319.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *RKTKo* 2-20-8655/32 p 12, 12.2.

esindusõiguse piiramist vähemalt ülaltoodul juhtudel (tehingutes, kus esineb oht erahuvide eelistamisele, sh tehingutes iseendaga) põhjendatuks.⁴⁴ Vastasel juhul tooks see paratamatult kaasa olukorra, kus juhatuse liikmega sõlmitava tehingu kehtivus või temaga peetavas õigusvaidluses esindatuse seaduspärasus muutuks sõltuvaks sellest, kas juhatuses on üks või mitu liiget.⁴⁵

Ülaltoodule tuginedes kujuneb välja seisukoht, et eriesindaja määramise eesmärk on kaitsta kapitaliühingu või selles osaluse omajate huve teatud konkreetsetes olukordades, kus on oht, et kapitaliühing ei suuda sisemiste huvide konfliktide tõttu oma ärilisi eesmärke saavutada. Sealjuures on eriesindaja määramine autori hinnangul üks vahenditest, kuidas kapitaliühingu huvide ohtu sättemist juhatusest kõrgemalseisev organ saab vältida. Eesti õiguskirjanduses on asutud seisukohale, et kehtiv instituut juhatuse liikme esindusõiguse piirangu osas suhtes juhatuse ja nõukogu liikmetega on piisav ja põhjendatud.⁴⁶ Autoril nõustub sellise seisukohaga.

1.2.3. Eriesindaja määramise sisulised juhtumid

Eriesindaja määramine ei toimu autori hinnangul määramatuteks juhtudeks, vaid juhtumeid, mil eriesindaja määramine võib olla põhjendatud, tuleb hinnata kooskõlas kehtiva õiguse ja eriesindaja määramise eesmärgiga. Kui juhatuse liige peab oma pädevuse teostamisel järgima kapitaliühingu põhikirjas ette nähtud või juhtorganite või kõrgema juhtimisorgani poolt kehtestatud piiranguid (ÄS § 181 lg 2, § 307 lg 2, aga ka GmbHG § 37 lg 1 ja AktG 82 lg 2), siis samuti on juhatuse liikme esindusõigus seadusest tulenevalt piiratud muuhulgas olukorras, kus otsuse tegemine on määratud juhatusest kõrgemal seisva organi pädevusse (ÄS § 181 lg 4, § 307 lg 4).⁴⁷ See eeldab omakorda hindamaks seda, millistel juhtudel võib juhatusest kõrgemalseisva organi poolt määrata kapitaliühingut esindav eriesindaja.⁴⁸

---

⁴⁴ Saare, K. (viide 8), lk 723.

⁴⁵ *Ibidem*, lk 724.

⁴⁶ Saare, K. (viide 8), lk 724.

⁴⁷ RKTKo 2-20-8655/32 p 12; TrtRnKo 2-15-13876/44 p 4.

⁴⁸ Saare, K. (viide 8), lk 721.

ÄS § 168 lg 1 p 10 sätestab esimesed juhtumid, mil võib kõne alla tulla eriesindaja määramise vajadus. Nimetatud säte kehtib nii nõukoguga kui nõukoguta osaihingu puhul, mille kohaselt on osanike pädevuses⁴⁹ järgnevad juhatuse või nõukogu liikmeid puudutavad küsimused:

- nõukogu olemasolul:
  - nõukogu liikmega tehingu tegemise otsustamine ja tehingu tingimuste määramine;
  - nõukogu liikmega õigusvaidluse pidamise otsustamine; ja
  - nõukogu liikmega tehingu tegemiseks ja õigusvaidluse pidamiseks eriesindaja määramise otsustamine; või
- nõukogu puudumisel:
  - juhatuse liikmega tehingu tegemise otsustamine ja tehingu tingimuste määramine;
  - juhatuse liikmega õigusvaidluse pidamise otsustamine; ja
  - juhatuse liikmega tehingu tegemiseks ja õigusvaidluse pidamiseks eriesindaja määramise otsustamine.

Juhul, kui tegemist on nõukoguga osaihinguga või aktsiaseltsiga, siis kuulub eraldi nõukogu õiguste hulka, vastavalt ÄS § 317 lg-le 8, järgnevate kapitaliühingu juhatuse liikmeid puudutavate küsimuste üle otsustamine:

- juhatuse liikmega tehingute tegemise otsustamine ja tehingu tingimuste määramine;
- juhatuse liikmega õigusvaidluse pidamise otsustamine; ja
- juhatuse liikmega tehingu tegemiseks ja õigusvaidluse pidamiseks eriesindaja määramise otsustamine.

Sarnaselt ülaltoodule, reguleerib ka ÄS § 298 lg 1 p 9 aktsionäride üldkoosoleku pädevusse kuuluvaid aktsiaseltsi nõukogu liikmeid puudutavaid küsimusi. Need küsimused, mis kuuluvad nimetatud sätte kohaselt aktsionäride üldkoosoleku pädevusse, on järgnevad:

- nõukogu liikmega tehingute tegemise otsustamine ja tehingu tingimuste määramine;
- nõukogu liikmega õigusvaidluse pidamise otsustamine; ja
- nõukogu liikmega tehingu tegemiseks ja õigusvaidluse pidamiseks eriesindaja määramise otsustamine.

---

⁴⁹ Käesolevas magistritöös kasutab autor väljendeid „osanike pädevus“ ja „osanike koosoleku pädevus“ sünonüümidena.

ÄS-i pideva uuenemise käigus ei ole üheski nimetatud normis sisulisi muudatusi toimunud. Konkreetsed marginaalsed muudatused on käsitletud üksnes sätte sõnastust ja pädevusejaotust kapitaliühingu nõukogu ja osanike või aktsionäride üldkoosoleku vahel.⁵⁰ Formaalselt on nimetatud sätete puhul tegemist sarnase sõnastusega, tagades ühtse ja selge lähenemise kapitaliühingute erinevate organisatsiooniliste struktuuride puhul. Siit tuleneb läbiv järeldus, et tehingute tegemisel või õigusvaidluste pidamisel kapitaliühingu juhatuse ja nõukogu liikmetega on juhatusest kõrgemalseisva organi pädevuses eelnevalt otsustada tehingu tegemine või õigusvaidluse pidamine ning kes on õigustatud kapitaliühingut konkreetses tehingus või õigusvaidluses esindama.⁵¹

Ühelt poolt on nõukogu või osanike või aktsionäride üldkoosoleku pädevuses määrata juhtorgani liikmetega tehingute tegemiseks või õigusvaidluste pidamiseks eriesindaja, kes, vastavalt tema ametisse määranud organi juhistele, sõlmib kapitaliühingu nimel tehingu või peab õigusvaidluse, juhiste puudumisel kujundab hoopis ise lepingu tingimused.⁵² Sealjuures ei saa eriesindaja olla seotud konfliktis oleva juhtorgani poolt tulenevate suunistega, kuna see oleks vastuolus eriesindaja eesmärgi ja funktsiooniga. Sarnaselt puudub eriesindajal sellise juhtorgani suhtes aruandluskohustus. Saksa õiguskirjanduses on täiendavalt asutud seisukohale, et kui eriesindaja määramine toimus vähemusosaluse omajate taotlusel kohtu poolt (AktG § 147 lg 2 ls 2), on eriesindaja sõltumatu üldkoosoleku juhistest, kuid üldkoosolekul on siiski eriesindaja võimalik lihthäälteenamusega tagasi kutsuda.⁵³ Samas ei tähenda see autori hinnangul seda, et ametisse määratud eriesindaja ei ole seotud teda määranud organi juhistega.

Võlaõigusseaduse⁵⁴ (VÕS) § 621 lg 1 ls 1 kohaselt tuleb käsundisaajal⁵⁵ järgida käsundiandja juhiseid. Juhised võidakse sätestada ka eriesindajaga sõlmida võivas käsunduslepingus.⁵⁶ Juhiste eesmärk on suunata eriesindaja tegevust, mistõttu peavad eriesindaja määranud organi suunised olema piisavalt täpsed ja selged.⁵⁷ Saksa õiguskirjanduse kohaselt võib üldkoosolek

---

⁵⁰ Äriseadustiku ja Euroopa Liidu nõukogu määruse (EÜ) nr 2157/2001 „Euroopa äriühingu (SE) põhikirja kohta“ rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu 186 SE seletuskiri, lk 4.

⁵¹ Saare, K. (viide 8), lk 722.

⁵² Saare, K. (viide 8), lk 722.

⁵³ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) AktG § 147 komm vnr 25.

⁵⁴ Võlaõigusseadus. – RT I, 17.03.2023, 80.

⁵⁵ Autor analüüsib all eriesindaja ja kapitaliühingu vahel tekkivat käsundilaadset õigussuhet. Vt ptk. 2.1.3.

⁵⁶ Verboeven, T. (viide 28), lk 249.

⁵⁷ *Ibidem*.

ette näha, milliseid nõudeid võib eriesindaja juhtorganite suhtes esitada⁵⁸, kuid autori hinnangul ei saa eriesindaja muutuda sellises olukorras osanike või aktsionäride tahte väljendamise vahendiks, kuivõrd sellisel juhul muutub eriesindaja määramise eesmärk sisutühjaks. See tähendab, et organi poolt tulevad suunised ei tohi tekitada olukorda, kus käsundisaaja rolli võtab üle käsundiandja ise.⁵⁹ Samuti leiab autor, et organi suunitlused ei saa olla sedavõrd piiravad, et need takistaks eriesindajal tegutseda kapitaliühingu parimates huvides. Juhised peavad olema käsundi eseme kohta⁶⁰, st autori hinnangul olema seotud sellega, milleks eriesindaja on määratud (juhtorgani liikmega tehingu tegemine või õigusvaidluse pidamine). Saksa õiguskirjanduses on peetud oluliseks, et eriesindajale oleks tuvastatavad asjaolud, millest tulenevad juhtorgani vastu suunatud kahju hüvitamise nõuded ja kelle vastu täpsemalt on nõuded olemas.⁶¹

Autor leiab, et eriesindajale peaks jääma võimalus kujundada ise enda otsuseid, lähtudes tema määratud organi juhistest seoses konkreetse tehingu või õigusvaidlusega. Võttes arvesse eeltoodut, peaksid sellised juhised olema piiratud. Juhistele raamide seadmine on autori arvates seda põhjendatum, kuivõrd, võttes arvesse eeltoodut, ei ole eriesindajaks määratav isik üldjuhul kõrgemalseisva organi arbitraarne valik.

Teiselt poolt on võimalik, et juhatusest kõrgemal seisev organ annab juhatusele nõusoleku tehingu tegemiseks (tingimustel, mis on otsustuspädevust omava organi poolt kinnitatud) või õigusvaidluse pidamiseks. Sellisel juhul eraldi eriesindaja määramist ei toimu. Eesti õigus näeb ette ka võimaluse konkreetse tehingu tegemise või õigusvaidluse pidamise tagasiulatuva heakskiitmise. Seega saab järeldada, et selleks, et juhatuse liikme poolt juhtorgani liikmega sõlmitav tehing ei oleks tühine või kehtetuks tunnistatav, on selleks vajalik kõrgema organi tahteavaldus, mis väljendub kas kapitaliühingu eriesindaja määramises või olemasolevale juhatusele tehingu tegemiseks nõusoleku või hilisema heakskiidu andmises.⁶²

---

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ Saare, K. jt (viide 4), lk 372.

⁶⁰ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M., Sein, K. VÕS § 621 komm 3.1. – Võlaõigusseadus III. Komm vlj. Tallinn: Juura 2021.

⁶¹ Verboeven, T. (viide 28), lk 249.

⁶² Saare, K. (viide 8), lk 722.

Juhatuse seadusjärgse esindusõiguse piirang laieneb tehingute tegemisele juhatuse liikmega.⁶³ Tüüpilisteks tehinguteks juhatuse liikmega võivad olla sõlmitavad teenistuslepingud⁶⁴, mis täpsustavad juhtorgani liikme õiguseid ja kohustusi ning mille kehtivuse formaalseks eelduseks on omakorda kõrgema organi poolne otsus (vt nt ÄS § 168 lg 1 p 10 ja § 317 lg 8). Riigikohus on öelnud, et siinkohal ei ole oluline, mis tüüpi lepinguga on tegemist: kas töölepinguga, lepinguga, mis allub ÄS-i regulatsioonidele, või muudele seadustele alluva lepinguga.⁶⁵ Samuti on praktikas kujunenud üsna tavapäraseks olukorrad, kus toimub töötaja edutamine juhatuse liikmeks, mis eeldaks korrektsust silmas pidades senise töölepingu lõpetamist poolt kokkuleppega.⁶⁶ See tähendab, et kui isik valitakse juhatusest kõrgema organi poolt kapitaliühingu juhatusse, st tema volitused hakkavad kehtima enne, kui toimub temaga sõlmitud töölepingu ülesütlemine, on ÄS-ist tulenevalt vajalik vastu võtta otsus sellise tehingu tegemisega seoses. Seda põhjusel, et töölepingu ülesütlamise kokkulepe kujutab endast tehingut juhatusel liikmega.⁶⁷ Organi otsusega on võimalik kas anda olemasolevale juhatusele nõusolek tehingu (nt lepingu või muu kokkuleppe) sõlmimiseks ja kinnitada selle tingimused või määrata eraldi eriesindaja, kes tehingu kapitaliühingu nimel sõlmib ja mille tingimused eriesindaja, võtte arvesse organi suuniseid, kujundab.⁶⁸

Selliselt on eriesindaja määramine võimalik ka olukorras, kus otsustatakse isikuga töölepingu sõlmimist, kuid sellise töölepingu sõlmimise hetkel on kõnealune isik veel kapitaliühingu juhtorgani liige.⁶⁹ Riigikohus on öelnud, et juhatuse liikmega sõlmitava teenistuslepingu juures ei kohaldu ka erandid, mis sätestavad, et juhatuse liikmega tehtava tehingu puhul ei ole nõutav juhatusest kõrgemalseisva organi nõusolek või heakskiit, kui tehing on tehtud kapitaliühingu igapäevase majandustegevuse raames kauba või teenuse turuhinna alusel (vt ÄS § 181 lg 3 ls 2, § 307 lg 3 ls 2 ja § 318 lg 6 ls 2). Seda põhjusel, et juhatuse liikmega teenistuslepingu sõlmimine ei ole seotud kapitaliühingu põhitegevusega, mistõttu ei saa seda samastada igapäevase majandustegevuse käigus tehtava tehinguga.⁷⁰

---

⁶³ *Ibidem*, lk 724.

⁶⁴ Henssler, M., Strohl, L. GmbH § 35 vnr 36. – Gesellschaftsrecht. Beck'sher Kurzkommentare. Band 62. 4. Aufl. München: München: Verlag C. H. Beck 2019.

⁶⁵ RKTko 3-2-1-39-04 p 10.

⁶⁶ Madisson, K. "Juhatusel liikme töölepinguga" riskivad mõlemad pooled. Miks nendega endiselt susserdatakse? <https://arileht.delfi.ee/artikkel/88939509/juhatusel-liikme-toolepinguga-riskivad-molemad-pooled-miks-nendega-endiselt-susserdatakse>, (18.01.2023).

⁶⁷ RKTko 3-2-1-121-03 p 24.

⁶⁸ Saare, K. (viide 8), lk 722.

⁶⁹ RKTko 3-2-1-39-04 p 10.

⁷⁰ RKTko 3-2-1-72-13 p 16.

Sarnaselt eeltoodule, laieneb juhatuse esindusõiguse piirang ka tehingutele kapitaliühingu nõukogu liikmetega, kes seaduse kohaselt on juhatuse üle järelevalvet (ÄS § 316 lg 1 ls 1) teostavaks juhtorganiks (ÄS § 298 lg 1 p 9 ja § 318 lg 6). Autori hinnangul tuleb nõukogu liikmega sõlmitava tehingu puhul silmas pidada sarnastest reeglitest, nagu juhatuse liikmega sõlmitavate tehingute puhul. ÄS on määranud aktsionäride üldkoosoleku ning nõukogu olemasolul osanike pädevusse muuhulgas ka nõukogu liikmetega tehingu tegemise üle otsustamise ja eriesindaja määramise konkreetses tehingus (ÄS § 168 lg 1 p 10 ja § 298 lg 1 p 9). Seejuures on Saksa õiguse kohaselt juhatuse liikme esindusõigus piiratud üksnes nõukogu liikmetega selliste tehingute sõlmimises, mis ei sätesta konkreetseid nõukogu liikme ülesandeid (st ei loo ühingu ja nõukogu liikme vahel töösuhet) (AktG § 114 lg 1). Selliste lepingute kehtivuse eelduseks on nõukogupoolne heakskiit (AktG § 114 lg 1). Enamasti hõlmab see pärast ametisuhte algust nõukogu liikmega sõlmitud lepinguid (v.a. töö- ja teenistuslepingud).⁷¹ Selle eesmärk on vältida juhatuse võimalust avaldada mõju nõukogu ja kapitaliühingu vahelisele õigussuhtele ja tagades nõukogu tegevussfääri sõltumatuse juhatusest.⁷²

Saksa kehtiva õiguse kohaselt ei ole kapitaliühingu juhatuse liikme esindusõigus piiratud näiteks olukorras, kus nõukogu liige esitab kapitaliühingu vastu hagi (AktG § 246 lg 2) või selle suhtes kõrgema organi tehtud otsuse kehtetuks tunnistamise avalduse.⁷³ Kehtib põhimõte, et kui nõukogu esitab ühingu suhtes nõude, esindab ühingut juhatuse, ja vastupidises olukorras esindab ühingut nõukogu (AktG § 246 lg 2 ls 3). Samal ajal sätestab AktG § 246 lg 2 ls 2, et olukorras, kus näiteks ühingu aktsionär esitab nõude ühingu vastu, esindavad ühingut juhatuse ja nõukogu koos, et vältida kaebava aktsionäri ja ühingu juhatuse omavahelist koostööd vaidluse kestel.⁷⁴ Kui nõude otsustavad esitada nii juhatuse kui ka nõukogu, ei ole kummalgi õigust kapitaliühingut huvide konflikti tõttu esindada. Sellisel juhul on aktsionäridel võimalik määrata kapitaliühingut esindama eriesindaja vastavalt AktG § 147 lg-le 2.⁷⁵

Eesti õigus lähtub siiski juhatuse liikme täielikust esindusõiguse piirangust, mille suhtes on Eesti õiguskirjanduses asunud seisukohale, et selline absoluutne piirang on põhjendatud,

---

⁷¹ Hüffer, U. AktG § 114 komm vnr 3. – Aktiengesetz. Beck'sche Kurzkommentare. Band 53. 6. Aufl. München: Verlag C. H. Beck HG 2004.

⁷² *Ibidem*, vnr 1.

⁷³ Saare, K. (viide 8), lk 724.

⁷⁴ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. AktG § 246 komm vnr 16. – Aktiengesetz. Kommentar. II. Band. §§ 150-410. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt KG 2008.

⁷⁵ *Ibidem*, vnr 19.

kuivõrd juhatus ja nõukogu omavad teineteise suhtes vastastikku mõju, muuhulgas, läbi nõukogu ülesande teostada juhatuse tegevuse üle järelevalvet.⁷⁶ ÄS § 168 lg 1 p 10, § 298 lg 1 p 9 ja § 317 lg 8 sõnastuste kohaselt on nõukogu, osanike ja aktsionäride üldkoosoleku pädevuses juhtorgani liikmetega õigusvaidluse pidamise üle otsustamine ja õigusvaidluses eriesindaja määramine. Seega on organi vastavasisulise otsuse olemasolu vajalik ühelt poolt juhtorgani liikme vastu nõude esitamiseks, teiselt poolt ka kostjana esinemiseks juhtorgani liikme poolse hagi suhtes ja sellises kohtumenetluses kapitaliühingu (eri)esindaja määramine.⁷⁷

Siinkohal ei ole täpsusta eriesindaja määramist käsitlevad normid (ÄS § 168 lg 1 p 10, § 298 lg 1 p 9, § 317 lg 8 ja AktG § 147 lg 2), kas õigusvaidluse all on mõeldud üksnes kohtuvaidluseid või kohtuväliseid vaidlusi. Võttes arvesse, et õigusvaidluse ei tähenda vankumatult seost kohtumenetlusega⁷⁸, saab autori hinnangul ka viidatud ÄS-i sätete terminoloogiast tuletada, et eriesindaja võib määrata nii kohtuvaidlusteks kui ka kohtuvälisteks vaidlusteks juhtorgani liikmetega. Lähtudes eriesindaja määramise eesmärgist⁷⁹, ei oleks autori hinnangul seadusandja tahtega kooskõlas käsitlus, et näiteks kohtuväliste vaidluste puhul ei ole eriesindaja määramine võimalik. Seega asub autor seisukohale, et õigusvaidluse mõjuala tuleb tõlgendada laiemalt, hõlmates sarnaselt AktG § 147 lg-le 2 ka mis tahes nõude (nii kohtuväliselt kui ka kohtule hagi esitamise vormis) maksmapaneku juhtorgani liikme suhtes.

Autor on seisukohal, et võttes arvesse muuhulgas eriesindaja määramise eesmärki⁸⁰, tuleb mõnda, et mis tahes õigusvaidluse, olgu see siis kohtuvaidlus, kohtuväline vaidlus või juhtorgani liikme poolne hagi kapitaliühingu vastu või vastupidi, allub kõrgema juhtorgani pädevuse regulatsioonidele. Juhtorgani liikmega peetava õigusvaidluse üle otsustamise ja eriesindaja määramise võimalus on seadusega antud kõrgema organi pädevusse, kuivõrd vastasel juhul oleks autori hinnangul tegemist huvide konflikti olukorraga, kus vaidluse algatanud isik võib omada mõju kapitaliühingu juhatusele. See takistaks autori hinnangul õigusvaidluse lahendamist kapitaliühingu parimate huvide järgi. Seega ei ole autori arvates põhjendatud asuda seisukohale, et ÄS § 168 lg 1 p 10, § 298 lg 1 p 9 ja § 317 lg 8 kohaselt on otsustuspädevus üksnes olukorras, kus juhtorgani liige esitab kapitaliühingu vastu hagi, või

---

⁷⁶ Saare, K. (viide 8), lk 724.

⁷⁷ Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu 552 SE I algtekst. <https://www.riigikogu.ee/download/ea0ae4cd-ee9c-3dbf-bb0a-2c7f925e03c4>, (19.04.2023).

⁷⁸ Vt Cooter, R. D., Rubinfeld, D. L. Economic Analysis of Legal Disputes and Their Resolution. – Journal of Economic Literature 1989/27, lk 1069-1070.

⁷⁹ Autor on eelnevalt analüüsinud eriesindaja määramise eesmärki. Vt ptk. 1.2.2.

⁸⁰ Autor on eelnevalt analüüsinud eriesindaja määramise eesmärki. Vt ptk. 1.2.2.

vastupidi. Sätte mõjualaga tuleks katta ka kapitaliühingu ja juhtorgani poolset nõude esitamist, et õigusvaidlust lahendada kohtuväliselt ja rahumeelselt. Küsimuse vastupidine käsitus looks olukorra, kus juhatuse esindusõigus on piiratud üksnes siis, kui asja lahendatakse kohtumenetluses. Autori hinnangul muutuks sellise käsitluse läbi viidatud ÄS-i normid osaliselt sisutühjaks.

1.2.4. Eriesindaja määramise isikuline aspekt

Hindamaks, kellega sõlmitavateks tehinguteks ja peetavateks õigusvaidlusteks on võimalik eriesindaja määramine, analüüsib autor eriesindaja määramise isikulist aspekti. ÄS § 168 lg 1 p-st 10, § 298 lg 1 p-st 9 kui ka § 317 lg-st 8 tulenevalt määratakse eriesindaja tehinguteks ja õigusvaidlusteks juhtorgani liikmetega. Autor on seisukohal, et esindusõiguse isikulist ulatust tuleks muuhulgas vaadata vastavalt sellele, mis hetkedel on oht huvide konflikti tekkimiseks ja kapitaliühingu huvide kahjustumisele. See tähendab, et isikulist ulatust tuleks vaadelda lähtuvalt sellest, milliste isikutega tehingute tegemiseks või õigusvaidluste pidamiseks on juhatuse liikme enda seadusjärgne esindusõigus piiratud. Eelviidatud sätetest tulenevalt asub autor seisukohale, et esimesena hõlmab eriesindaja määramise isikuline ulatus tehingute sõlmimist ja õigusvaidluste pidamist juhatuse ja nõukogu liikmetega. Sarnaselt sätestab ka AktG § 147 lg-d 1 ja 2, et eriesindaja võidakse määrata ärijuhtimisest tingitud nõuete esitamiseks juhtorgani liikmete vastu. Ka Saksa õiguskirjanduses on leitud, et eriesindaja saab määrata ühelt poolt kahju hüvitamise nõude esitamiseks juhatuse või nõukogu liikmete vastu.⁸¹ Eeltoodust tulenevalt leiab autor, et esimene juhtum, mil kapitaliühingu juhatuse liikme esindusõigus on piiratud ning mis hetkel võib tõusetuda eriesindaja määramise vajadus, on tehingute sõlmimine ja õigusvaidluse pidamine füüsilisest isikust juhtorgani liikmega.

Õiguskirjanduses on võetud seisukoht, et juhatuse liikme esindusõigus tehingute sõlmimisel on piiratud ka täiendavalt olukorras, kus juhatuse liige ise ei ole mitte tehingu teiseks pooleks, vaid kus ta esindab tehingu teist poolt, olles näiteks tehingu teise poole juhatuse liige.⁸² Vaatamata sellele, et juhatuse liikme seadusjärgse esindusõiguse piirangut reguleerivad sätted (ÄS § 181 lg 3 ja § 307 lg 3) ei hõlma nimetatud olukorda, võib kapitaliühingu ja vastaspoole samaaegne esindamine võib olla käsitletav juhatuse liikme poolse esindusõiguse kuritarvitamisena, tuues kaasa kapitaliühingu poolse õiguse tehing tühistada vastavalt

---

⁸¹ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) § 147 vnr 3.

⁸² Saare, K. (viide 8), lk 735.

tsiviilseadustiku üldosa seaduse⁸³ (TsÜS) §-le 131.⁸⁴ Vastupidiselt on Saksa õiguses reguleeritud, et juhatuse liikme esindusõigus on piiratud nii tehingute tegemises iseendaga (st iseendaga tehingu tegemise keeld, vt BGB § 181), kui ka tehingutes, kus juhatuse liige esindab tehingu teist poolt.⁸⁵ Seega võib tekkida huvide konflikt juhatuse liikme isikus, kuivõrd esineb oht, et esindaja ei suuda hoolitseda võrdselt mõlema tehingupoole huvide eest ehk tõusetub oht ühe esindatava huvide eelistamiseks teise huvidele.⁸⁶ See toob Saksa õiguse kohaselt kaasa tehingu hõljuva kehtetuse.⁸⁷

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi 2017/1132⁸⁸ artikli 9 lg-te 1 ja 2 kohaselt võib liikmesriik piirata siseriiklikult juhatuse liikme esindusõigust, kui kolmas isik teadis või pidi teadma, et teise poole esindaja esindusõigus on piiratud. Seega kujuneb Eesti õiguskirjandusest välja seisukoht, et ÄS § 181 lg-t 3 ja § 307 lg-t 3 tuleb tõlgendada selliselt, et juhatuse esindusõigus on piiratud muuhulgas ka juhul, mil tehingu teise poole esindajaks on juhatuse liige ise. See on kooskõlas seadusandja eesmärgiga viidatud regulatsioonide loomisel ja eelviidatud direktiiviga.⁸⁹ Seega on teiseks juhtumiks, mil juhatuse liikme seadusjärgne esindusõigus on piiratud ja mis juhtudeks on võimalik määrata kapitaliühingut esindama eriesindaja, tehingute tegemine isikuga, keda esindab kapitaliühingu juhatuse liige.

Eesti ega Saksa õiguse kohaselt ei ole kapitaliühingu esindamine piiratud juhtudel, mil juhatuse liige omab osalust tehingu teises pooles.⁹⁰ Siiski on Saksa õiguses kehtestatud erand juhtumiteks, mil tehingu vastaspool omab majanduslikku identiteeti juhatuse liikmega. Sarnase majandusliku identiteedi omamisega on tegemist juhul, kui juhatuse liige teeb tehingu isikuga, kus ta ise omab näiteks saajaprosendilist osalust.⁹¹ Eesti kohtupraktika kinnitab sarnast lähenemist, selgitades, et lisaks sellele, et isik omab vastaspooles täielikku osalust, tuleks juhatuse liikme esindusõiguse piirangut laiendada ka olukordadele, kus juhatuse liikme ja

---

⁸³ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 20.06.2022, 33.

⁸⁴ *Ibidem*.

⁸⁵ Henssler, M., Strohl, L. (viide 64) GmbHG § 47 komm vnr 50.

⁸⁶ Bärtschi, H., Bühler, C. B., Glanzmann, L., Jörg, F. S., Jung, P., Kunz, P. J., Schenker, U., Vogel, A., Küpfer, D. Entwicklungen im Gesellschaftsrecht VI. Bern: Stämpfli Verlag 2011, lk 275. https://edoc.unibas.ch/46480/3/20190116143417_5c3f32d917ad3.pdf, (22.03.2023).

⁸⁷ Suttman, C. (viide 38), lk 9.

⁸⁸ 14. juuni 2017. aasta Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2017/1132 äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta. – ELT L 169, lk 1-127.

⁸⁹ Saare, K. (viide 8), lk 735.

⁹⁰ *Ibidem*, lk 736.

⁹¹ Goette, W., Habersack, M., Kalss, S. (toim.). § 82 vnr 7 ja 9. – Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. Band 2. § 76-117. 5. Aufl. München: Verlag C. H. Beck 2019.

vastaspoole majanduslikud huvid on suurel määral sarnased (nt juhatuse liikme ja tema abikaasa täieliku kontrolli all olev äriühing).⁹² Samas ei ole välistatud ka olukord, kus huvide konflikti omav juhatuse liige sõlmib kapitaliühingu nimel tehingu isikuga, kus juhatuse liige omab muul viisil kontrolli või olulist mõju tehingu vastaspooles.⁹³ Seega tuleb asuda seisukohale, et juhatuse liikme esindusõiguse piiratus ja eriesindaja määramise vajadus on põhjendatud ka olukorras, kus kapitaliühing soovib sõlmida tehingut isikuga, kellega juhatuse liige omab majanduslikku identiteeti, st olulist mõju või muul viisil mõju tehingu vastaspoole üle.

Neljanda eriesindaja määramise juhtumina on Eesti õiguskirjanduses analüüsitud eriesindaja määramist õigusvaidluste pidamiseks endise juhtorgani liikmega.⁹⁴ Endise juhtorgani liikmega sõlmitava tehingu osas on Riigikohus märkinud, et kui juhatuse liikme volitused on lõppenud, ei ole sellele järgneva tehingu tegemiseks nõutav organi otsus tehingu heakskiitmise ja eriesindaja määramise kohta.⁹⁵ Sealjuures ei saa rääkida ka näiteks aktsionäride üldkoosoleku pädevusest, kui otsustatakse endise juhtorgani liikmega õigusvaidluse pidamist. Sellisel juhul on leitud, et kõrgema organi pädevus saab sellisel juhul tekkida üksnes siis, kui endise juhtorgani liikmega õigusvaidluse pidamist on taotlenud kapitaliühingu juhatuse või nõukogu vastavalt ÄS 298 lg-le 2.⁹⁶ Osahingute puhul sellist sätet ei ole, vaid osanikel on õigus võtta ilma juhtorgani vastava nõudeta vastu otsuseid juhtorganite pädevusse kuuluvates küsimustes (ÄS § 168 lg 2).

Saksa õiguskirjanduse kohaselt on aktsiaseltsi nõukogu pädevuses otsustada muuhulgas nõude esitamine endise juhtorgani liikme vastu, kuivõrd huvide konflikti mõju võib olla veel olemas.⁹⁷ Saksa osahingute puhul on osanike või nõukogu pädevuses ka kahju hüvitamise nõuete esitamine endiste juhtorgani liikmete vastu, põhjendades seda sellega, et eelnevast koostööst ja võimalikest isiklikest suhetest tingituna võib siiski esineda sotsiaalne ja emotsionaalne seotus, mistõttu tuleks endise juhtorgani liikme suhtes nõude maksmapanekul kohaldada sarnaseid piiranguid nagu kohaldatakse ametis olevate juhtorgani liikmete vastu nõuete esitamiseks.⁹⁸ Kuigi ÄS § 168 lg 1, § 298 lg 1 ega § 317 ei sätesta, et juhatusest

---

⁹² RKTKm 3-2-1-26-07 p 10-11; RKTKm 3-2-1-144-11 p 13.

⁹³ Saare, K. (viide 8), lk 736.

⁹⁴ Vt *ibidem*, lk 736-737.

⁹⁵ RKTKo 3-2-1-121-03 p 24.

⁹⁶ TlnRnKm 2-16-19598/19 p 22.

⁹⁷ Hüffer, U. (viide 71) AktG § 112 kamm vnr 2; Suttmann, C. (viide 38), lk 9.

⁹⁸ Saare, K. (viide 8), lk 736; Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) § 82 vnr 2.

kõrgemalseisva organi pädevuses oleks arutada ka õigusvaidluste pidamist endiste juhtorgani liikmetega, tuleks siiski esindusõiguse piirangut laiendada ka juhtumitele, kus juhtorgani liige on ametisuhte kehtivuse vältel tehtud teoga tekitanud kapitaliühingule kahju ja kapitaliühing soovib hiljem (ametisuhte lõppemise järgselt) esitada nõude endise juhtorgani liikme vastu. Siit tulenevalt ollakse seisukohal, et sellistel juhtudel, mil endise juhtorgani liikme tegevuse või tegevusetuse tõttu on tekkinud kahju kapitaliühingule, tuleb juhatuse liikme esindusõigust pidada piiratuks nii sellistes õigusvaidlustes kui ka tehingutes. Seega on eriesindaja määramine põhjendatud ka nendeks juhtudeks.⁹⁹ Autor nõustub Eesti õiguskirjanduses leitud seisukohaga.

Ülaltoodule tuginedes tuleks juhatuse liikme seadusjärgset esindusõigust pidada piiratuks peamiselt neljal juhul. Kokkuvõtlikult saab liigitada need juhtumid järgnevateks:

- tehingute tegemine ja õigusvaidluse pidamine kapitaliühingu juhtorgani (juhatuse ja nõukogu) liikmetega (ÄS § 168 lg 1 p 10, § 298 lg 1 p 9, § 317 lg 8);
- tehingute tegemine isikuga, keda esindab kapitaliühingu juhatuse liige;
- tehingute tegemine isikuga, kes omab kapitaliühingu juhatuse liikmega majanduslikku identiteeti; ja
- tehingute tegemine ja õigusvaidluste pidamine kapitaliühingu endiste juhtorgani liikmetega.

Sellistel juhtudel võib tõusetuda vajadus kapitaliühingu esindamiseks määrata eriesindaja. Siiski leiab autor, et seda, kas juhatuse liikme esindusõigus on kahel viimasel nimetatul juhul piiratud, tuleks hinnata igakordselt eraldi, st kas esindusõiguse piiramine on nendel juhtudel põhjendatud, tulenevalt ohust kapitaliühingu huvide kaitsele, või mitte. Autori hinnangul ei saa sealjuures juhatuse liikme esindusõiguse piiramise küsimust anda hindamiseks juhatusele, vaid hindamise kohustuse subjektiks peab olema isik või isikute kogu, kelle suhtes huvide konflikti tekkimise ohtu ei ole. Autor leiab, et selleks võib olla organ, kelle pädevuses on konkreetse juhtorgani liikmega tehtava tehingu ja peetava õigusvaidluse otsustamine.

Nõukogu kohustus seostub ennekõike selle ülesandega teostada juhatuse tegevuse üle järelevalvet, muuhulgas andes hinnangut juhatuse tegevusele. Seega, kui kapitaliühing kavandab lepingu sõlmimist mõne juhtorgani liikme pereliikmele kuuluva äriühinguga, tuleks

---

⁹⁹ *Ibidem.*

autori hinnangul nõukogu olemasolul nõukogul või osanikel või aktsionäridel hinnata, kas tehingupoolte huvid võivad vastanduda ja kas juhatuse liikme esindatus konkreetses tehingus peaks olema välistatud. Hindamise eesmärk oleks autori hinnangul, tuginedes eeltoodule¹⁰⁰, muuhulgas tuvastada, kas näiteks sõlmitav tehing vastab kapitaliühingu huvidele, mitte juhatuse liikme erahuvidele. Autori hinnangul on selguse huvides võimalik see sätestada kapitaliühingusiseste eeskirjadega, millistel juhtudel tuleb täiendavalt hinnata juhatuse esindusõiguse piiratust.

1.3. Nõuded eriesindajale

Nii, nagu kehtivad kapitaliühingu juhtorgani liikmetele seadusest tulenevad nõuded, tuleks juhtorgani liikmetele kohalduvate nõuete kohaldatavust kontrollida ka eriesindaja puhul, kelle pädevuses on kapitaliühingu esindamine ÄS-is sätestatud juhtudel. Saksa õiguse kohaselt peab eriesindaja määramisel arvestama eriesindaja kui füüsilise isiku kohta käivate isiku- ja ametialaste nõuetega.¹⁰¹ Käesolevas peatükis analüüsib autor, kes saavad eriesindajana tegutseda ning mis nõuded eriesindajale on. Autor analüüsib detailsemalt tegutsemis- ja ettevõtluskeelu puudumist ja teovõimelisust kui kahte olulisemat juhtorgani liikmele esitatud nõuet. Tulenevalt magistritöö mahupiirangust ei analüüsi autor eriseadustest tulevaid võimalikke nõudeid äriühingut esindavale isikule.¹⁰²

Kui juhatuse liikmeks ei või olla näiteks isik, kes on samal ajal sama kapitaliühingu nõukogu liige (ÄS § 180 lg 3 ja 308 lg 3) ning nõukogu liikmeks ei või olla sarnaselt juhatuse liige, samuti ka prokurist, audiitor ega ka tütarettevõtja juhatuse liige (ÄS § 318 lg 3), siis eriesindaja suhtes ÄS selgesõnalisi piiranguid ei sätesta. Nii võib organ, kelle pädevuses on muuhulgas juhtorgani liikmetega sõlmitavateks tehinguteks või peetavateks õigusvaidlusteks eriesindaja määramine, määrata kapitaliühingut konkreetses tehingus või õigusvaidluses esindama ka olemasoleva juhatuse liikme (st andes sellisele juhatusele liikmele nõusoleku esindamiseks), jättes eriesindaja määramata, või määrata eriesindajaks juhatuse väline isik.¹⁰³ Autori hinnangul saab eriesindajaks määrata näiteks hääletamisel osalenud kapitaliühingu nõukogu

---

¹⁰⁰ Autor on eelnevalt analüüsinud kapitaliühingu juhatuse liikme huvidel konflikt. Vt ptk. 1.2.2.

¹⁰¹ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) § 147 vnr 17.

¹⁰² Õiguskirjanduses on leitud, et näiteks kapitaliühingu juhatuse liikmele võivad kehtida eriseadustest tulenevad nõuded. Vt Saare, K. jt (viide 4), lk 121-122, 349.

¹⁰³ Saare, K. (viide 8), lk 728.

liikme (nõukogu olemasolul), aga ka osaniku või aktsionäri (või selle seadusliku esindaja), kuivõrd konkreetset piirangut sellele Eesti seaduste kohaselt ei ole. Seda võimalust kinnitab autori hinnangul ka asjaolu, et juhatuse ja nõukogu liikmega tehingu tegemine ja õigusvaidluse pidamine on ÄS-i kohaselt antud vastavalt nõukogu või osanike või aktsionäride üldkoosoleku pädevusse (ÄS 168 lg 1 p 10, § 298 lg 1 p 9 ja § 317 lg 8, vt ka AktG § 147 lg 2).

Ülaltoodut on kinnitatud ka Saksa õiguses, et üldkoosolek võib määrata eriesindajaks kapitaliühingu nõukogu liikme või selle aktsionäri, ent see ei ole kohustuslik, jättes selle vajalikkuse hindamise üldkoosoleku pädevusse. Samuti on Saksa õiguskirjanduse kohaselt võimalik määrata esindama ka juhatuse liige, kelle vastu kahju hüvitamise nõuete aluseks olevad väited ei ole suunatud.¹⁰⁴ Autor on eelnevalt leidnud, et Eesti õiguse kohaselt saab olemasolevale juhatusele üksnes anda nõusoleku tehingu tegemiseks või õigusvaidluse pidamiseks, kuid sellise nõusoleku andmine ei tähenda, et nõusoleku adressaadiks olev juhatuse liige muutub eriesindajaks.¹⁰⁵ Täiendavalt on Saksa õiguseksperdid arvamusel, et eriesindajaks sobib üksnes isik, kellel on selleks vajalikud kutsekvalifikatsioonid.¹⁰⁶ Samas ei näe autori hinnangul Saksa ega Eesti kehtiv õigus ette, millised on need kvalifikatsioonid, mida eriesindajalt nõutakse, jättes selle sisustamise ruumi kapitaliühingule endale. Samas saab tuletada, et oluline on, et eriesindajal oleks teatav äriühingu juhtimiskogemus, mis tagab efektiivsema tehingu tingimuste kujundamise ja õigusvaidluses asjakohaste meetmete kasutuselevõtu. Täiendavalt ei leia autor, et eriesindaja tuleks valida kapitaliühingu siseselt, vaid eriesindajaks võib olla ka kapitaliühingu väline kolmas isik. Seda argumenti kinnitab ka asjaolu, et kapitaliühingusiseselt ei pruugi peale juhatuse liikme olemas olla isikut, kellel oleks asjakohased teadmised tehingu tegemises või õigusvaidluse pidamises nõutaval kujul.

ÄS § 180 lg 3¹, § 308 lg 3¹ ja 318 lg 4¹ näevad ette, et kapitaliühingu juhtorgani liikmeks ei või olla isik, kelle suhtes on kohaldatud tegutsemis- või ettevõtluskeeldu vastavalt karistusseadustik¹⁰⁷ (KarS) §-dele 49 ja 49¹. Esimene viidatud KarS-i säte näeb ette, et kui isik on toime pannud kutse- või ametiõiguste kuritarvitamise või ametikohustuste rikkumisega seotud kuriteo, võib kohus lisakaristusena kohaldada teataval ametikohal töötamise või teataval tegutsemisalal tegutsemise keeldu kuni kolmeks aastaks. Selliselt saab keelata süüdimõistetul

---

¹⁰⁴ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) § 147 vnr 20.

¹⁰⁵ Vt Saare, K. (viide 8), lk 722.

¹⁰⁶ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) § 147 vnr 20.

¹⁰⁷ Karistusseadustik. – RT I, 06.01.2023, 4.

tegutsemist näiteks kapitaliühingu juhtorgani liikmena.¹⁰⁸ Teise viidatud sätte lõige 2 näeb ette, et kui isiku suhtes on kohaldatud ettevõtluskeeldu, ei tohi ta kohtu poolt määratud ajavahemikul olla ettevõtja, juriidilise isiku juhtorgani liige, juriidilise isiku likvideerija ega prokurist ega muul viisil osaleda juriidilise isiku juhtimises. Sarnaselt ei tohi ka näiteks AktG § 76 lg-d 2 ja 3 kohaselt olla Saksa aktsiaseltsi juhatuse liikmeks isik, kes tulenevalt kohtuotsusest või haldusorgani täitmisele pööratavast otsusest ei tohi tegutseda äriühingus, kui äriühingu majanduslik eesmärk vastab täielikult või osaliselt ettevõtluskeelu esemele. Ettevõtluskeelu eesmärk on kaitsta kapitaliühingu ja selles osaluse omajate huve, vältides õigusvastase või ebaeetilise käitumisega isiku teenistust kapitaliühingu juhtimispositsioonil.¹⁰⁹

Konkreetsed nõuded sätestavad normid on ette nähtud üksnes kapitaliühingu juhatuse ja nõukogu liikmete suhtes (vt ÄS § 180 lg 3¹, § 308 lg 3¹ ja 318 lg 4¹). Kehtivas õiguses puudub autori seisukohal regulatsioon, mis näeks ette tegutsemis- või ettevõtluskeelu kohalduvust ka muude kapitaliühingut juhtivate isikute suhtes, sh eriesindaja suhtes. Seadusandja on siiski selgitanud, et kapitaliühingu juhtimisena võib muuhulgas käsitada äriühingu juhtimisena tegutsemist juhtorgani asemel või äriühingu tegevusse aktiivset sekkumist. Ettevõtluskeeldu ei ole piiratud konkreetseteks tehingute sõlmimiseks ja muudeks esindamise toiminguteks, kuid oluline on äriühingu juhtstruktuuridele (st näiteks juhtorgani liikmele) kuuluva pädevuse kasutamine.¹¹⁰ Juhatuse liikme ülesandeks on kapitaliühingu esindamine (ÄS § 180 lg 1, § 306 lg 1, GmbHG § 32 lg 1 ja AktG § 78 lg 1), ennekõike kapitaliühingu esindamine tehingute tegemisel (ÄS § 181 lg 1 ja ÄS § 307 lg 1, vt ka GmbHG § 35 lg 3 ja AktG § 78 lg 4) ja juhatuse liikmel on õigus esindada kapitaliühingut õigusvaidluste pidamisel (vt nt AktG § 78 lg 1). Seda siiski mitte olukorras, kui juhatuse liikme seadusjärgne esindusõigus on piiratud.¹¹¹

Kuivõrd juhatuse liikmele sarnase pädevuse saab omandada ka eriesindaja tehingute tegemiseks ja õigusvaidluste pidamiseks juhatuse enda esindusõiguse piiratud korral, tuleks autori hinnangul tõlgendada ÄS-is sisalduvat ettevõtluskeelu sätet pigem laialt, hõlmates lisaks juhtorgani liikmetele ka muid isikuid, kes võivad teatud tingimustel osaleda kapitaliühingu juhtimises, hõlmates seeläbi ka eriesindaja. Autor on seisukohal, et kui eriesindajale ei kohalduks juhtorgani liikmele kohalduv tegutsemis- või ettevõtluskeelu puudumise nõue, looks

---

¹⁰⁸ Saare, K., jt (viide 4), lk 121.

¹⁰⁹ Sootak, J., Pikamäe, P. KarS § 49¹ komm 3, 6. – Karistusseadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2021.

¹¹⁰ *Ibidem*, KarS § 49¹ komm 6.

¹¹¹ Autor on eelnevalt analüüsinud, millistel juhtudel saab mõõnda juhatuse liikme esindusõiguse piirangu olemasolul. Vt ptk. 1.2.4.

see olukorra, kus kapitaliühingu nimel näiteks allkirjastab lepinguid ja teeb kohtumenetluses menetlustoiminguid isik, kes ei ole kõlblik ärilisi kaalutlusi ja toiminguid tegema. Seda eriti olukorras, kus eriesindajaks määratakse kapitaliühinguväline isik. Samuti saab tõdeda, et nimetatud normi laiendamine eriesindajale tagab ka kapitaliühingu enda ja selles osaluse omajate huvide kaitse, keelates kapitaliühingu eriesindajaks määrata isiku, kes on kehtivalt karistatud ühe eelviidatud lisakaristuse näol.

ÄS § 180 lg 2, § 308 lg 2 ja § 318 lg 1 kohaselt peab juhtorgani liige olema teovõimeline füüsiline isik. Kapitaliühingu esindamisel loetakse konkreetse esindaja teod kapitaliühingu enda tegudeks¹¹², mistõttu on nõutav, et selline esindaja on teovõimeline füüsiline isik. Sealjuures ei saa kapitaliühingut esindavaks isikuks olla isik, kelle teovõime on piiratud või laiendatud kohtu poolt.¹¹³ Teovõime piiratusest saab rääkida juhtudel, mil isik on kas alaealine või vaimuhaiguse, nõrgamõistuslikkuse või muu psüühikahäirega, mistõttu ei suuda ta kehtvalt oma tegudest aru saada või neid juhtida (TsÜS § 8 lg 2). Teovõime ise tähendab võimet teha iseseisvalt kehtivaid tehinguid (TsÜS § 8 lg 1) ning seeläbi tekitada muudatusi tsiviilõiguste- ja kohustustes.¹¹⁴

Tegutsedes eriesindajana olukordades, mille eelduseks võib olla muuhulgas eriesindaja määramine juhatusest kõrgema organi poolt, omandab selline eriesindaja esindusõiguse¹¹⁵, mistõttu on autori hinnangul sarnaselt juhtorgani liikmetele nõutav, et ka eriesindaja teovõime ei oleks piiratud, mis takistaks eriesindajal toimingute tegemist ja nende omistamise kapitaliühingule. Luues olukorra, kus kapitaliühingut esindab näiteks piiratud teovõimega isik, oleks sõlmitava tehingu või tehtava toimingu kehtivus sõltuvuses sellise piiratud teovõimega isiku eestkostjast.¹¹⁶ Sellist olukorda ei ole võimalik aga kapitaliühingu puhul ei õiguslikult ega loogiliselt tekitada. Nii nagu kehtib Saksa õiguses juhatuse liikme teovõimelisuse nõue (vt AktG § 76 lg 3), on Saksa õiguskirjanduses öeldud, et ka eriesindajaks võib olla üksnes teovõimeline isik. Seda muuhulgas põhjusel, et eriesindaja omandab Saksa õiguse kohaselt kapitaliühingu seadusliku esindaja ja organi õigusliku staatuse.¹¹⁷ Lisaks kehtib ka reegel, et

---

¹¹² Saare, K. Eraõigusliku juriidilise isiku tegutsemine oma organite kaudu ning vastutus nende tegude eest. Läbiva vastutuse printsiip. – *Juridica* 2000/4, lk 204.

¹¹³ Saare, K. jt (viide 4), lk 120.

¹¹⁴ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. TsÜS § 8 kamm 3.1.1. – *Tsiviilseadustiku üldosa seadus*. Komm vlj. Tallinn: Juura 2010.

¹¹⁵ Autor analüüsib all eriesindaja esindusõiguse tekkimist. Vt ptk. 3.1.

¹¹⁶ Varul, P. jt (viide 114) TsÜS § 11 kamm 3.2.3.

¹¹⁷ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) § 147 vnr 21.

eriesindajaks ei tohiks olla juriidiline isik, st eriesindajaks saab olla üksnes füüsiline (teovõimeline) isik.¹¹⁸ Sarnaselt ei saaks eriesindajaks olla ka Eesti õiguse kohaselt juriidiline isik, kuivõrd inimene omab ainsana loomulikku tahet, mistõttu saab kapitaliühingu tahte kujundamine ja realiseerimine toimuda üksnes läbi inimeste (st füüsiliste isikute).¹¹⁹ Ka kohtumenetluses saab menetlusosalise esindajaks üldjuhul olla üksnes füüsiline isik.¹²⁰

Võttes arvesse juhtorgani liikme suhtes kehtivat kahte suuremat nõuet – teovõimelisus ning juhtorgani liikmena tegutsemise keelu puudumine – saab järeldada, et tulenevalt normide õiguslikust eesmärgist, laieneb sätete mõjuala ka eriesindajale. Eriesindajaks ei saa seega olla isik, kelle suhtes on kohus kohaldanud lisakaristusena tegutsemis- või ettevõtluskeeldu (KarS § 49 ja § 49¹) või kelle teovõime on piiratud, kuivõrd mõlemad juhud tekitavad olukorra, kus kapitaliühingu esindamine ei ole võimalik kas üldse või ilma kapitaliühingu huve oluliselt kahjustamata.

1.4. Eriesindaja eristamine teistest kapitaliühingu esindajatest

Kapitaliühingu esindamine saab toimuda läbi erinevate isikute, kes vastavalt määratletud toiminguteks esindusõigust omavad. Kapitaliühingute esindajate eristamine on oluline, sisustamaks arusaama sellest, milline on selliste esindajate esindusõiguse ulatus ning millistel alustel esindusõigus tekib. Kapitaliühingu suhtes saab eristada seadusjärgset esindusõigust ja tehingulist esindusõigust.¹²¹ Käesoleva peatüki eesmärk on muuhulgas jõuda järeldusele, milline esindusõiguse liik kohaldub eriesindaja suhtes.

Seadusjärgne esindusõigus viitab juba sõnastuselt olukorrale, kus kapitaliühingut esindab selle seaduslik esindaja.¹²² Sellele viitab ka TsÜS § 34 lg 1, mille kohaselt loetakse kapitaliühingu juhatuse liige või asendava organi liige välissuhtes kolmandate isikutega kapitaliühingu seaduslikuks esindajaks. Sellest tulenevalt saab kapitaliühingu seadusjärgseks esindajaks lugeda juhatust või seda asendavat organit.¹²³ Kaudselt esineb sellele viide ka ÄS § 180 lg 1,

---

¹¹⁸ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) § 147 vnr 20.

¹¹⁹ Saare, K. Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete õigussuhted. – *Juridica* 2020/7, lk 482.

¹²⁰ Kõve, V., Järvekülg, I., Ots, J., Torga, M. TsMS § 218 komm 3.1. – *Tsiviilkohtumenetluse seadustik I*. Komm vlj. Tallinn: Juura 2017.

¹²¹ Saare, K. jt (viide 4), lk 148.

¹²² *Ibidem*.

¹²³ Saare, K. (viide 112), lk 204.

mille kohaselt on juhatuse funktsioon muuhulgas kapitaliühingu esindamine. Kuigi seaduse kohaselt kuulub esindusõigus kapitaliühingu juhatuse liikmetele, on seadusandja näinud ette ka võimaluse juhatuse pädevusse kuuluvate küsimuste vastuvõtmise osanikele ja aktsionäride üldkoosolekule, millest viimase puhul on see võimalik üksnes juhatuse või nõukogu enda nõudel (ÄS § 168 lg 2 ja § 298 lg 2).

Saksa õiguskirjanduse kohaselt tuleks eriesindajat selgelt eristada juhatuse liikmest peamiselt tema pädevuse ulatuse alusel. Kuivõrd eriesindaja määratakse konkreetseteks juhtudeks, tuleks eriesindajat eristada juhatuse liikmest muuhulgas seetõttu, et eriesindaja vastutusala laieneb üksnes täpselt piiritletud ärivaldkonnale, mis ei saa ühtida juhatuse liikme enda vastutusala. See tähendab, et juhtudeks, mis on seaduse kohaselt määratud juhatuse pädevusse (ning mille puhul ei kohaldu autori hinnangul ka esindusõiguse piirang), ei saa määrata eriesindajat.¹²⁴ Seda lähenemist on kinnitanud ka Hammi kõrgem ringkonnakohus 29. septembri 1977. aasta lahendis 15 W 253/77, leides, et eriesindajaks nimetatud juhatuse liikme tööülesannete ulatust on lubamatult laiendatud, kui eriesindaja peab vastutama kogu äriühingu käimasoleva tegevuse eest ja need on identsed juhatuse liikme ülesannetega.¹²⁵

Sellist lähenemist ei näe autori hinnangul ette Eesti kehtiv instituut, kuivõrd on selgelt ära loetletud juhtumid, millal on kapitaliühingu juhatuse liikme enda seadusjärgne esindusõigus piiratud ning millest tulenevalt on juhatusest kõrgema organi pädevuseks eriesindaja ametisse määramise küsimus (ÄS 181 lg 4 ja § 307 lg 4).¹²⁶ Kuigi on võimalik, et eriesindaja ja juhatuse liikme kui kapitaliühingu seadusjärgse esindaja vahel esineb olulisi sarnasusi, näiteks neile kohalduvate nõuete osas, tuleks autori hinnangul neid rangelt eristada justnimelt pädevust puudutavates küsimustes. Pädevus saab määravaks pidepunktiks eriesindaja ja juhatuse liikme esindusõiguse eristamise vahel. Seda kinnitab ka kehtiv ühinguõiguse põhimõte, et juhatuse liikme esindusõigus (välissuhtes) on üldjuhul piiramatult, kuid eriesindaja vajalikkus tõusetub kapitaliühingu sisesuhtest tulenevatest juhatuse liikme esindusõiguse piirangutest.¹²⁷

---

¹²⁴ Oechler. S. Besonderer Vertreter - wer oder was ist ein "Geschäftsführer"? – Vereinsberatung-Oechler.de. <https://www.vereinsberatung-oechler.de/infothek/fachbeitraege/besonderer-vertreter-wer-oder-was-ist-ein-geschaeftsfuehrer.html?page=1>, (28.02.2023).

¹²⁵ *Ibidem*.

¹²⁶ RKTko 2-20-8655/32 p 12.

¹²⁷ Saare, K. (viide 8), lk 719.

Seadusjärgse esindusõiguse kõrval saab kapitaliühingu suhtes esineda ka tehinguline esindusõigus.¹²⁸ Tehingulise esindusõiguse ja eriesindaja suhtes kehtiva esindusõiguse liigi omavaheliseks eristamise lihtsustamiseks selgitab autor järgnevaga tehingulise esindusõiguse iseloomu. Tehinguline esindusõigus seostub ennekõike kapitaliühingu poolt vastavasisulise tahteavalduse tegemisega. Tahteavaldust andes annab kapitaliühing esindajale õiguse ehk volituse kapitaliühingu esindamiseks tahteavaldusega määratletud sisus ja ulatuses.¹²⁹ Suurkorporatsioonides on tavapärane olukord, kus volitatakse äriühingu võtmetöötajat teatud toimingute juhtimiseks, mis hõlmab äriühingu nimel tehingute allkirjastamist ja äriühingule kohustuste võtmist.¹³⁰ Samuti saab tehinguliseks esindajaks olla õigusteenuse osutaja (näiteks advokaat), kes omandab kapitaliühingu kui kliendi esindamise volituse kliendilepinguga määratud ulatuses (AdvS § 55 lg 1).¹³¹ Tehingulise iseloomuga esindusõigus on ka prokuura alusel tekkiv esindusõigus, kui võrd prokuura antakse tehinguga (volitusega), kuid prokuura alusel prokuristile tekkiv esindusõigus ja selle ulatus on määratletud seadusega (peamiselt ÄS-iga).¹³²

Selleks, et kapitaliühingu nimel tehinguid sõlmida ja õigusvaidluses toiminguid teha, on oluline teha kindlaks, kas kapitaliühingu või selle juhatuse liikme poolt on väljastatud volitus, milles määratakse muuhulgas volituse kehtivus, sisu ja ulatus.¹³³ Kui üldjuhul tekib tehinguline esindusõigus vastavasisulise volituse andmisena (praktikas esineb erandeid advokaadile väljastatud volikirja vormile¹³⁴), siis autori hinnangul sätestatakse eriesindaja puhul tema volitused ennekõike ÄS-i vastava regulatsiooniga (näiteks ÄS § 168 lg 1 p 10). Autori hinnangul ei toimu eriesindaja tehingulist volitamist, vaid eriesindaja määramine toimub juhatusest kõrgemalseisva organi tahteavalduse kujundamise tulemusena ning vastavalt ÄS-i kehtivatele normidele. Autor leiab, et kui tehingulise volituse andjaks saab olla, ning üldjuhul ka on, näiteks kapitaliühingu juhatuse liige¹³⁵, kellel on kapitaliühingu esindamise õigus (ÄS § 180 lg 1, § 306 lg 1, vt ka GmbHG § 35 lg 1 ja AktG § 76 lg 1), siis eriesindaja volitamist juhatuse liikme poolt ei saa toimuda, vaid eriesindaja määramise õigus on juhatusest

---

¹²⁸ Saare, K. jt (viide 4), lk 148.

¹²⁹ *Ibidem*, lk 149.

¹³⁰ Lees, M. Allkirjaõiguslikkus ja voli seda edasi anda on ainult ettevõtte juhatuse liikmel. – Rmp.ee. <https://www.rmp.ee/ettevotlus/kasulik/allkirjaoiguslikkus-ja-voli-seda-edasi-anda-on-ainult-ettevotte-juhatuse-liikmel-2005-10-03>, (10.03.2023).

¹³¹ RKTko 2-21-2685/110 p 11.3-11.4.

¹³² Saare, K. jt (viide 4), lk 150.

¹³³ *Ibidem*, lk 149.

¹³⁴ Kõve, V. jt (viide 120) TsMS § 218 komm 3.3.8.

¹³⁵ Saare, K. jt (viide 4), lk 149.

kõrgemalseisval organil (vt ÄS § 168 lg 1 p 10, § 298 lg 1 p 9 ja § 317 lg 8, vt ka AktG § 147 lg 2). Samuti, kui eriesindaja määratakse ametisse seaduses sätestatud juhtudeks (tehingute sõlmimine ja õigusvaidluste pidamine juhtorgani liikmetega), siis tehingulise volituse suhtes autori hinnangul Eesti õigus sarnast raamistikku ei loo. Täiendavalt leiab autor, et kahe nimetatu eristamise juures on oluline asjaolu ka see, et kui eriesindajal võib tekkida ametisuhe kapitaliühinguga¹³⁶, siis tehingulisel esindajal see üldjuhul ei teki.

Võttes arvesse muuhulgas ka Saksa õiguse käsitlust, leiab autor, et eriesindajale on omistatav pigem seaduslik esindusõigus, st eriesindajat tuleb käsitleda kapitaliühingu seadusliku esindajana. Kuigi autori hinnangul on tehingulise ja eriesindajale omase seadusliku esindusõiguse vahel sarnasusi (nt võimalus volituse aluseks oleva isiku või organi tahteavaldusega määrata volituse sisu ja ulatus), tuleb asuda seisukohale, et eriesindaja ei ole kapitaliühingu tehinguliseks esindajaks, vaid selle seaduslikuks esindajaks. Seega, ka praegusel juhul tuleks eriesindajat eristada tehingulisest esindajast peamiselt tema pädevuse seisukohast.

---

¹³⁶ Autor analüüsib all eriesindaja ametisuhte tekkimist. Vt ptk. 2.1.

2. KAPITALIÜHINGU ERIESINDAJA AMETISUHTE TEKKIMINE JA LÖPPEMINE

2.1. Eriesindaja ametisuhte tekkimine

2.1.1. Üldine

Autor peab oluliseks selgitada ametisuhte olemust, et tagada käesolevas peatükis analüüsitavast parem arusaamine. Ametisuhe tähendab ühinguõiguslikku suhet kapitaliühinguga, mis koosneb kahest olulisest elemendist: ametiseisundi element ja käsundi element. Esimese puhul saab ühinguõiguslikus suhtes olevale isikule omistada tema ametisuhte tekkimist, selle lõppemist ja pikendamist ning ametisuhtega kaasnevat seadusest tulenevat esindusõigust. Teise elemendiga saab omistada kapitaliühingu põhikirjast ja juhtorgani või kõrgema juhtimistasandi otsustest tulenevaid isiku õiguseid ja kohustusi kapitaliühingu ees. Ametisuhe kapitaliühingu ja seda esindava isiku vahel sarnaneb olemuslikult võlaõigusliku käsundusega (vt VÕS § 619 jj), kuivõrd kapitaliühingu esindajaks olemine on tehingulise iseloomuga ning eeldab seetõttu vastavate tahtavalduste vahetamist. Ametisuhe, mis oma olemuselt sarnaneb juhatuse liikme ja kapitaliühingu vahelisele suhtele, allub käsunduslepingu sätetele, koos ÄS-st tulenevate erisustega.¹³⁷

Ametisuhe annab kapitaliühingu esindajale õiguse (kuid samas ka kohustuse) kapitaliühingut välissuhtes kolmandate isikutega ametisuhte kestel esindada. Ametisuhte kehtetuse puhul selline õigus puudub, kuivõrd esindajale omistatav pädevus saab tekkida üksnes ametisuhte kehtiva ja õiguspärase tekkimisega.¹³⁸ Tulenevalt sellest, et juhatuse liikme esindusõigus on tema lojaalsuskohustusest kapitaliühingu ees tulenevalt piiratud ÄS § 181 lg 4 või § 307 lg 4 alusel¹³⁹, võib tekkida all¹⁴⁰ analüüsitava eelduste täitumise korral konkreetses ulatus pädevus hoopis eriesindajal endal. Autor on seisukohal, et eriesindaja määramise korral võib tekkida eriesindaja ja kapitaliühingu vahel ametisuhe sarnaselt kapitaliühingu esindusfunktsiooni

---

¹³⁷ Saare, K. jt (viide 4), lk 123.

¹³⁸ Põkk, K. Juhatuse liikme ametisuhe ja juhatuse puudumisega seotud õiguslikud probleemid. Magistritöö. Juhendaja Andres Vutt. Tartu: Tartu Ülikool 2021 (käsikiri TÕ Juridicumi teabekeskuses), lk 4.

¹³⁹ RKTko 3-2-1-81-15 p 15.

¹⁴⁰ Vt ptk. 2.1.2.

täitvatele juhatuse liikmetele tekkiva ametisuhtega. Seetõttu peab autor oluliseks analüüsida ametisuhte tekkimist ja lõppemist, lähtudes olulisel määral juhatuse liikme ametisuhte kohta käivatest käsitlustest.

Kui eriesindajaks määratakse isik, kellel pole ametisuhet kapitaliühinguga (näiteks kapitaliühingu osanik või aktsionär, kelle õigussuhe mh kapitaliühinguga tekib osa/aktsia omandamisega¹⁴¹), siis tekib sellise isiku eriesindajaks määramise momendist ametisuhte kapitaliühinguga. Kuivõrd ametisuhte komponentide pealt saab anda hinnangu, millised on eriesindaja õigused ja kohustused, sh vastutus, suhtes kapitaliühinguga, siis tuleks autori hinnangul hinnata eriesindajaks olemisega seotud õiguseid ja kohustusi ning vastutust ühtse kogumina. See looks justkui piiri kahe eraldi ametisuhte vahele, mille eristamine on rangelt vajalik. Seega ei ole ka kapitaliühingu parimates huvides olukord, kus nõukogu liikme eriesindajaks määramise hinnaks on sellise nõukogu liikme enda pädevuse lõppemine või peatumine perioodiks, mil selline nõukogu liige realiseerib eriesindajale omast pädevus.

2.1.2. Eriesindaja ametisuhte tekkimise alus ja selle eeldused

Lähtudes eeltoodust, eeldab autori hinnangul eriesindajana tegutsemine ühinguõigusliku suhte ehk ametisuhte olemasolu kapitaliühinguga. Sellest tuleneb järeldus, et kehtiva ametisuhte olemasolu on eriesindajaks olemise eeldus. Ametisuhte tekkimise hetkest saab omistada eriesindajale talle omast pädevust, esindusõigust ja ametisuhte tekkimisega tekib eriesindajal kapitaliühinguga sisesuhe. Nagu ka juhatuse ja nõukogu liikme ametisuhte tekkimine, eeldab ka eriesindaja ametisuhte tekkimine konkreetsete eelduste täitumist. Nendeks eeldusteks on eriesindajapoolne nõusolek, kõrgema organi otsus eriesindaja määramise kohta ja eriesindaja poolt vastavasisulise otsuse kättesaamine.¹⁴²

Selliselt, nagu toimub ka kapitaliühingu juhatuse ja nõukogu liikmete määramine nendest kõrgema organi poolt, on ka eriesindaja määramiseks nõutav sellise organi otsus (ÄS § 168 lg 1 p 10, § 298 lg 1 p 9, § 317 lg 8, vt ka AktG § 147 lg 2). Nõukoguta osäühingu puhul on selleks osanike koosolek (ÄS § 168 lg 1 p 10). Viidatud säte näeb ette, et osäühingu osanike pädevuses on nõukogu liikmega, selle puudumisel juhatuse liikmega, tehingu tegemise

¹⁴¹ Saare, K. jt (viide 4), lk 219-220, 409.

¹⁴² Kapitaliühingu juhtorgani liikmete ametisuhte tekkimise eelduste osas vt Saare, K. jt (viide 4), lk 124, 349, 357.

otsustamine ja selle tingimuste määramine, õigusvaidluse pidamise otsustamine ja sellistes tehingutes ja õigusvaidlustes eriesindaja määramine. See tähendab, et eriesindaja määramiseks peavad osanikud hääletama eriesindaja määramise poolt. Sarnaselt sätestavad ÄS § 298 lg 1 p 9 ja 317 lg 8 vastavalt aktsionäride üldkoosoleku ja nõukogu pädevuse eriesindaja määramise osas. Otsuse vajalikkust on mitmes lahendis kinnitanud ka Riigikohtu tsiviilkolleegium.¹⁴³ Seega tuleb autori hinnangul nõukogul, osanikel või aktsionäride üldkoosolekul (sõltuvalt olukorrast) võtta vastu otsus eriesindaja määramise kohta. Organi otsusele, millega toimub eriesindaja määramine, tuleb autori hinnangul kohaldada sarnaseid vorminõudeid ja otsuse tegemise võimalusi, mis seadus ka teiste konkreetse organi pädevusse kuuluvate küsimuste puhul ette on näinud.

Osanike otsuse vastuvõtmine võib toimuda osanike koosolekul (ÄS §-d 170-172¹) või elektroonilise hääletamise läbi, st koosolekut kokku kutsumata (ÄS § 173, vt ka § 170). Nõukogu otsused võivad olla sarnaselt vastu võetud nõukogu koosolekul (ÄS §-d 321, vt ka § 322) või koosolekut kokku kutsumata (ÄS § 323). Aktsionäride üldkoosolek saab otsuseid vastu võtta üldkoosolekul või kirjaliku otsusena kas korralisel või erakorralisel üldkoosolekul, kusjuures arvestades, et enamus otsuseid, mis ei ole iga-aastased plaanipärased toimingud (majandusaasta aruande kinnitamine), võetakse vastu erakorralisel koosolekul.¹⁴⁴ Autor on seisukohal, et tulenevalt eriesindaja määramise teatavast ettenägematusest (eriti olukorras, kus juhtorgani liige on esitanud hagi kapitaliühingu vastu), allub eriesindaja määramine aktsiaseltsi puhul rohkem erakorralise üldkoosoleku regulatsioonidele. See siiski ei välista asja otsustamist korralisel koosolekul, kui see on nõuetekohaselt üldkoosoleku päevakorda lisatud ja aktsionäridele tutvumiseks esitatud.¹⁴⁵ Kõik eelkäsitatud organi otsustustasandi kokku kutsumise korra regulatsioonid tagavad autori hinnangul hääleõigust omavatele isikutele osalemisõiguse otsuse tegemisel.¹⁴⁶ Autor on eelnevalt analüüsinud ja jõudnud järeldusele, et erinevalt juhtorgani liikme valimisest, kehtivad eriesindaja määramise suhtes ka hääleõiguse piirangud vastavalt ÄS §-le 177 ja §-le 303. See tähendab, et isik ei saa hääletada iseenda valimise poolt kapitaliühingu eriesindajaks, nagu ta saab hääletada enda valimise poolt kapitaliühingu juhtorgani liikmeks.¹⁴⁷

---

¹⁴³ Vt RKTko 1-18-5732/226 p 31; RKTko 3-2-1-72-13 p 2.

¹⁴⁴ Saare, K. jt (viide 4), lk 390, 393.

¹⁴⁵ *Ibidem*, lk 390.

¹⁴⁶ Vt nt: Saare, K. jt (viide 4), lk 194, 402.

¹⁴⁷ Eriesindaja määramise suhtes kohalduvate hääleõiguste piirangute osas vt peatükk 1.2.3.3.

Otsuse tegemine kujutab endas organi poolt tahteavalduse tegemist.¹⁴⁸ TsÜS § 69 lg 1 ls 1 kohaselt tuleb tahteavaldus tahteavalduse tegija poolt väljendada tahteavalduse saajale. Seega peab autori hinnangul eriesindaja määramise õigust omava organi otsus olema suunatud eriesindajale. Samuti sätestab eelviidatud säte, et tahteavaldus muutub kehtivaks, kui selle adressaat (antud juhul eriesindaja) on tahteavalduse kätte saanud. Seega ei piisa autori arvates ainuüksi sellest, et organ võtab vastu otsuse, millega kiidab heaks tehingu tingimused või määrab eriesindaja kapitaliühingu esindamiseks tehingus või õigusvaidluses juhtorgani liikmeka, vaid konkreetne otsus tuleb esitada ka isikule, kes eriesindajaks määrati. Samuti näeb ka Saksa õigus ette, et eriesindaja ametisse määramine jõustub hetkest, mil ametisse määratav eriesindaja on sellekohase tahteavalduse aktseptinud. Sarnaselt Eestiga ei ole ka Saksamaal kehtivuse eelduseks Saksa äriregestris (saksa k. *Handelsregister*) vastava kande tegemine eriesindajaga seonduvalt. Selleks, et vältida olukorda, kus ametisse määratavalt isikult ei ole võimalik saada aktsepti, tuleks eriesindaja nõusolek saada enne vastavasisulise otsuse tegemist.¹⁴⁹

Autor leiab, et eriesindaja määramise otsust tegev kapitaliühingu organ võib otsusesse märkida ametiaja kehtivuse perioodi, st mis hetkest hakkavad volitused kehtima (nt kas otsuse vastuvõtmise hetkest või konkreetsel kuupäeval) ning mis hetkest alates lõppevad (nt seotud tehingu tegemise või õigusvaidluse lõppemisega või konkreetse kuupäevaga). Saksa õiguskirjanduses on leitud, et organi otsus võib näiteks sätestada, milliseid nõudeid on eriesindaja õigustatud kapitaliühingu nimel juhtorgani suhtes esitama.¹⁵⁰ Kuivõrd autori hinnangul ei kohaldu organi otsusele siiski seadusest tulenevaid sisulisi nõudeid ja piiranguid, on organid õigustatud sisustama ka eriesindaja esindusõiguse raamid¹⁵¹, kuid autori hinnangul on oluline, et seatud piirid ei takistaks eriesindajal täitmaks ülesandeid, mille täitmiseks on ta määratud. See tähendab, et eriesindaja ei tohi muutuda organi liikmete tahte kujundamise vahendiks.¹⁵² Saksa kohtupraktikas on täiendavalt asutud seisukohale, et eriesindaja määramine eeldab ka organi otsust juhtorgani liikme vastu nõude esitamise kohta lähtuvalt AktG § 147 lg-test 1 ja 2.¹⁵³ Seda endam on see põhjendatud käsitlus, kuivõrd eriesindajal peab

---

¹⁴⁸ Vt nt: Saare, K. (viide 4), lk 186, 380, 393.

¹⁴⁹ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) AktG § 147 komm vnr 19.

¹⁵⁰ Verboeven, T. (viide 28), lk 249.

¹⁵¹ *Ibidem*, lk 248.

¹⁵² Vt ptk. 1.2.3.2.

¹⁵³ Bundesgerichtshof, II ZR 8/19, 30.06.2020, p 17. - <https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=67c6a9badf3c3e09b0fb8b447ded6fad&nr=108783&pos=1&anz=3, 23.04.2023>).

tekkima ettekujutus asjaoludest, millele kahju hüvitamise nõude tugineb, et eriesindaja tajuks enda volituste ulatust.¹⁵⁴ Ka ÄS § 168 lg 1 p 10, § 298 lg 1 p 9 ja § 317 lg 8 viitavad, et konkreetse organi pädevuses on muuhulgas tehingu tegemise ja õigusvaidluse pidamise otsustamine, mistõttu tuleks autori hinnangul eriesindaja määramisel võtta vastu ka otsus, millest tulenevad ka juhtorgani liikmega tehingu tegemise või õigusvaidluse pidamise asjaolud. See ei tähenda autori hinnangul siiski seda, et eriesindaja on seotud täielikult organi juhistega ja peab tehingu lõpule viima või õigusvaidluse pidama ka näiteks olukorras, kus see ei ole eriesindaja hinnangul kapitaliühingu huvides.¹⁵⁵

Kapitaliühingu juhtorgani liikmeks olemine ja ametisuhte tekkimine eeldab, et juhatuse liige annab enda valimise poolt nõusoleku (§ 184 lg 1 ls 4, § 309 lg 1 ls 2, § 319 lg 1 ls 2).¹⁵⁶ Autori hinnangul tuleks sellise eelduse kohaldavust hinnata ka eriesindaja määramise puhul. Autor leiab, et isiku ametisse määramise heakskiitmine või selleks nõusoleku andmine on vajalik selleks, et isikust saaks kapitaliühingu esindaja ning et ta saaks kanda ametisuhtega kaasnevaid õigusi ja kohustusi.¹⁵⁷ Ametisse määramine sisaldab tavaliselt kohustust täita ametisse määramisega kaasnevaid kohustusi oma parimate võimete kohaselt, järgides kapitaliühingu põhikirja, asjakohaseid seadusi ja (juht)organite suuniseid. Nõusoleku andmine tagab, et üksikisik on teadlik oma kohustustest ja vastutusest, mis kaasnevad ametisse määramisega. Samuti edendab see läbipaistvust ja vastutust, kuivõrd isiku nõusolek oma ametisse nimetamisel edendab ametisse määramise protsessi läbipaistvust ja vastutust. See tagab, et isik on otsusest teadlik ja tal on olnud võimalus esitada küsimusi või väljendada oma muret enne ametisse määramisega nõustumist.

Eesti õigus näeb ette, et isiku juhatusse või nõukogusse määramiseks on vajalik ametisse nimetatava isiku poolne lihtkirjalikult, digitaalselt antud või notariaalselt kinnitatud nõusolek tema ametisse nimetamise kohta (vt ÄS § 184 lg 1 ls 4, § 309 lg 1 ls 2). Lisaks näeb kehtiv õigus ette, et selleks, et registreerida juhatuse ja nõukogu liikme muudatused äriregistris, tuleb äriregistrile esitada ka vorminõuetele vastav uue juhtorgani liikme nõusolek (äriregistri seadus § 26 lg 1 p 13).¹⁵⁸ Ilma nõusolekut esitamata ei ole juhtorgani liikme registreerimine võimalik

---

¹⁵⁴ *Ibidem*, p 22.

¹⁵⁵ Vt ptk. 1.2.3.

¹⁵⁶ Vt ka RKTko 3-2-1-39-05 p 14.

¹⁵⁷ Kapitaliühingu juhtorgani liikmete ametisuhte tekkimise eelduste osas vt Saare, K. jt (viide 4), lk 124, 349, 357.

¹⁵⁸ Saare, K. jt (viide 4), lk 124.

(vt äriregistri seadus § 41 lg 1), mistõttu motiveerib see omakorda äriühinguid vormistama juhatuse liikme nõusolekuid kirjalikult. Sellist nõuet seadused eriesindaja määramise osas ei sätesta, ent eriesindaja määramise olemusest tulenevalt võib see autori hinnangul olla siiski vajalik nõue.

Kui Saksa õiguse kohaselt määratakse ametisse eriesindaja üldkoosoleku poolt (vt AktG § 147 lg 2 ls 1), siis on leitud, et selleks on vajalik, et eriesindaja oleks väljendanud enda nõusolekut. Kui eriesindaja määratakse vähemusaktsionäride taotlusel kohtu poolt (vt AktG § 147 lg 2 ls 2), siis tuleb kohtul endal küsida eriesindajalt nõusolekut tema ametisse määramise kohta. Saksa õiguskirjanduse kohaselt on soovitatav, et eriesindaja annaks oma nõusoleku tema ametisse määramise osas enne ametisse määramist. Seega Saksa õiguses on ametisuhte tekkimise eelduseks nõusoleku andmine.¹⁵⁹ Autor leiab, et kuivõrd eriesindaja ja kapitaliühingu ametisuhe saab tekkida sarnaselt juhatuse ja nõukogu liikme ametisuhtega, tuleb nende tekkimise kriteeriumeid vaadelda analoogia korras ka Eesti õiguse alusel eriesindaja määramisel. Autor leiab täiendavalt, et kuivõrd nõusoleku või hilisema heakskiidu kaudu annab eriesindaja nõusoleku eriesindaja ametiga kaasnevate kohustuste ja õiguste kandmiseks, ei saa ametisse määramine toimuda üksnes organipoolse otsuse vastuvõtmise ja eriesindajale kätte toimetamisega.

Sellele tuginedes leiab autor, eriesindaja ametisuhte tekkimiseks on vajalik organi otsust eriesindaja määramise kohta, vastava otsuse kättetoimetamist ametisse määratavale eriesindajale ning ametisse määratava eriesindaja nõusolekut või hilisemat heakskiitu. ÄS-i instituut ei näe ette eriesindaja nõusolekut ja talle otsuse kätte toimetamise regulatsioone, kuid koosmõjus TsÜS-i ja Saksa õigusega tuleb asuda seisukohale, et konkreetsed kriteeriumid on eriesindaja ametisuhte tekkimise eeldusteks.

Eriesindaja määramine võib olla võimalik ka seoses tehingute sõlmimise ja õigusvaidluste pidamisega kapitaliühingu osanike või aktsionäridega (vt ÄS § 177 lg 1 ja § 303 lg 1). Vaatamata sellele, et nimetatud normide sõnastus viitab osanike ja aktsionäride üldkoosoleku pädevusele antud küsimustes otsustada, kes esindab ühingut, on Riigikohus ühes 2019. aasta kohtulahendis lükanud ümber ringkonnakohtu põhjendused ja selgitanud, et ÄS § 177 lg 1 (ning autori hinnangul tuleks siinkohal hõlmata ka ÄS § 303 lg-t 1) ei ole kõrgeima organi

---

¹⁵⁹ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) AktG § 147 komm vnr 19.

pädevust reguleeriv säte, vaid nende hääleõigust piirav regulatsioon.¹⁶⁰ Riigikohus on sealjuures viidanud 01.01.2006 jõustunud uuele ÄS-i redaktsioonile, millega jäeti varasemalt osanike ainupädevusse kuulunud nõude esitamise küsimus osanike pädevusest välja, mis tähendas ühtlasi seda, et nõude esitamine liikus juhatuse otsustussfääri.¹⁶¹ Seadusmuudatuse eesmärk oli elimineerida olukord, kus iga vähemusosaniku vastu ühingu nimel nõude esitamiseks on vajalik osanike otsus, vaid seaduse muutmise loodi olukord, kus selline pädevus on juhatusel, kes peabki tegutsema kapitaliühingu parimates huvides, ning kes kannab oma kohustuste rikkumise eest vastutust.¹⁶²

Võttes arvesse, et eelviidatud sätted on üksnes kõrgeima organi hääleõigust piiravad sätted¹⁶³, on Riigikohus seisukohal, et hääleõiguse piirangu säte välistab huvide konflikti tekkimise, mitte ei saa selle eesmärk olla kõrgeima organi pädevuse laiendamine või kindlaksmääramine.¹⁶⁴ Riigikohtu selgituste kohaselt tuleb ÄS § 177 lg-t 1 ja §-i 168 koostoimes tõlgendada selliselt, et kui osanik on samal ajal ka kapitaliühingu juhtorgani liige, on sellisel osanikul keelatud hääletada tehingu tegemise ja õigusvaidluse pidamise poolt või vastu, samuti ka sellises tehingus või õigusvaidluses eriesindaja määramise poolt või vastu. Selliselt välditakse osaiühingu ja osaluse omaja vaheliste huvide konflikti tekkimist ja ohtu, et enamusosaluse omaja välistab enamushäälte omamise läbi enda suhtes nõude maksmapaneku.¹⁶⁵

Autori hinnangul on Riigikohtu varasemad seisukohad¹⁶⁶ olnud eksitavad, tuues välja, et osanike pädevusesse kuulubki teise osaniku üle nõude maksmapaneku üle otsustamine. Eelviidatud Riigikohtu lahend selgitab seda oluliselt. Sellest tuleneb autori hinnangul läbiv järeldus, et juhul, kui osanikud või aktsionärid otsustavad teise osanikuga tehingu tegemise või tema suhtes nõude maksmapaneku või selles eriesindaja määramise juhatuse või nõukogu (sõltuvalt olukorrast) asemel, tuleb kohaldada asjassepuutuva osaniku või aktsionäri hääletamise keeldu, et osanik või aktsionär näiteks ei takistaks enda suhtes nõude maksmapanekut. Hääleõiguse piirangut tuleks autori hinnangul kohaldada ka olukorras, kus otsustatakse näiteks juhatuse liikme, või nõukogu olemasolul nõukogu liikme, vastu nõude

---

¹⁶⁰ RKTko 2-16-6563/81 p 13-14.

¹⁶¹ *Ibidem*, p 15.

¹⁶² Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu 552 SE I algtekst (viide 76).

¹⁶³ RKTko 2-16-6563/81 p 13-14.

¹⁶⁴ *Ibidem*, p 14.

¹⁶⁵ *Ibidem*.

¹⁶⁶ Nt: RKTko 3-2-1-33-10 p 16; RKTko 3-2-1-44-17 p 24.

esitamise või nõudest loobumist, kui kapitaliühingus osaluse omaja on ühtlasi ka sellise juhtorgani liige.

Nõudest loobumine võib toimuda kas otseselt või kaudselt. Otsene loobumine saab toimuda pädeva organi vastavasisulise otsusega, mis sätestab organi tahteavalduse seoses nõudest loobumisega, kaudne loobumine tegevusetusega.¹⁶⁷ Sellise nõude käsutamist (sh nõude üleandmist ja tasaarvestamist) autori hinnangul toimuda ei saa, kuivõrd ühingu juhtorganite liikmete rikkumise, mis on seotud juhtorgani liikme tegevusega, suhtes nõude esitamine on jäetud rangelt ühingusiseste organite otsustuspädevusse. Seetõttu ei ole autori arvates põhjendatud ja kapitaliühingu parimates huvides olukord, kus nõue võõrandatakse kolmandale isikule. Seda enam, et üldjuhul saab näiteks juhatuse liikme vastu nõude kapitaliühing ise, selle pankrotihaldur (kui kapitaliühing on pankrotis) või väga piiratud juhtudel kapitaliühingu kolmandatest isikutest võlausaldajad.¹⁶⁸

Autori hinnangul on olukord teistsugune üheosaniku- ja üheaktsionäri-kapitaliühingute ja kapitaliühingute puhul, kus lisaks nendele on osaluse omajaks kapitaliühing ise (oma osaluse omaja). ÄS § 177 lg 2 ja § 303 lg 2 kohaselt ei ole sellisel juhul ülaltoodud hääleõiguse piirangud, sh eriesindaja määramise küsimuses, kohalduvad, vaid kapitaliühingu ja osaniku/aktsionäri, või kapitaliühingu ja kolmanda isiku vahel, keda esindab osanik või aktsionär, vahel sõlmitav tehing peab olema sõlmitud kirjalikus vormis. Selline nõue tuleneb Euroopa Liidu 21. detsembri 1989. a ühe osanikuga osäühingute kohta kehtestatud direktiivi (89/667/EMÜ) artiklist 5.¹⁶⁹ Osaniku hääleõigus ei ole samuti piiratud ka olukorras, kus otsustatakse sellise osaniku valimist ühingu juhtorganisse, sealt tagasikutsumist või tema juhtorgani liikme ametiaja pikendamist (ÄS § 177 lg 3), kuna selliste otsuste hääletamine ei ole heade kommetega vastuolus, vaid on seotud kapitaliühingu normaalset majandustegevust ja juhtumist puudutava küsimusega.¹⁷⁰ See looks olukorra, kus vähemusosanikel oleks võimalik (pahatahtlikult) iga hetk enamusosanikust juhtorgani liige tagasi kutsuda.¹⁷¹ Küll aga puudub autori hinnangul sarnane erand aktsionäride puhul.

---

¹⁶⁷ RKTko 3-3-1-2-04 p 16.

¹⁶⁸ Saare, K. jt (viide 4), lk 753.

¹⁶⁹ RKTko 3-2-1-68-06 p 20.

¹⁷⁰ RKTko 3-2-1-92-08 p 14; RKTko 3-2-1-44-17 p 24.

¹⁷¹ RKTko 3-2-1-145-08 p 12.

Seetõttu tuleb ÄS § 177 lg-s 1 ja § 303 lg-s 1 sätestatud hääleõiguse piirangut rakendada olukorras, kus osanikud või aktsionäride üldkoosolek otsustab mõne sellise organi liikmega tehingu tegemist või tema suhtes nõude maksmapanekut ja sellises tehingus või õigusvaidluses eriesindaja määramist. Sellisel juhul on osanikul või aktsionäril keelatud hääletada tema kui juhtorgani liikme suhtes tehingu tegemise või õigusvaidluse pidamise, samuti ka sellega seonduvalt eriesindaja määramise, poolt või vastu. Hääleõiguse piirang ei laiene siiski näiteks iseenda valimisele juhtorgani liikmeks, sealt tagasikutsumisele või ametiaja pikendamisele (ÄS § 177 lg 3 ja § 303 lg 3).

2.1.3. Eriesindaja teenistuslepingu sõlmimise vajadus

Olukorras, kus üks isik osutab teisele mingit teenust, sõlmitakse võlaõigusliku iseloomuga teenuse osutamise leping. Praktikas on kujunenud tavapäraseks, et kapitaliühingu esindamisega seonduvates küsimustes sõlmitakse kapitaliühingu ja esindaja vahel käsunduslepingu tüüpi leping, mis on üks levinumaid ning ka kapitaliühingu tegevuses üks enim sõlmitavaid lepingutüüpe.¹⁷² Samuti kohaldatakse kapitaliühingu juhatuse liikmega sõlmitavale ametisuhtele ja teenistuslepingule käsundust reguleerivaid sätteid.¹⁷³ Kui ühelt poolt seisneb käsunduslepingu ese faktilistes toimingutes, siis teiselt poolt isiku nimel esindamises. Viimase puhul tuleb eristada, kas käsundi alusel tuleb esindajale omistada ka esindusõigus või mitte.¹⁷⁴ Juhatus liikme puhul on lihtne – kuivõrd tegemist on seadusjärgse esindusõigusega, mis tekib TsÜS-i ja ÄS-i koosmõjus – toimub teenistuslepingu sõlmimisega seadusest tulenevate juhatuse liikme õiguste ja kohustuste sidumine, täpsustamine ja laiendamine.¹⁷⁵ Kui juhatuse liikme puhul määrab esindusõigus ära esindaja esindamise raamistiku, siis käsundusleping sätestab, kuidas esindaja peab esindusõigust realiseerima.¹⁷⁶

Eesti õigus, ennekõike kehtiv ÄS, ei ole ette näinud juhatuse liikmega sõlmitava teenistuslepingu kohustuslikkust. Seda on kinnitanud ka Riigikohus.¹⁷⁷ Teenistuslepingu sõlmimise vabatahtlikkus on ette nähtud ka Saksa õiguses.¹⁷⁸ Juhatus liikme puhul tekib

---

¹⁷² Varul, P. jt (viide 60) VÕS § 619 komm 3.1.

¹⁷³ RKTko 2-16-11889/42 p 14, 26.

¹⁷⁴ Varul, P. jt (viide 60) VÕS § 619 komm 3.3.

¹⁷⁵ Saare, K. jt (viide 4), lk 130.

¹⁷⁶ Varul, P. jt (viide 60) VÕS § 619 komm 3.3.

¹⁷⁷ RKTko 2-16-11889/42 p 15.

¹⁷⁸ Wegerich, T. Business Laws of Germany. 2012 edition. Volume I. Danvers: Thomson Reuters 2012, lk 426.

käsundusleping sõlmimise praktiline vajadus ennekõike olukorras, kus juhatuse liige on kapitaliühingu aktiivse esindamisega seotud igapäevaselt, mis toob kaasa vajaduse täpsustada esindamisega seotud õigusi ja kohustusi.¹⁷⁹

Kuivõrd autori hinnangul ei ole seadus konkretiseeritud selliselt, et see sätestaks kapitaliühingu esindaja õigused, pädevuse, vastutuse jm kapitaliühingu huve maksimaalsel võimalikul määral kaitstes, kannab teenistuslepingu sõlmimine endas justnimelt selliste tingimuste konkretiseerimise eesmärki. Autor leiab, et iga kapitaliühing saab, kooskõlas kehtiva õigusega, kujundada teenistuslepingut selliselt, kuidas pooled ise oma suhete vahekorda ette näevad, st milline on esindaja tasu, kovenantide (näiteks mittekonkureerimise ja -värbamise keeld) sisu ja kehtivus. Saksa õiguspraktika kohaselt saab samuti käsunduslepingus käsitleda muuhulgas tema esindusõiguse ulatust ja kohustusi eriesindajale pandud ülesannete täitmisel.¹⁸⁰

Vaatamata asjaolule, et kehtiv instituut on olnud passiivne reguleerimaks, kas eriesindajaga tuleks sõlmida käsundusleping, on autor seisukohal, et eriesindaja määramine äriühingu kontekstis võib olla reguleeritud lepinguga, kuid see sõltub määramise konkreetsetest asjaoludest. Kuivõrd eriesindaja võib omandada ametisuhte tekkimisega kapitaliühingu esindamise õiguse¹⁸¹, tuleks autori hinnangul eriesindaja õiguste ja kohustuste konkretiseerimiseks samuti kaaluda eriesindajaga käsunduslepingu sõlmimist. Seda muuhulgal põhjusel, et eriesindaja ja kapitaliühingu vahelisele suhtele kohaldatakse käsunduslepinguid reguleerivaid VÕS-i sätteid. Sealjuures tingib autori hinnangul vajaduse sõlmida käsundusleping see, kui suur on asjaosaliste huvi konkreetse lepingu järele.

2.2. Eriesindaja ametisuhte lõppemine

2.2.1. Üldine

Eriesindaja ametisuhe võib lõppeda erinevatel alustel. Esimese alusena saab ametisuhte lõppemist seostada seatud eesmärgi täitmisega eriesindaja poolt. Kui eriesindaja ametisse nimetamine on tehtud konkreetseks tehinguks või õigusvaidluseks, lõpeb eriesindaja

---

¹⁷⁹ Jones, L. Introduction to Business Law. Third Edition. Oxford: Oxford University Press 2015, lk 550.

¹⁸⁰ Verboeven, T. (viide 28), lk 249; Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) vnr 19.

¹⁸¹ Vt ptk. 3.1.

ametisuhe, kui tehing on sõlmitud või õigusvaidlus on peetud. Teise ametisuhte lõppemise aluseks on eriesindaja poolne tagasiastumine, teatades sellest tema ametisse määranud organile. Kolmandaks aluseks on eriesindaja tagasikutsumine teda määranud organi poolt ja neljandaks alusena on eriesindaja surm või töövõimetuks muutumine. Autor on seisukohal, et pelgalt ametiaja tähtaja möödumine ei ole eriesindaja kohal asjakohane hindamisaspekt, kuivõrd eriesindajat ei määrata tähtajaliselt või tähtajatult selliselt, nagu näiteks juhatuse liiget, kelle ametisuhe lõpeb automaatselt, kui ametiaeg on möödunud.¹⁸²

Eriesindaja ametisuhte lõppemise hetke määratlemine on oluline andmaks hinnangut, millisest momendist alates lõppevad eriesindaja kohustused kapitaliühingu ees. Kuna autor on eelnevalt analüüsinud eriesindaja ametisuhte tekkimise alust ja eeldusi¹⁸³, on eriesindaja õigusliku seisundi määratlemise aspektist oluline analüüsida, millistel hetkedel loetakse tema ametisuhe kapitaliühinguga lõppenuks. See omab autori hinnangul olulisust sisustamaks eriesindaja õiguslikku seisundit. Saksa õiguskirjanduses on täiendavalt asutud seisukohale, et eriesindaja ametisuhe võib lõppeda (või üldse mitte tekkida) juhul, kui üldkoosoleku otsus eriesindaja määramise kohta tunnistatakse kehtetuks või on tühine (AktG § 241 ja § 248 lg 1).¹⁸⁴ Käesoleva magistr töö mahupiirangust ja paika pandud struktuurist tulenevalt ei analüüsi autor eriesindaja määramise aluseks oleva otsuse tühisust või kehtetuks tunnistatavust kui ühte ametisuhte lõppemise alust või ametisuhte mittetekkimise asjaolu.

Siiski on autori arvates oluline hinnata, milline on organi otsuse tühisuse või tühistavuse mõju eriesindaja poolt sõlmitud tehingule või peetud õigusvaidlusele. Selge on, et kui otsus osutub tühiseks, kahjustaksid eriesindaja poolt tehingu tegemisel või õigusvaidluse pidamisel rakendatud meetmed täielikult. See võib tõusetuda mitmes olukorras: näiteks, kui eriesindaja määramise otsust vaidlustatakse või kui kohus kontrollib kohtumenetluses eriesindaja esindusõiguse kehtivust. Küsitav on, kas organi otsuse kehtetuks tunnistamisel on *ex tunc* või *ex nunc* mõju. Saksa õiguses on eriesindaja määramise tühisust võrreldud nõukogu liikme määramise tühisusega. On asutud järeldusele, et sarnases olukorras, kus ka nõukogu liikme ametisse määramine osutub tühiseks, tuleks seda kohaldada ka analoogia korras eriesindaja määramise tühisuse. See tähendab, et üldjuhul kohaldatakse tühisust tagasiulatuvalt kõikidele

---

¹⁸² Vt Saare, K. jt (viide 4), lk 127.

¹⁸³ Vt peatükk 2.1.2.

¹⁸⁴ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) AktG § 147 komm vnr 27.

eriesindaja poolt tehtud toimingutele.¹⁸⁵ TsMS § 226 lg 1 kohaselt kontrollib kapitaliühingu esindaja esindusõigust kohus. Kui kohtumenetluse kestel ilmneb, et eriesindajal puudub siiski esindusõigus, loetakse, et kapitaliühingut ei ole kuni selle hetkeni olnud esindatud (TsMS § 226 lg 3). Seda ei kohaldata, kui kapitaliühing kiidab senise esinduse siiski heaks (TsMS § 226 lg 3). Kuivõrd eriesindaja poolt sõlmitavad tehingud on mitmepoolsed tehingud (TsÜS § 67 lg 2 ls-d 3 ja 4), kohaldatakse nende võimaliku tühisuse osas TsÜS §-i 129, mis näeb sarnaselt võimaluse, et esinduse võib hiljem heaks kiita.

2.2.2. Ametisuhte lõppemine eriesindaja määramise juhtumi lõpuleviimisega

Nagu eelnevalt on analüüsitud, määratakse eriesindaja ühelt poolt tehingute tegemiseks juhtorgani liikmetega, kus juhatuse liikme enda seadusjärgne esindusõigus on ÄS-ist tulenevalt piiratud. Teiselt poolt määratakse eriesindaja õigusvaidluste pidamiseks juhtorgani liikmetega. Seetõttu tuleks autori hinnangul seostada eriesindaja ametisuhte lõppemise hetke tehingu tegemise või õigusvaidluse pidamise (sõltuvalt eriesindaja määramise põhjusest) lõpuleviimise hetkega.

TsÜS § 67 lg 1 kohaselt on tehing toiming või omavahel seotud toimingute kogum, milles sisaldub kindla õigusliku tagajärje kaasatoomisele suunatud tahteavaldus. Tehingu tegemiseks on vajalik väljendada tahteavaldus mõlema isiku poolt. Eesti õiguskirjanduses on asutud seisukohale, et kui üks isik on teinud offerdi ja teine on teinud aksepti ning offerent on aksepti kätte saanud, loetakse sellest hetkest leping sõlmituks ehk tehing tehtuks.¹⁸⁶ Seega, kuivõrd ÄS-i sätted, mis reguleerivad organite pädevust juhtorganite liikmetega sõlmitavate tehingute küsimuses, on mõeldud tehingu tegemise all just lepingu sõlmimist.

Ametisuhte küsimusel on oluline hinnata, mis hetkest saab õigusvaidluse puhul lugeda ametisuhet lõppenuks. Autor on hinnangul, et ametisuhe võiks lõppeda hetkest, mil loetakse lõppenuks ka õigusvaidlus. Ühe õigusvaidluse juhtumi ehk kohtuvälise vaidluse lõppemist tuleks autori hinnangul vaadelda vastavalt sellele, mis hetkest saab lugeda kapitaliühingu nõuet juhtorgani liikme vastu, või vastupidi, nõuetekohaselt täidetuks (st näiteks kahju hüvitamise

---

¹⁸⁵ Verboeven, T. (viide 28), lk 253.

¹⁸⁶ Varul, P. jt (viide 114) TsÜS § 67 komm 3.1.2.

hetkest alates). Teise õigusvaidluse juhtumi ehk kohtuvaidluse (kohtumenetluse) lõppemise alused sätestab peamiselt TsMS. On võimalik, et esimese kohtuastme poolt tehtud kohtulahend ei rahulda kumbagi vaidluspoolt, mille järel võib toimuda kohtulahendi peale kaebuse esitamine ringkonnakohtule ja Riigikohtule. Autor leiab, et kehtiva institutsiooni eesmärk ei ole see, et igas kohtuastmes kapitaliühingu esindamiseks tuleks määrata uuesti eriesindaja. Eri kohtuastmetes esindamiseks uuesti eriesindaja määramine ei taga kapitaliühingu parimaid huve, kuivõrd igakordselt uue organi otsuse vastuvõtmine, selle otsuse eriesindajale kätte toimetamine ja eriesindajalt nõusoleku või heakskiidu saamine¹⁸⁷ võib tekitada seisakuid õigusvaidluse protsessis. Seega leiab autor, et eriesindaja ametisuhte lõppemist tuleks antud juhtumil seostada ennekõike konkreetse kohtumenetluse lõpuga.

Kohtuotsuse tegemisega lõpeb kohtumenetlus konkreetsetes kohtuastmetes (TsMS § 435 lg 2). TsMS § 428 sätestab, millistel juhtudel võib kohus menetluse lõpetada otsust tegemata (sellekohase määrusega). Sellisel juhul tuleks lugeda õigusvaidlus lõppenuks hetkest, mil on möödunud edasikaebamise tähtaeg või mil asjas on tehtud lõplik otsus (või määrus, mille peale ei ole võimalik edasi kaevata) (TsMS § 433). Autori hinnangul tuleks õigusvaidlus lugeda peetuks hetkest, mil jõustub kohtumenetlust lõpetav otsus või määrus, st isikul puudub edasikaebamise õigus ja kohtumääruse või -otsuse sisu muutub pooltele siduvaks.

Samuti on leitud ka Saksa õiguskirjanduses, et eriesindaja ametisuhe lõpeb hetkest, mil lõpeb ka õigusvaidlus. Näiteks kui juhatuse liikme vastu on esitatud hagi kahju hüvitamiseks, loetakse ametisuhe lõppenuks hetkest, mil konkreetsetes nõudes on lõplikult siduv otsus tehtud, st äriühingu kahju hüvitamise nõue rahuldatakse, hagi jäetakse rahuldumata või kui muul viisil tehakse kindlaks, et äriühingu nõue ei ole olemas või ei ole täitmisele pööratav.¹⁸⁸ Autor ei pea põhjendatuks tõlgendada õigusvaidluse lõppemist seoses kohtulahendi sundtäitmise nõude esitamise vajadusega, st eriesindaja ametisuhte kehtivust ei saa seada sõltuvasse sellest, kas eriesindaja otsustab nõuda kohtulahendi sundtäitmist. Jõustunud kohtulahendiga tunnustatud nõude täitmise aegumistähtaeg on 10 aastat alates kohtulahendi jõustumisest (TsÜS § 157 lg-d 1 ja 2), mistõttu tuleks ebamõistlikuks lugeda käsitus, et eriesindajal on kuni aegumise tähtpäevani õigus kapitaliühingut konkreetsetes õigusvaidluses esindada. Seega tuleks autori

---

¹⁸⁷ Autor on eelnevalt analüüsinud eriesindaja ametisuhte tekkimise eelduseid. Vt ptk. 2.1.2.

¹⁸⁸ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) AktG § 147 komm vnr 27.

hinnangul ametisuhte lõppemine seada kohtuvaidluse puhul sõltuvaks kohtulahendi jõustumisega.

Ülaltoodule tuginedes leiab autor, et ametisuhte lõppemise hetke tuleks vaadelda ühelt poolt juhatuse või nõukogu liikmega sõlmitava tehingu (sh lepingu) sõlmimisest alates. See tähendab, et eriesindaja ametisuhte saab lõppeda alates hetkest, mil eriesindaja on teinud offerdi ja saanud vastaspoole poolt kätte aksepti, või teinud ise aktsepti ja vastaspool on selle kätte saanud.¹⁸⁹ Seega tuleks autori hinnangul, tuginedes ülaltoodud argumentidele, lugeda eriesindaja ametisuhte lõppenuks tehingu tegemise hetkest alates. Samuti on autor seisukohal, et õigusvaidluse pidamiseks määratud eriesindaja ametisuhte tuleks lugeda lõppenuks alates hetkest, mil ühelt poolt kohtumenetlus on lõppenud ja kohtuotsuse või -määruse sisu on muutunud pooltele siduvaks. Sellest tulenevalt ei oleks eriesindajal võimalik enam kapitaliühingu nimel konkreetse õigusvaidlusega seonduvaid toiminguid (näiteks tõendite esitamine, lepingulise esindajaga lepingu sõlmimine) teha, mistõttu puudub eriesindaja edasisel ametisuhtel vajalik eesmärk. Kuigi autor on eelnevalt asunud seisukohale, et eriesindaja ametisuhte ei saa lõppeda ametiaja möödumisega, kuivõrd eriesindaja määratakse ilma konkreetset tähtaega määramata, saab nende kahe ametisuhte lõppemise aluse vahel tuua järgneva paralleeli: ametisuhte saab lõppeda automaatselt¹⁹⁰ ilma, et esindaja määranud organi poolt oleks eeldatav täiendav tahteavalduse tegemine (näiteks konkreetse esindaja tagasikutsumise puhul). Juhtorgani liikme puhul seega tähtaja möödumisel, eriesindaja puhul lepingu sõlmimisel või õigusvaidluse lõppemisel.

2.2.3. Ametisuhte lõppemine eriesindaja tagasiastumisega

Ühe võimaliku ametisuhte lõppemise viisina lõpeb juhtorgani liikme ametisuhte ühingu juhtorgani liikme tagasiastumisega.¹⁹¹ Seetõttu peab autor oluliseks analüüsida ka seda ametisuhte lõppemise alust eriesindaja ametisuhte puhul. Ka Saksa õiguskirjanduses on ühe eriesindaja ametisuhte lõppemise alusena toodud välja eriesindaja poolt tagasiastumine.¹⁹²

---

¹⁸⁹ Varul, P. jt (viide 114) TsÜS § 67 komm 3.1.2.

¹⁹⁰ Vt ka Saare, K. jt (viide 4), lk 127.

¹⁹¹ Saare, K. jt (viide 4), lk 126, 360.

¹⁹² Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) AktG § 147 komm vnr 27.

Eesti õiguskirjanduses on asunud seisukohale, et juhatuse ja nõukogu liikme ametisuhte lõppemiseks juhtorgani liikme enda initsiatiivil on kaks materiaalist eeldust: juhtorgani liikme poolne teavitamine tagasiastumisest organit, mis juhtorgani liikme valis, ja sellise organi poolt tagasiastumise avalduse kättesaamine vastavalt TsÜS §-s 69 sätestatud (tagasiastumise) tahteavalduse tegemise reeglitele. Seega saab lugeda juhtorgani liiget tagasi astunuks ja tema ametisuhet lõppenuks alates hetkest, mil eelloetletud eeldustest viimane (tagasiastumise avalduse kättesaamine esindaja valinud organi poolt) on täidetud.¹⁹³ Kui enne 15.11.2009 kehtinud ÄS-i redaktsiooni kohaselt võis juhatuse ja nõukogu liige astuda juhtorganist tagasi üksnes mõjuval põhjusel¹⁹⁴, siis uue redaktsiooni kohaselt võib juhtorgani kohalt tagasi astuda põhjusest sõltumata (ÄS § 184 lg 7, § 309 lg 5 ja § 319 lg 7). Küll aga, kuna näiteks juhatuse liikme ametisuhte kohaldatakse käsunduslepingu sätteid, tuleb ametisuhte lõppemisel tagasiastumisega kohaldada muuhulgas ka VÕS-i sätteid, mis reguleerivad käsunduslepingu ülesütlemist.¹⁹⁵

Kuna autor on eelnevalt leidnud, et eriesindaja ja kapitaliühingu vahelisele õigussuhtele kohaldatakse samuti käsunduslepingu sätteid, tuleks seda vaadata sarnase juhtumida, mistõttu on autor seisukohal, et antud juhul tuleks eriesindaja ametisuhte lõppemisel tagasiastumisega vaadata käsunduslepingu erakorralise ülesütlemise regulatsiooni. Kui juhatuse liige peab tagasi astumisel lähtuma VÕS § 630 lg 2 ls-st 1, mis sätestab, et käsunduslepingu võib korraliselt üles öelda üksnes tingimusel, et kapitaliühing saab juhatuse liikmele omase teenuse mujalt¹⁹⁶, siis sarnaselt tuleks autori hinnangul hinnata seda eriesindaja ametisuhte lõppemise puhul. Seda põhjusel, et eriesindaja osutab sarnaselt juhatuse liikmele käsundussuhte alusel teenuseid. Teenuse mujalt saamine ei mõjuta ametisuhte lõppemise kehtivust, vaid VÕS § 630 lg 2 rikkumine võib anda kapitaliühingule õiguse nõuda sätte rikkumisest tingitud kahju hüvitamist (VÕS § 630 lg 2 ls 2).¹⁹⁷

Saksa õiguskirjanduses on leitud, et kui eriesindaja jõuab järeldusele, et juhtorgani vastu nõude esitamiseks on vähe või mitte ühtegi võimalust, peaks eriesindaja haarama enda hoolsuskohustusest ajendatult initsiatiivi enda tagasikutsumiseks organi poolt või astuma omal algatusel ametist tagasi. Soovituslik on siiski suunata tagasikutsumine vastava organi

¹⁹³ Saare, K. jt (viide 4), lk 126, 360.

¹⁹⁴ Äriseadustik. – redaktsiooni kehtivuse lõpp 14.11.2009.

¹⁹⁵ RKTko 3-2-1-39-05 p 15.

¹⁹⁶ Varul, P. jt (viide 60) VÕS § 630 komm 3.1.

¹⁹⁷ Varul, P. jt (viide 60) VÕS § 630 komm 3.1-3.2.

otsustamispädevusse, mitte astuda ise tagasi, kuivõrd seejärel võib eriesindajat oodata kahju hüvitamise nõue seoses tema tagasiastumisega, kui ta tekitas sellega kapitaliühingule kahju.¹⁹⁸ Sarnast käsitlust tuleks autori hinnangul rakendada ka Eesti praktikas, kuivõrd kui õigusvaidluse raames juhtorgani vastu suunatud nõude maksmapanek muutub perspektiivituks, võib samuti ära langeda ka eriesindaja vajadus. Autor nõustub seisukohaga, et sellisel juhul tuleks eriesindajal suunata õigusvaidluse lõpetamine ja sellest tingitud eriesindaja tagasikutsumine eriesindaja määranud organi otsustuspädevusse, sest kui eriesindaja otsustab ainuisikuliselt nõuet mitte maksta panna, pidades seda perspektiivituks, võib eriesindaja vastutada kapitaliühingule tekkinud kahju eest.

Tagasiastumine loetakse jõustunuks, kui eriesindaja määranud organ on tagasiastumise avalduse kätte saanud.¹⁹⁹ Riigikohus on tulundusühistu juhatuse liikme kohalt tagasiastumisavalduse kättetoimetamisega seoses öelnud, et vaba eneseteostuse õigusega (PS § 19) ei oleks kooskõlas praktika, kui tagasiastumise avalduse peab esitama kõikidele organiliikmetele, kuivõrd aja jooksul võivad organiliikmed muutuda või organi liikmelisus võib olla ebamõistlikult suur. Sellisel juhul on Riigikohus leidnud, et üldjuhul tuleks tagasiastumise avaldus kätte toimetada kõikidele organiliikmetele, kuid tagasiastumine muutub kehtivaks hetkest, kui tagasiastumise avaldus on kätte toimetatud vähemalt ühele organi liikmele, kellel on saanud tekkida võimalus tagasiastumise avalduse sisuga tutvuda.²⁰⁰ Sarnast lähenemist saab rakendada ka näiteks juhatuse liikme tagasiastumise korral.²⁰¹ Sarnaselt näevad ka ÄS § 184 lg 7, § 309 lg 5 ja § 319 lg 7 ette, et juhtorgani liige teatab enda tagasiastumisest tema määranud organile, st ÄS ega Eesti õiguskirjandus ei sätesta, et teatada tuleb üksnes nendele organi liikmetele, kes on hääletanud esindaja määramise poolt. Autor leiab, et seda tuleks kohaldada analoogia korras ka eriesindaja tagasiastumise avalduse kättetoimetamisel, kuivõrd tagasiastumise avaldusele kehtivad antud juhul sarnased TsÜS-is sätestatud reeglid. See tähendab, et eriesindaja tagasiastumise avaldus tuleks sarnaselt kätte toimetada üldjuhul kõikidele eriesindaja määranud organi liikmetele, kuid ametisuhete lõppemine loetakse kehtivaks, kui tagasiastumise avalduse on kätte saanud vähemalt üks organiliige.

---

¹⁹⁸ Verboeven, T. (viide 28), lk 251.

¹⁹⁹ Saare, K. jt (viide 4), lk 126.

²⁰⁰ RKTko 2-19-3390/64 p 11.2.

²⁰¹ Saare, K. jt (viide 4), lk 126.

Ülaltoodule tuginedes asub autor seisukohale, et eriesindaja ametisuhet saab lugeda lõppenuks alates hetkest, mil eriesindaja on esitanud teda määranud organile tagasiastumiseavalduse ja selline organ on avalduse kätte saanud, võttes arvesse TsÜS §-s 69 sätestatud (tagasiastumise) tahteavaluse tegemise reegleid. Seega on ÄS § 168 lg 1 p 10 määratud korras eriesindaja puhul selliseks adressaadiks kapitaliühingu osanikud, ÄS § 298 lg 1 p 9 juhtumi puhul aktsionäride üldkoosolek ja ÄS § 317 lg 8 juhtumi puhul kapitaliühingu nõukogu²⁰², kuid sealjuures üksnes need, kes on eriesindaja määramisel osalenud.

2.2.4. Ametisuhte lõppemine eriesindaja tagasikutsumisega teda valinud organi poolt

Kolmanda ametisuhte lõppemise alusena võib kõne alla tulla eriesindaja tagasikutsumine teda valinud organi poolt. Sarnaselt on ka Saksa õiguse kohaselt üheks eriesindaja ametisuhte lõppemise aluseks tema organipoolne tagasikutsumine.²⁰³ Autori hinnangul ei näe kehtiv instituut ette regulatsiooni, mis annaks eriesindaja määranud organile ka selgesõnalise pädevuse eriesindaja tagasi kutsuda, kuigi näiteks juhtorgani liikme tagasikutsumise õigus on sätestatud nõukogu, osanike ja aktsionäride koosoleku puhul (vt ÄS § 184 lg 1 § 309 lg 1, ja § 319 lg 1). Selliste regulatsioonide eesmärk on, et juhtorgani liikme valinud organil on õigus see juhtorgani liige ka tagasi kutsuda näiteks olukorras, kus tagasikutsutav isik on oma käitumisega põhjendanud tema suhtes usalduse kaotuse. Selliselt on kaitstud kapitaliühingu huvid.²⁰⁴

Autor on seisukohal, et eriesindaja määrava organi pädevusse tuleks lugeda ka lisaks eriesindaja määramisele ka tema tagasi kutsumist, eriti olukorras, kus eriesindajaks on kapitaliühingu väline isik (st mitte kapitaliühingu nõukogu liige, osanik või aktsionär). Sellise pädevuse välistamine piiraks autori arvates põhjendamatult eriesindaja määranud organi pädevust ning takistaks sellisele organile omast kohustust võtta vastu kapitaliühingu parimatest huvidest lähtuvaid otsuseid (seega ka otsuseid usalduse kaotanud eriesindaja tagasi kutsumist

---

²⁰² Saare, K. jt (viide 4), lk 126, 360.

²⁰³ Vt Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) AktG § 147 komm vnr 25.

²⁰⁴ Saare, K. jt (viide 4), lk 126, 359.

ja uue eriesindaja määramist). Saksa õiguskirjanduses on samuti kinnitatud, et üldkoosoleku peab olema võimalus eriesindaja tagasi kutsuda ja vajadusel määrata uus eriesindaja.²⁰⁵

Autor tõdeb, et olukordi, mil eriesindajat saab käsitleda oma kohustusi rikkunuks või üldisemalt usaldust kaotanuks, on võrreldes juhatuse liikmega vähem, kuivõrd eriesindaja ei sekku juhatuse liikmele sama aktiivselt kapitaliühingu juhtimisse ja esindamisesse, mistõttu esinevad piiratud juhud selleks, mis võiksid tekitada vajaduse eriesindaja tagasikutsumiseks ja uue eriesindaja määramiseks. Siiski võib selleks, et tehingut sõlmida või õigusvaidlust pidada, autori hinnangul olla vajalik uue eriesindaja määramine, kui eelmine eriesindaja on tagasi kutsutud. Vastasel juhul ei oleks kapitaliühingu juhatuse liikme esindusõiguse piirangu jätkuvast püsivusest tingituna võimalik juhatuse liikmel endal tehingus või õigusvaidluses kapitaliühingut esindada. Sama on kinnitatud ka Saksa õiguskirjanduses, et kui eriesindaja määramise põhjused püsivad, on tagasikutsumine lubatud ainult juhul, kui samaaegselt määratakse uus äriühingule uus eriesindaja.²⁰⁶ Siiski ei ole autori hinnangul vaja muuta eriesindaja tagasikutsumist Eesti õiguse alusel sõltuvaks sellest, kas määratakse uus eriesindaja, vaid selle vajalikkust tuleb siiski hinnata vastavalt sellele, kas juhatuse liikme esindusõiguse piirang jätkub.

Tuginedes eeltoodule ja Saksa õiguskirjanduse käsitlusele, leiab autor, et eriesindaja üheks ametisuhte lõppemise aluseks on eriesindaja tagasikutsumine teda määranud organi poolt, st eriesindaja määramise sätteid tuleb tõlgendada selliselt, et eriesindaja määranud organil on hiljem õigus ka eriesindaja tagasi kutsuda. Vastasel juhul oleks autori hinnangul eriesindaja ametisuhte lõpetamine kapitaliühingu initsiatiivil võimatu. Seega, ÄS § 168 lg 1 p 10 juhul on tagasikutsuvaks organiks kapitaliühingu osanikud, ÄS § 298 lg 1 p 9 juhul aktsionäride üldkoosolek ja ÄS § 317 lg 8 juhul kapitaliühingu nõukogu.

---

²⁰⁵ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) AktG § 147 komm vnr 25.

²⁰⁶ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) AktG § 147 komm vnr 25.

2.2.5. Ametisuhte lõppemine eriesindaja surma või piiratud teovõimeliseks muutumisega

Ühe võimaliku eriesindaja ametisuhte lõppemise alusena analüüsib autor ka juhtumit, mil eriesindaja on surnud või muutunud piiratud teovõimeliseks. Autor on eelnevalt analüüsinud, et eriesindajale kohalduvad teatud nõuded, millest üheks on teovõime piiratuse puudumine. Seega esimese juhtumina võib eriesindaja ametisuhte lõppeda, kui eriesindaja muutub ametisuhte kestel piiratud teovõimega isikuks, st ta ei ole eelduslikult võimeline tegema iseseisvalt tehinguid ja aru saama oma tegudest ega suuteline neid juhtima (TsÜS § 8 lg-d 1-2). Sarnaselt tuleneb ÄS-ist, et kapitaliühingu juhtorgani liikmeks ei saa olla isik, kelle teovõime on piiratud (ÄS § 180 lg 2 ls 3, § 308 lg 2 ja § 318 lg 1 ls 2). Teise juhtumina võib eriesindaja ametisuhte lõppeda eriesindaja surma korral, st mil kaob isiku õigusvõime ehk võime omada tsiviilõiguseid ja kanda -kohustusi (TsÜS § 7 lg-d 1-2). Ka TsMS § 201 lg 2 kohaselt on tsiviilkohtumenetlusõigusvõime igal füüsilisel isikul, kellel on tsiviilõiguslik õigusvõime, st kõigil inimestel.²⁰⁷ Ka juhatuse liikme ametisuhte lõpeb tema surmaga.²⁰⁸ Sellest tulenevalt peab autor vajalikuks analüüsida, kas eriesindaja ametisuhte lõpeb sarnaselt tema surma korral ja piiratud teovõimeliseks muutumisega.

Kapitaliühingu juhtorgani liikme surma puhul lõpeb tema ametisuhte kapitaliühinguga surma hetkest ning tema ametist tulenevad õigused ja kohustused ei ole päritavad.²⁰⁹ Üldjuhul lõpeb surma hetkest isiku võime kanda õiguseid ja kohustusi (v.a. õigused ja kohustused, mis on päritavad).²¹⁰ Kuivõrd juhtorgani liikme puhul ei lähe isiku ametisuhte üle olukorras, kus juhtorgani liige on surnud, ei ole autori hinnangul see võimalik ka eriesindaja puhul, sest nii juhtorgani liikme kui ka eriesindaja valimise ja määramise suhtes kehtivad sarnased eeldused.²¹¹ Seega tuleb sarnaselt lugeda eriesindaja ametisuhet lõppenuks hetkest, mil on saabunud eriesindaja surm.²¹²

Kehtib eeldus, et kui juhtorgani liikme teovõime on piiratud mistahes ulatuses, on sellest tulenevalt välistatud ka tema tegutsemine juhtorgani liikmena.²¹³ Tuleks asuda seisukohale, et

---

²⁰⁷ Varul, P. jt (viide 114) TsÜS § 7 komm 3.2.2.1.

²⁰⁸ Saare, K. jt (viide 4), lk 127.

²⁰⁹ *Ibidem*, lk 127, 361.

²¹⁰ Varul, P. jt (viide 114) TsÜS § 7 komm 3.5.

²¹¹ Autor on eelnevalt analüüsinud eriesindaja ametisuhte tekkimise alust ja eeldusi. Vt ptk. 2.1.2.

²¹² Vt ka Varul, P. jt (viide 114) TsÜS § 7 komm 3.5.

²¹³ Saare, K. jt (viide 4), lk 127, 361.

nimetatud juhul lõpeb isiku ametisuhe automaatselt tema piiratud teovõimeliseks muutumise hetkest. Kui juhtorgani liikme puhul ei ole täielikult välistatud ka olukord, kus piiratud teovõimega juhtorgani liikmele määratud eestkostja on tulenevalt juhtorgani liikme ametiülesannetest kohustatud teavitama äriregistrit vastavale juhtorgani liikmele eestkostja määramisest, et seeläbi algatada kande parandamise menetlus (ÄS § 61)²¹⁴, siis autori seisukohal ei ole tulenevalt eriesindaja määramise reeglistikust (sh seonduvalt eriesindaja suhtes äriregistri kande mittetegemisest)²¹⁵ ette nähtav olukord, kus tema ametisuhtest tulenevad ülesanded saaksid minna üle kolmandast isikust eestkostjale. Seega asub autor seisukohale, et eriesindaja piiratud teovõimeliseks muutumise hetkest saab lugeda lõppenuks ka tema ametisuhet, kuna eriesindajaks olemine eeldab muuhulgas ka seda, et eriesindaja oleks täieliku teovõimega isik.²¹⁶

---

²¹⁴ *Ibidem.*

²¹⁵ Autor on eelnevalt analüüsinud eriesindaja ametisuhte tekkimise alust ja eeldusi. Vt ptk. 2.1.2.

²¹⁶ Vt ptk. 1.3.

3. KAPITALIÜHINGU ERIESINDAJA ESINDUSÕIGUS JA SISESUHE KAPITALIÜHINGUGA

3.1. Eriesindaja esindusõiguse tekkimine ja lõppemine

Võttes arvesse, et eriesindajal võib tekkida kapitaliühingu esindamise õigus tehingute tegemisel ja õigusvaidluste pidamisel juhtorgani liikmetega (vt nt ÄS § 168 lg 1 p 10), tuleks autori hinnangul analüüsida eriesindaja esindusõiguse tekkimise alust. Kapitaliühingu esindaja (nt juhatuse liikme) ametisuhte tekkimise spetsiifikast tulenevalt tekib sellise nt juhatuse liikme seadusjärgne esindusõigus ametisuhtega koos.²¹⁷ Seega on seadusjärgse esindusõiguse tekkimise eelduseks ametisuhte tekkimine.²¹⁸ Autor on eelneva analüüsi käigus järeldanud, et eriesindaja ametisuhte tekib konkreetsete eelduste täitumisel.²¹⁹ Kui eriesindaja ametisuhte tekib alates hetkest, mil eriesindaja määramise pädevust omav organ on teinud vastava otsuse ja kätte toimetanud selle eriesindajale, loetakse eeltoodud õiguslikku loogikat arvesse võttes konkreetsest hetkest tekkinuks ka eriesindaja esindusõigus.

Saksa õiguskirjanduse kohaselt saab eriesindaja äriühingu seadusliku esindaja ja äriühingu organiga sarnase õigusliku staatuse.²²⁰ Sarnaselt on ka autor jõudnud järeldusele, et eriesindajat saab lugeda kapitaliühingu seaduslikuks esindajaks.²²¹ Siiski, Müncheni ülemkohus on üritanud vältida eriesindaja liigitamist äriühingu juhatuseks, põhjendades seda sellega, et eriesindajale äriühingu sees juhatusele sarnase organi staatuse andmine tooks kaasa tõsised sekkumised äriühingu struktuuri ja organisatsiooni. Sellega kaasneksid omakorda märkimisväärsed praktilised raskused.²²² Eriesindaja esindusõigust tuleks Saksa õigusteoreetikute sõnul lugeda objektiivselt piiratuks üldkoosoleku otsuses või kohtumääruses märgitud kahju hüvitamise nõuete täitmisega.²²³

Kapitaliühingu juhatuse liikme esindusõigus on piiratud ennekõike peatükis 3.2. käsitletavates olukordades. Sealjuures on võimalik, et kapitaliühingul on rohkem kui üks juhatuse liige, kelle

---

²¹⁷ Saare, K. (viide 8), lk 718.

²¹⁸ Saare, K. jt (viide 4), lk 151.

²¹⁹ Vt ptk. 2.1.

²²⁰ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) AktG § 147 komm vnr 21; Bundesgerichtshof (viide 27), p 16.

²²¹ Vt ptk. 1.4.

²²² Verboeven, T. (viide 28), lk 250.

²²³ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) AktG § 147 komm vnr 21.

puhul on ette nähtud ka eraldi esindusõiguse erisus vastavalt ÄS § 181 lg-le 1 ja § 307 lg-le 1, mille kohaselt on võimalik määrata muuhulgas, et kapitaliühingut saavad esindada kaks või enam juhatuse liiget koos. Seega on antud juhul tehingute sõlmimine ja näiteks kohtumenetluses menetlusedokumentide esitamine ja kapitaliühingu esindamine kohtumenetluses võimalik üksnes kõigi juhatuse liikmete poolt, kes kapitaliühingut ühiselt esindama peavad.²²⁴ On võimalik ka ühist esindusõigust omavate juhatuse liikmete poolne kolmanda juhatuse liikme volitamine kapitaliühingut üksinda esindama.²²⁵

Autori hinnangul eriesindaja määramisel juhatuse liikmete ühist esindusõigust arvesse võtma ei pea. Ühine esindusõigus sätestatakse autori hinnangul ennekõike juhtudeks, kus piiratakse iga isiku õigust esindada kapitaliühingut välissuhtes kolmandate isikutega (näiteks suurema väärtusega tehingute tegemisel) või antakse vastupidiselt see ühe juhatuse liikme kätte, piirates samal ajal teiste esindusõigust eraldi kapitaliühingut esindada. Samuti sätestatakse ühine esindusõigus ka juhtudeks, kus juhatuse liikmete esindusõigust piiratakse selliselt, mis tagaks ühe juhatuse liikme võimaluse teisi juhatuse liikmeid kontrollida (piirates neil individuaalse kapitaliühingu esindamise).²²⁶ Võttes arvesse üldisemalt ühise esindusõiguse eesmärki, ei esine põhjust võtmaks seisukohta, et kapitaliühingu esindamiseks sisesuhtes, ning välissuhtes isikutega, kellega tehingute sõlmimine on eriesindaja ülesandeid arvestades põhjendatud (nt finants- või õigusnõustajad)²²⁷, oleks vaja eriesindajate liikmete arvu seada sõltuvusse juhatuse liikmete ühise esindusõiguse erisusest.

Lähtudes muuhulgas AktG § 147 lg 2 ls 2 terminoloogiast, ei ole autori hinnangul määratavate eriesindajate arv piiratud. Siiski viitavad eriesindaja määramist käsitlevad ÄS-i regulatsioonid (nt ÄS § 168 lg 1 p 10, § 298 lg 1 p 9) kui ühele määratavale isikule. Siiski ei tohi autori hinnangul normide sõnastust tõlgendada sedavõrd kitsalt, mis annaks aluse järeldada, et ametisse võib määrata üksnes ühe eriesindaja. See ei saanuks autori hinnangul olla ka seadusandja eesmärk. Sõltuvalt tehingu või õigusvaidluse keerukusest võib tekkida vajadus ja tahtmine määrata eriesindajaid rohkem kui üks. Vastasel juhul komplekse tehingu või õigusvaidlusega kaasnev töökoormus takistaks eriesindajal kapitaliühingu suhtes parimal viisil

---

²²⁴ Kann, L., Pürn, T. Kommentaar: juhatuse liikme esindusõiguse tähendusest – Raamatupidaja.ee. <https://www.raamatupidaja.ee/uudised/2010/05/27/kommentaar-juhatuse-liikme-esindusõiguse-tahendusest>, (12.03.2023).

²²⁵ RKTko 2-17-1078/66 p 12.

²²⁶ Haabu, H. Juhatusel liikmete esindusõiguse piiramine – Rmp.ee. <https://www.rmp.ee/ettevotlus/kasulik/juhatusel-liikmete-esindusõiguse-piiramine-2012-03-22>, (12.03.2023).

²²⁷ Autor analüüsib all eriesindaja poolt kolmandate isikutega tehingute tegemist. Vt ptk. 3.2.

tegutsemist. Autor järeldab sellest, et nii nagu ei ole ÄS § 180 lg 2 ls 1 ega ka § 308 lg 1 ls 2 kohaselt piiratud kapitaliühingu juhatuse liikmete arv juhatuses, ei saa olla põhjendatud ka eriesindajate arvule raamistiku seadmine.

Seadusjärgne esindusõigus lõpeb TsÜS § 125 lg 1 kohaselt vastavalt seadusele. Seega lõpeb näiteks kapitaliühingu juhatuse liikme esindusõigus hetkest, mil lõpeb ka tema ametisuhe kapitaliühinguga.²²⁸ Kehtiv instituut reguleerib üksnes eriesindaja määramist, mitte eriesindaja tagasikutsumist, tagasiastumist või muud ametisuhte lõppemise alust. Siiski leiab autor, et kui võrd eriesindaja ametisuhe tekib juhatuse liikme ametisuhtega sarnastel tingimustel, on põhjendatud asuda seisukohale, et eriesindaja esindusõigus lõpeb hetkest, mil lõpeb ka tema ametisuhe.²²⁹ Seega loetakse eriesindaja esindusõigus lõppenuks vähemalt alates hetkest, mil eriesindaja on täitnud ettenähtud toiminguid (tehingu tegemine või õigusvaidluse pidamine), tagasi astunud, tagasi kutsutud, ametisuhte kestel surnud või muutunud piiratud teovõimega isikuks.

3.2. Eriesindaja esindusõiguse kestus ja sisu

Autori hinnangul omab iga kapitali esindaja konkreetse sisu ja ulatusega esindusõigust, mille täpsed raamistikud seavad muuhulgas seadus, esindaja määratud organi otsused, kapitaliühingu põhikiri, volikiri, leping jm. Esindusõiguse ulatuse määrab muuhulgas ka TsMS § 222 lg 1, mis näeb ette, et esindusõigusega isikul on õigus kapitaliühingu nimel teha kõiki menetlustoiminguid, sealhulgas esitada hagi või muud avaldust (p 1), sellest loobuda (p 3) jm. Autor peab vajalikuks selgitada eriesindaja esindusõiguse sisulist ulatust, st mis mahus esindusõigus eriesindajal tekib, kui eriesindaja määratakse tehingute sõlmimiseks ja õigusvaidluste pidamiseks juhtorgani liikmeks.

ÄS § 168 lg 1 p 10 sätestab järgmist: osanike pädevusse kuulub nõukogu liikmeks või juhul, kui ühingul ei ole nõukogu, siis juhatuse liikmeks tehingu tegemise otsustamine, tehingu tingimuste määramine, õigusvaidluse pidamise otsustamine ning selles tehingus või vaidluses osatühingu esindaja määramine. Sarnase sõnastuse pakuvad ka ÄS § 298 lg 1 p 9 (üldkoosoleku pädevus) ja § 317 lg 8 (nõukogu pädevus). Vaatamata kehtiva instituudi kitsakeelsele

²²⁸ Varul, P. jt (viide 114) TsÜS § 125 kamm 3.1.

²²⁹ Autor on eelnevalt analüüsinud ametisuhte lõppemise aluseid. Vt ptk. 2.2.

sõnastusele, on autori hinnangul nimetatud sätetesse peidetud ka eriesindaja esindusõiguse üldisem raamistik. Sätetest tuleneb, et eriesindaja määratakse ühelt poolt tehinguteks ja teiselt poolt õigusvaidlusteks juhtorgani liikmega. Seega moodustavad autori hinnangul eriesindaja esindusõiguse üldisema raamistiku need kaks valdkonda.

Saksa õiguskirjanduse kohaselt võib konkreetse eriesindajaga seonduv reeglistik ette äriühingu põhikirjas (BGB § 30). AktG § 147, mis käsitleb eriesindaja määramist aktsiaseltsi üldkoosoleku või kohtu poolt, ei näe ise eriesindaja esindusõiguse ulatust ette.²³⁰ Saksa kohtud on seisukohal, et eriesindaja pädevuse ulatus, erinevalt juhatusest, tuleks lahendada seega tõlgendamisega.²³¹ Kahtluse korral laieneb eriesindaja esindusõigus kõikidele õigustoimingutele, mida temale määratud ärisfäär tavaliselt endaga kaasa toob. Seega on eriesindajal õigus esindusõigus kõigi õigustoimingutes, mis tavapäraselt kuuluvad talle määratud ärivaldkonda (BGB § 30).²³² Muuhulgas peab eriesindaja järgima ka tema eriesindajaks määratud organi otsuses sätesatud volituste ulatusest.²³³

Saksa õigus näeb ette, et eriesindajale ei anta üle üksnes sisemisi otsustusõigusi, vaid eriesindajal võib tekkida õigus esindada äriühingut ka väliselt ning teha äriühingu nimel õiguslikult siduvaid tehinguid kolmandate isikutega (näiteks õigusnõustajaga õigusabilepingu sõlmimine).²³⁴ Eeltoodut on kinnitanud ka Saksa kohtupraktika, öeldes, et näiteks juhtorgani liikme suhtes nõude maksmapanekuks võib eriesindaja kasutada nõustajaid näiteks juriidilistes küsimustes, kelle kasutamist ta peab sobivaks ja vajalikuks, et saavutada korralduse nõuetekohane täitmine.²³⁵ Sealjuures on Saksa õiguskirjanduses leitud, et kui näiteks finants- või õigusnõustajatega lepingute sõlmimine juhtorgani liikmega tehingu tegemise või õigusvaidluse pidamise raames olid mõistlikult põhjendatavad, siis võib eriesindajal olla kulutuste hüvitamise nõue, kui sellega kantud kulud kandis eriesindaja ise, mööndes seeläbi eriesindaja õigust sõlmida kapitaliühingu nimel tehinguid välissuhtes kolmandate isikutega.²³⁶

---

²³⁰ Bundesgerichtshof (viide 27), p 16.

²³¹ *Ibidem*.

²³² Vt ka Bassenge, P., Diederichsen, U., Grüneberg, C., Sprau, H., Brudermüller, G., Ellenberger, J., Thorn, K., Weidenkaff, W. BGB § 30 komm vnr 6. – Bürgerliches Gesetzbuch. Beck'sche Kurzkommentare. Band 7. 70., neubearbeitete Aufl. München: Verlag C. H. Beck HG 2011.

²³³ Verboeven, T. (viide 28), lk 248.

²³⁴ Besonderer Vertreter (§ 30 BGB) – Lsb-Berlin.net. <https://lsb-berlin.net/angebote/verbands-und-vereinsberatung/vorstand/besonderer-vertreter-30-bgb>, (18.02.2023).

²³⁵ Bundesgerichtshof (viide 27), p 10.

²³⁶ Verboeven, T. (viide 28), lk 249.

Eeltoodu põhjal on autor seisukohal, et esindusõiguse ulatust kolmandate isikutega lepingute sõlmimisel ei saa olla piiramatut, st eriesindaja volitused peaksid ulatuma üksnes nende tehingute sõlmimiseni kolmandate isikutega, mis on vajalikud eriesindajale määratud korralduse nõuetekohaseks täitmiseks. Näiteks ei ole autori hinnangul asjakohane, et eriesindaja sõlmib tarnelepingu kapitaliühingu lepingupartneriga, mis läbi teostab äriühingu üldisemat juhtimist, nagu seda teeb tavapäraselt juhatus (vt ÄS § 180 lg 1 ja § 306 lg 1).

Saksa kohtupraktikale tuginedes on eriesindaja kapitaliühingu seaduslik esindaja ulatuses, milles tal on õigus esitada kapitaliühingu eest ja nimel selle juhtorgani vastu kahju hüvitamise nõudeid.²³⁷ Eriesindaja esindusõigus on siiski lahutatud juhatuse liikme laiaulatuslikust esindusõigusest.²³⁸ Autor leiab, et Eesti õiguses tuleks rakendada sarnast arusaama, et eriesindaja on kapitaliühingu seaduslik esindus ulatuses, milles tal on õigus esindada kapitaliühingut tehingute tegemises ja õigusvaidluste pidamises selle juhtorgani liikmetega.

Autori hinnangul saab eelkäsitletut kohaldada analoogia korras, hinnates eriesindaja esindusõiguse ulatust Eesti õiguses. Autor leiab, et ÄS ei näe selgesõnaliselt ette, erinevalt BGB §-st 30, eriesindaja määramise sisu sätestamist kapitaliühingu põhikirjas. Siiski ei esine autori hinnangul piiranguid, mis välistaks põhikirjas sätestamiseks eriesindaja volitusi reguleerivaid sätteid. Seda enam, et seadusandja tahe on olnud, et näiteks osahinguga seotud olulisemad küsimused oleks reguleeritud põhikirjas. See tagab osanike õiguse vaidlustada selliseid osanike otsuseid, mis on põhikirjaga vastuolus.²³⁹ Aktsiaseltsi puhul on põhikirja kujundamine piiratum²⁴⁰, kuid autori hinnangul ei laiene aktsiaseltsi suhtes kehtivad põhikirja piirangud eriesindaja määramise ja esindusõiguse ulatuse sisustamisele. Seega leiab autor, et lisaks organi otsuses, kui ka sõlmida võivas käsunduslepingus²⁴¹, sätestatule, on eriesindaja pädevuse sisu ja ulatus võimalik sätestada ka kapitaliühingu põhikirjas.

---

²³⁷ Bundesgerichtshof (viide 27), p 16.

²³⁸ *Ibidem*.

²³⁹ Saare, K. jt (viide 4), lk 106-107.

²⁴⁰ *Ibidem*, lk 344.

²⁴¹ Vt ptk. 2.1.3.

4. ERIESINDAJA ÕIGUSED JA KOHUSTUSED NING VASTUTUS

4.1. Eriesindaja õigused ja nende allikad

Eriesindajal võivad tulenevalt tema ametisuhtest kapitaliühinguga tekkida erinevad õigused ja kohustused. Kõigepealt analüüsib autor õiguseid (õigus tasule ning õigus kulutuste ja kahju hüvitamisele). Autor lisab, et tulenevalt lepinguvabadusest, võivad pooled leppida käsunduslepinguga eraldi kokku täiendavates õigustes ja kohustustes, mille osas seadus jääb napolisõnaliseks või mille osas pooled soovivad seaduses toodust teatud ulatuses kõrvale kalduda. Müncheni ülemkohus on leidnud, et eriesindaja õiguseid tuleks vaadata piiratud kogumis, öeldes muuhulgas, et eriesindajal peaks olema ainult väga piiratud õigused näiteks teabele ja eriesindajal peaks puuduma õigus läbi viia sõltumatuid kontrole.²⁴² Seetõttu ei analüüsi autor juhtorgani liikme suhtes kohalduda võivate spetsiifiliste õiguse kohaldatavust eriesindaja puhul.²⁴³ Autor leiab, et eriesindaja õiguste allikaks on ennekõike VÕS, mis reguleerib eriesindaja õiguse tasule, kulude ja kahju hüvitamisele (vt VÕS §-d 627-629). Samas võivad autori hinnangul eraldi õiguste allikaks olla ka kõrgema organi otsused, kapitaliühingu põhikiri ja sõlmitav käsundusleping, kui need näevad ette täiendavaid erandeid eriesindaja õiguste osas.

Autor on eelnevalt analüüsinud ja jõudnud järeldusele, et eriesindaja ja kapitaliühingu vahel tekib käsundilaadne õigussuhe.²⁴⁴ Ühe peamise õigusena, mis käsundit täitval isikul teatud tingimustel tekkida võib, on õigus saada käsundi täitmise eest tasu (VÕS § 627 lg 1). Eriesindaja tasustamine on sisse kirjutatud ka Saksa õigusesse. Kui eriesindaja määrab üldkoosolek, määratakse tasu suurus vastavalt äriühingu ja eriesindaja vahelises suhtes sätestatud tingimustele. Tasu maksmine määratakse kindlaks vastavalt BGB regulatsioonidele (vt BGB § 612 lg 1 ja § 675). Organi otsusega saab näha ette, kui suur tasu eriesindajale makstakse.²⁴⁵ Kui eriesindaja määrati kohtu poolt, määrab äriühingu poolt hüvitamisele kuuluvad mõistlikud kulud ja mõistliku tasu kohus (AktG § 147 lg 2).²⁴⁶ Saksa õiguskirjanduses on asutud seisukohale, et tasu rakendamisel ei saa kohaldada juhatuse liikme

²⁴² Verboeven, T. (viide 28), lk 254.

²⁴³ Vt nt: Saare, K. jt (viide 4), lk 371-372.

²⁴⁴ Autor on eelnevalt leidnud, et eriesindajal tekib kapitaliühinguga käsundilaadne õigussuhe. Vt ptk. 2.1.3.

²⁴⁵ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) AktG § 147 vnr 24.

²⁴⁶ *Ibidem*.

tasu regulatsioone, kuivõrd need on liialt seotud juhatuse liikmele kehtiva kõrge hooldusstandardi ja vastutusega. Selle asemel tuleks eriesindaja tasu suhtes kohaldada hoopis nõukogu liikme tasustamise põhimõtteid, st eriesindaja tasu peaks olema sõltuvuses tema ülesannetest ja ettevõtte finantsseisundist. See siiski ei keela üldkoosolekul määramaks tasu, mis ei järgi eelviidatud piiranguid. Täiendavalt on asutud seisukohale, et kui isegi äriühingu majanduslik seis on halb, ei õigusta see eriesindaja tasu langetamist. Küsimuses, kas vähemusosaluse omajad saavad valimatult äriühingu rahakotiga toimetada, on Saksa õigusteoreetikud asunud seisukohale, et tehniliselt on see võimalik. See siiski jätab ülejäänud aktsionäridele õiguse otsus vaidlustada, millega määrati eriesindajale erakordselt kõrge palk ja ebamõistlikud tingimused. Selline olukord võib tõusetuda olukorras, kus vähemusosaluse omajad, kasutades ära enamusosaluse omajate hääleõiguse piirangut, määrab sellised ebasoodsad tingimused.²⁴⁷ Seega on autori hinnangul Saksa õiguses tasu maksmise osas üldkoosolekul võrdlemisi suur diskretsiooniõigus.

Ühinguõiguses kehtib põhimõte, et tasu maksmist eeldatakse olukorras, kus juhatuse liige ei ole samal ajal kapitaliühingu osanik/aktsionär ehk kapitaliühing põhineb võõrorgani põhimõttel. Kui tegemist on vastupidiselt olukorraga, kus osanik/aktsionär juhib ka ühingu (nn eneseorgani põhimõte), siis eeldatakse, et eraldi juhatuse liikme tasu maksmisele ei kuulu.²⁴⁸ Põhjus seisneb selles, et juhtimisfunktsioon seostub sel juhul ühtlasi ka eesmärgiga suurendada sellisele osanikule/aktsionärile kuuluva(te) osa/aktsiate tootlust ehk sellisele osanikule/aktsionärile makstava dividendi suurust.²⁴⁹ Autor leiab, et konkreetset põhimõtet tuleks kohaldada sarnaselt ka olukordades, kus eriesindajaks määratakse kapitaliühingu osanik või aktsionär ise, kuivõrd kapitaliühingu nimel tehingu tegemine tagab kapitaliühingu majandustegevuse jätkusuutlikuse (olgu see siis juhtorgani liikmelt saadava laenu või temaga sõlmitava teenistus- või muu lepingu näol) ja õigusvaidluse pidamine kapitaliühingu nõuete makspaneku või vastupidiselt vältimaks kapitaliühingu varast kohtumenetluse kulude ja nõutava nõude väljamaksmise. Seega tuleks autori hinnangul eriesindaja määramise juhtumeid samuti vaadelda kui osaniku või aktsionäri rahaliste huvide tagamise vahendina.

Saksa õigusesse on sisse kirjutatud ka eriesindaja poolt kantud kulude hüvitamise kohustus kapitaliühingu poolt. Kui eriesindaja määrab üldkoosolek, määratakse kulude hüvitamine

---

²⁴⁷ Verboeven, T. (viide 28), lk 249.

²⁴⁸ Saare, K. jt (viide 4), lk 131.

²⁴⁹ Hamilton, R. W. (viide 39), lk 221.

vastavalt äriühingu ja eriesindaja vahelises suhtes sätestatud tingimustele. Tasu maksmine ja esindamise seonduvate kulude hüvitamine määratakse kindlaks vastavalt BGB regulatsioonidele (vt BGB § 670 ja § 675).²⁵⁰ Eriesindaja määratud organi otsuses saab sätestada kulude hüvitamise ulatuse, mis tekivad seoses korralduse nõuetekohase täitmisega, näiteks raamatupidajatele ning finants- ja õigusnõustajatele makstavad tasud, samuti ka riigilõivu kulu hüvitamine, kui eriesindaja selliseid kulusid kannab. Saksa õiguskirjanduses on asutud seisukohale, et kulude hüvitamise ulatus võib olla suhteliselt piiramatult, hõlmates näiteks ka eriesindaja vastutuskindlustusega seotud kulusid kui ka reisimiskulusid, mis on seotud korralduste täitmisega.²⁵¹

VÕS § 628 lg 2 sätestab, et käsundiandja peab käsundisaajale hüvitama mõistlikud ja vajalikud kulud, mida käsundisaaja on teinud käsundi täitmiseks ja mida ta võis vastavalt asjaoludele vajalikuks pidada, v.a., kui kulud tuleb katta käsundisaaja tasu arvel.²⁵² Eeldatakse, et tasu arvel kaetakse käsundisaajale käsundist tulenevate ülesannete täitmisel tavaliselt tekkivad kulud ning kulud, mis oleksid käsundisaajale tekkinud ka ilma käsunduslepingut sõlmimata. Kui tegemist on tasulise käsundiga, siis kuuluvad hüvitamisele tegelikud kulud, mille tegemist tuleb käsundi täitmise seisukohast pidada vajalikuks, v.a. kui kulude hüvitamine toimub käsundisaaja tasu arvelt.²⁵³ Autor leiab, et käsundisaajal võib tekkida tasunõude kõrval eraldiseisev nõue kulutuste hüvitamiseks, kui tulenevalt esindamise iseloomust on eriesindaja kandnud esindamisele omaseid kulutusi (näiteks tasunud riigilõivu hagi esitamisel, nagu see on võimalik advokaadibürooga sõlmitud käsunduslepingu puhul²⁵⁴).

VÕS § 628 lg-d 5 ja 6 kohaselt peab käsundiandja käsundisaajale hüvitama muuhulgas ka käsundi täitmisel tekkinud kahju, mis tulenes sellise käsundi täitmisega tavaliselt seotud ohust või käsundiandja juhise, välja arvatud juhul, kui tekkinud kahju tuleb katta tasu arvel või kui kahju põhjustas käsundisaaja käitumine, mida ei võinud vastavalt asjaoludele pidada käsundi täitmiseks vajalikuks. Seega peab kulude hüvitamise nõude põhjendatuks lugemist hindama vastavalt sellele, kas tekkiv oht oli käsundi täitmisele iseloomulik või kas tekkinud kahju tulenes käsundiandja juhiste tõttu. Autor leiab, et kapitaliühingu esindamine tehingutes ja õigusvaidluses juhtorgani liikmetega ei sisalda sedavõrd palju füüsilisi ohutegureid, mis

---

²⁵⁰ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) AktG § 147 vnr 24.

²⁵¹ Verboeven, T. (viide 28), lk 249.

²⁵² RKTko 3-2-1-175-11 p 21.

²⁵³ Varul, P. jt (viide 60) VÕS § 628 kamm 3.2.2.

²⁵⁴ *Ibidem*.

võiksid olla kahju hüvitamise nõude aluse sisuks, kuid kahju tekkimine võib olla tingitud ka käsundiandja juhistest tulenevalt. Autor leiab, et ei esine asjaolusid, mis selgelt välistaksid eriesindajale kui käsundisaajale omase õiguse nõuda kahju hüvitamist, kui eelviidatud sätte eeldused on täidetud, kahju ei olnud tingitud eriesindaja enda käitumisest või kahjuhüvitis ei olnud juba arvestatud eriesindajale makstava tasu hulga (kui tasus on kokku lepitud).²⁵⁵

Kahju tekkimise olukord tõusetub muuhulgas ka TsMS § 227 lg-tes 5 ja 6 sätestatud olukorras, kui kohus on teinud kohtuasjas, kus kostjast või hagejast kapitaliühingut esindas esindusõigusega eriesindaja, kes ei tõendanud oma esindusõigust ega esitanud heakskiitu oma esindusõigusega tehtud menetlustoimingute osas, lahendi. Esindusõigust tõendab dokument, millest nähtub esindaja seaduslikuks esindajaks olek (TsMS § 221 lg 1). Selleks on eriesindaja puhul tema määranud organi otsus.²⁵⁶ on Sellisel juhul saab TsMS § 227 lg 6 ls 1 kohaselt kohus selliselt eriesindajalt välja nõuda teiste menetlusosaliste kasuks esindusõigusega eriesindaja menetlusse lubamisest tekkinud kulud (nt hagi läbi vaatamata jätmisel tekkinud menetluskulud²⁵⁷). Samal ajal ei piira see seda ületava kahju hüvitamise nõude esitamist menetlusosaliste poolt (TsMS § 227 lg 6 ls 2). Sellisel juhul on autori hinnangul tekkida võivaks kahjuks kulud, mis kohtu tehtud lahendi alusel eriesindajalt välja mõistetakse. Osaluse omaja suhtes kahju hüvitamise nõuet ei pea autor võimalikuks, kuivõrd osanik ja aktsionär vastutab kapitaliühingu enda, teiste osanike või aktsionäride või, üldjuhul deliktiõiguslikul alusel, kolmandate isikute ees (ÄS § 188 lg 1 ja § 289 lg 1)²⁵⁸.

Autori hinnangul katab VÕS § 628 lg 5 ka nimetatud juhul tekkiva kahju. Objektiivselt võttes ei tuleks siinkohal möönda ka kahju hüvitamist välistavate asjaolude tõusetumist (kahju tekkimine tasu arvel ja/või kahju tekkimine eriesindaja enda käitumise tõttu). Eriesindajal saab tema määramisel mõistlikult eeldada, et tema ametisse määramine oli õiguspärane, tema volitused on kehtivad ja menetlustoimingud, mida ta kohtumenetluse eelselt ja kestel teeb, ei ole õigustühised. Selliselt ei saa möönda välistavate asjaolude tekkimist, mistõttu leiab, et kui kohus mõistab eriesindajalt tulenevalt tema õigustamata esindusest, kuid mille osas tugines eriesindaja tema määranud organi otsuse kehtivusele, tulenevad kulud, on eriesindajal õigus ka sellise kulude hüvitamise nõude esitamine kapitaliühingu vastu.

---

²⁵⁵ Kahju hüvitamise nõude eelduste kohta vt Varul, P. jt (viide 60) VÕS § 628 komm 3.5.

²⁵⁶ Kõve, V. jt (viide 120) TsMS § 221 komm 3.1.

²⁵⁷ RKTkm 3-2-1-165-10 p 11.

²⁵⁸ Saare, K. jt (viide 4), lk 266.

4.2. Eriesindaja kohustused ja nende allikad

Käesolevas peatükis analüüsib autor kahte peamist usalduskohustust (inglise k. *fiduciary duties*), mis eriesindajal võivad tulenevalt suhtest kapitaliühinguga viimase ees tekkida. Nendeks kohustusteks on hoolsus- ja lojaalsuskohustus. USA õiguses tunnustati usalduskohustusi ligikaudu sajand tagasi kui au sümboleid²⁵⁹, mida kohaldatakse selleks, et kaitsta neid, kes volitavad kedagi teostamiseks nende nimel võimu.²⁶⁰ Täiendavalt analüüsib autor ka eriesindaja suhtes kohalduda võivat ärisaladuse hoidmise kohustust (konfidentsiaalsuskohustust). Autor peab vajalikuks analüüsida eriesindaja suhtes kohalduvaid kohustusi, et muuhulgas selgitada välja, milline võib olla eriesindaja vastutuse sisu ja ulatus, kui ta rikub temal lasuvat kohustust. Ka Saksa õiguskirjanduses on leitud, et eriesindajal on oma tegevuses kapitaliühingu suhtes muuhulgas lojaalsus- ja ärisaladuse hoidmise kohustus.²⁶¹ Autor ei analüüsi näiteks kapitaliühingu juhatuse liikmele omaseid spetsiifilisi kohustusi (näiteks raamatupidamise korraldamise ja aruandlusega seotud kohustused).²⁶² Autor leiab, et peamised eriesindaja kohustused tulevad kehtivatest seadustest (ennekõike VÕS-st, kuid nagu ka õiguste puhul, on võimalik, et kohustuste allikateks on muuhulgas ka organi otsused, sõlmitav käsundusleping ja kapitaliühingu põhikiri, kui need sätestavad loetelu täiendavates eriesindaja kohustustest või sisustavad mõnda seadusest tulenevat eriesindaja kohustust.

Eriesindaja üheks kohustuseks, mis võiks seostuda tema kapitaliühingu esindamise ülesandega, on hoolsuskohustus. Hoolsuskohustuse sisustamise läbi on võimalik anda kapitaliühingut esindavale isikule hinnang, kas ta on ametisuhte kestel täitnud temal lasuvaid kohustusi nõuetekohaselt.²⁶³ Nõuetekohasus tähendab ennekõike seda, et esindaja täidab kohustusi heas usus, hoolsusega, mida sarnastel asjaoludel rakendaks sarnasel positsioonil olev teine mõistlik isik, ja viisil, mis mõistlikult võttes on kapitaliühingu parimates huvides. Samuti saab nõuetekohasust sisustada järgmiste isikuomadustega – hoolsus, hoolivus ja oskus – andes

---

²⁵⁹ Court of Appeals of New York, 249 NY 458, 31.12.1928. – https://nycourts.gov/reporter/archives/meinhard_salmon.htm, (23.02.2023).

²⁶⁰ Böffel, L. A German Perspective of U.S. Fiduciary Duties. – BerkleyLaw 2021. <https://sites.law.berkeley.edu/thenetwork/2021/12/03/a-german-perspective-of-u-s-fiduciary-duties/>, (23.02.2023).

²⁶¹ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) AktG § 147 komm vnr 23.

²⁶² Vt Saare, K. jt (viide 4), lk 135-137.

²⁶³ *Ibidem*, lk 133.

hinnangu sellele, kas kohustusi täideti hoolsusega, mida isik rakendaks ka enda isiklikke äriasju ajades.²⁶⁴

Eriesindaja kui käsundisaaja²⁶⁵ hoolsusstandard sätestatakse VÕS-is, mille § 620 lg 1 kohaselt peab käsundi täitma käsundi laadist tuleneva vajaliku hoolsusega. Täiendavalt sätestab sama sätte lõige 2, et käsundisaaja peab täitma käsundi käsundiandja jaoks parima võimaliku kasuga ning hoidma ära kahju tekkimise käsundiandja varale.²⁶⁶ See hõlmab ka kapitaliühingu suhtes heas usus tegutsemist.²⁶⁷ Seega tuleneb autori hinnangul eriesindaja hoolsusstandard otseselt eelviidatud normist, hõlmates sarnast hoolsusmäära, mida rakendaks sarnane mõistlik isik sarnases olukorras. Autor leiab, et andmaks hinnangut, kas eriesindaja rakendas temal lasuvat hoolsusmäära, tuleb hinnata, milline on juhtorgani liikmega sõlmitava tehingu või peetava õigusvaidluse sisu, mille osas eriesindaja määratakse. Hoolsuskohustuse sisustamine on oluline, et anda hinnang eriesindaja vastutusele, mis võib tekkida, kui eriesindaja ei rakenda ettenähtud hoolsusstandardit oma kohustuste täitmisel.²⁶⁸

Autor leiab, et juhtorgani liikmetega õigusvaidluse pidamisega seoses saab hoolsusmäära rikkumisest rääkida nii kohtuvaidluses kui ka kohtuvälises vaidluses. Selliselt saaks autori arvates anda hinnangu eriesindaja hoolsuskohustuse rakendamise määrale olukorras, kus eriesindaja on pidanud juhtorgani liikme suhtes nõude esitamise perspektiivituks ja loobunud edasistest tegevustest nõude maksmapanekul. Samuti saab eriesindaja võimalikku hoolsuskohustuse rikkumist hinnata ka olukorras, kus eriesindaja on kohtumenetluse kestel teinud kapitaliühingu jaoks ebasoodsaid toiminguid, või jätnud nõutavad toimingud tegemata (näiteks kohtuotsuse peale kaebuse esitamata jätmine, vajalike tõendite mitteesitamine jm).

Hoolsuskohustuse rikkumiseks võib olla ka näiteks teatamiskohustuse (VÕS § 624) rikkumine²⁶⁹, teavitamata eriesindaja määranud organit õigusvaidlusega seotud olulistest asjaoludest, eelkõige, mis võiksid ajendada eriesindaja määranud organit juhiseid muutma. Autori hinnangul võib selleks olla näiteks juhtorgani liikme suhtes muu nõude, kui see, mis on organi otsuses sätestatud, esitamine. Saksa õiguse kohaselt saab üldkoosolek määrata, mis

---

²⁶⁴ Hamilton, R. W. (viide 34), lk 305.

²⁶⁵ Autor on käesolevas töös leidnud, et eriesindaja ja kapitaliühingu vahel tekib käsundi laadi õigussuhe. Vt ptk. 2.1.3.

²⁶⁶ RKTko 3-2-1-127-16 p 13.

²⁶⁷ Varul, P. jt (viide 114) TsÜS § 35 komm 3.2.1.

²⁶⁸ Varul, P. jt (viide 60) VÕS § 620 komm 3.4.

²⁶⁹ Varul, P. jt (viide 114) TsÜS § 35 komm 3.1.

nõudeid eriesindaja võib esitada. See siiski ei tohi piirata eriesindaja enda otsustusõigust.²⁷⁰ Autor leiab, et kui eriesindaja seda piirangut ületab, võiks tal tekkida teavitamiskohustus tema määranud organi ees. Tehingute sõlmimisel võiks autori hinnangul tulla hoolsuskohustuse rikkumine kõne alla olukorras, kus eriesindaja on kapitaliühingu nimel sõlminud juhtorgani liikmega tehingu, mis kaldub turutingimustest olulisel määral kõrvale ja paneb kapitaliühingu seega ebasoodsasse positsiooni. Sellistel juhtudel on võimalik anda hinnangut sellele, kas eriesindaja rakendas temal lasuvat hoolsuskohustust nõuetekohaselt.

Nii nagu eriesindaja hoolsuskohustusega, sätestab VÕS § 620 lg 1 täiendavalt, et käsundisaaja peab käsundi täitmisel käituma kapitaliühingu suhtes lojaalselt. Lojaalsuskohustus tähendab ennekõike eriesindaja ustavust ja truudust kapitaliühingu suhtes, mistõttu peab käsundisaaja lojaalsuskohustust järgides eelistama kapitaliühingu huve iseenda ja kolmandate isikute huvidele.²⁷¹ Kuna kapitaliühingu juhatuse liige on kohustatud lojaalsuskohustust järgima terve ametisuhte kehtivuse kestel²⁷², leiab autor, et sarnaselt tuleks lojaalsuskohustuse ajalist kehtivust kohaldada ka eriesindaja puhul, st eriesindaja lojaalsuskohustus kehtib samuti kogu tema ametisuhte kestvuse ajal. Üldise lojaalsuskohustuse alla kuuluvad eraldi kohustused, mis on sätestatud eri seadustes (ennekõike ÄS, VÕS ja TsÜS). Lojaalsuskohustusteks on näiteks ärisaladuse hoidmise kohustus (VÕS § 625), mittekonkureerimise kohustus, kuid ennekõike kohustus vältida kapitaliühinguga huvide konflikti.²⁷³ Autori hinnangul on kapitaliühinguga huvide konflikti puudumine ka üks täiendavaid eriesindajale kohalduvaid nõudeid.²⁷⁴ Autor on seisukohal, et eriesindaja ametisse määramisega ja ametis hoidmisega ei tohi lasta tekkida sama tagajärge, mis tekib, kui ühingut esindaks juhatuse liige (vältides tema suhtes kohalduvat esindusõiguse piirangut), st kapitaliühingut esindava isiku poolset erahuvide eelistamist kapitaliühingu huvidele.

Kuivõrd kapitaliühingu esindamise läbi võib kapitaliühingut esindavale isikule teatavaks saada teatud kapitaliühingu äritegevusega seotud infot, on oluline, et kapitaliühingut esindav isik ei kasutaks sellist saadud infot viisil, mis kahjustaks kapitaliühingu ja selles osaluse omajate huve. ÄS § 186 lg 1, § 313 lg 1 ja § 325 lg 1 kohaselt kohustuvad kapitaliühingute juhtorganite liikmed hoidma kapitaliühingu ärisaladust. Ebaausa konkurentsi takistamise ja ärisaladuse

---

²⁷⁰ Verboeven, T. (viide 28), lk 249.

²⁷¹ Varul, P. jt (viide 60) VÕS § 620 komm 3.1; Varul, P. jt (viide 114) TsÜS § 35 komm 3.3.1.

²⁷² Varul, P. jt (viide 114) TsÜS § 35 komm 3.3.1.

²⁷³ Varul, P. jt (viide 60) VÕS § 620 komm 3.1.

²⁷⁴ Autor on eelnevalt analüüsinud eriesindajale kohalduvaid nõudeid. Vt ptk. 1.3.

kaitse seaduse²⁷⁵ § 5 lg 2 p-d 1 sätestavad ärisaladuse üldisema mõiste. Sarnaselt konkurentsikeeluga, on ka ärisaladuse tagamise kohustus üks juhtorgani liikme lojaalsuskohustustest.²⁷⁶ Muuhulgas on ärisaladuse mõistet selgitanud Konkurentsiamet enda ärisaladuste juhises.²⁷⁷ Üldise lojaalsuskohustuse alla kuuluv ärisaladuse hoidmise kohustus kehtib ka pärast juhtorgani liikme ametiaja lõppemist seni, kuni juriidilisel isikul püsib vajadus saladuse hoidmiseks ning oma õigustatud huvide kaitseks (vt ka RKTko 3-2-1-103-08 p 20). Nimetatud erisus tuleneb VÕS § 625 lg-st 2, mis samas ei näe ette konkreetset ajavahemikku arvates käsunduslepingu lõppemisest, mille jooksul tuleb käsundisaajal täita ärisaladuse hoidmise kohustus.²⁷⁸ Autor on seisukohal, et ka eriesindaja suhtes kohaldub ärisaladuse kohustus, kuivõrd tal on, erinevalt kolmandatest isikutest, ligipääs kapitaliühingut puudutavale (sensitiivsele) informatsioonile, mille saladuses hoidmine on kapitaliühingu ja selles osaluse omajate huvide kaitse seisukohast oluline.

4.3. Eriesindaja vastutus ja selle erisus kapitaliühingu juhatusega

4.3.1. Eriesindaja vastutuse üldiseloostus ja liigid

Kapitaliühingut esindava isiku tsiviilõiguslik vastutus tähendab (ennekõike) kapitaliühingu võimalust kohaldada esindaja, kes on kapitaliühinguga käsundilaadses õigussuhtes, poolt sisesuhtest tulenevate kohustuste rikkumise korral esindaja suhtes õiguskaitsevahendeid.²⁷⁹ Juhatuse liikme tsiviilõiguslik vastutus seisneb üldjuhul kohustuses hüvitada kahju, mis tekkis tulenevalt temapoolsest kohustuste rikkumisest, mis olid seotud tema rolliga kapitaliühingus.²⁸⁰ Ametisuhtest tulenevate kohustuste rikkumise eest vastutab juhatuse liige üksnes juhul, kui rikkumised on toime pandud tema ametisuhte kehtivuse ajal.²⁸¹ Võttes arvesse, et juhatuse liikmel tekib kapitaliühinguga käsundilaadne õigussuhe²⁸², leiab autor, et eriesindaja vastutuse hindamisel saab olulisel määral lähtuda kapitaliühingu juhatuse liikme vastutust reguleerivate normidega, kuid võttes rangelt arvesse eriesindaja pädevuse ulatust.

---

²⁷⁵ Ebaausa konkurentsi takistamise ja ärisaladuse kaitse seadus. – RT I, 07.12.2018, 2.

²⁷⁶ Merimaa, M. Äriseadustik. Kommentaarid, selgitused, arvamused. Tallinn: Kirjastus Ilo 2007, lk 137.

²⁷⁷ Vt Ärisaladuste juhise. Konkurentsiamet. <https://www.konkurentsiamet.ee/et/ametist-kontaktid/organisatsioon/arisaladuste-juhis>, (01.03.2023).

²⁷⁸ Varul, P. jt (viide 60) VÕS § 625 komm 3.5.

²⁷⁹ Vt Saare, K. jt (viide 4), lk 156.

²⁸⁰ *Ibidem*.

²⁸¹ Saare, K. jt (viide 4), lk 156.

²⁸² Autor on eelnevalt leidnud, et eriesindajal tekib kapitaliühinguga käsundilaadne õigussuhe. Vt ptk. 2.1.3.

Saksa õiguskirjanduses on arvamused eriesindaja vastutuse küsimuste osas olnud erinevad.²⁸³ Siiski on leitud, et eriesindaja vastutus tuleks määratleda juhatuse liikme vastutust reguleerivate sätetega. Nii sätestab AktG 93 lg 2, et juhatuse liikmed, kes rikuvad oma kohustusi, vastutavad kapitaliühingu ees kohustuste rikkumisest tuleneva kahju hüvitamise eest. Sama kohaldatakse ka eriesindaja puhul.²⁸⁴ Eriesindaja vastutusstandardi puhul on arvatud, et kohalduda võiks ka BGB § 276 lg-s 2 sätestatud üldine hoolsusstandard, mis eeldab, et eriesindaja on käitunud hooletult, kui on jätnud äritegevuses nõutava hoolsuse rakendamata.²⁸⁵

4.3.2. Eriesindaja vastutuse eeldused

Eriesindaja suhtes nõuete maksmapanek eeldab autori hinnangul konkreetsete eelduste täidetavust. Nii nagu juhatuse liikme vastutuse puhul, nagu ka muude õigusvaldkondade puhul tekkivate vastutuste puhul, ei ole nõude maksmapanek võimalik ilma kohalduvate eelduste täitumise. Nendeks eeldusteks saab tulenevalt eriesindaja ametisuhte eripärast lugeda järgnevaid: kehtiv ametisuhe, kohustuste rikkumine, kahju tekkimine kapitaliühingule ja põhjuslik seos kohustuse rikkumise ja kahju tekkimise vahel.²⁸⁶

Eriesindaja kehtiv ametisuhe on üks vastutuse tekkimise eeldusteks. Autor on eelnevalt analüüsinud ametisuhte tekkimise eelduseid. Eriesindaja ametisuhe saab tekkida juhatusest kõrgemalseisva organi poolse määramisega eriesindajaks. Kuigi selleks, et nõuet eriesindaja suhtes maksta panna, tuleks jaatada kehtivat ametisuhet (st ametisuhe ei tohi olla lõppenud), ei tähenda see siiski, et ametisuhte lõppemisega (nt eriesindaja tagasiastumisega) lõpeb nõude esitamise võimalus täielikult. Kehtiv ametisuhe omab tähendust hindamaks, kas sisesuhtest tulenev eriesindaja kohustuse rikkumine toimus ametisuhte ajal või pärast selle lõppemist. Kui rikkumine toimus pärast ametisuhte lõppemist, on eriesindaja vastutus tulenevalt tema eriesindajaga seotud kohustuste rikkumisest küsitav. Eriesindaja kohustuste rikkumine väljendub kas tegevuses ehk aktiivses käitumises või tegevusetuses ehk passiivses

---

²⁸³ Verboeven, T. (viide 28), lk 251.

²⁸⁴ Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. (viide 39) AktG § 147 komm vnr 22.

²⁸⁵ Verboeven, T. (viide 28), lk 251.

²⁸⁶ Vt juhatuse liikme vastutuse elemente Saare, K. jt (viide 4), lk 159-164.

käitumises.²⁸⁷ Seega tegevusega seotud rikkumisest saab rääkida olukorras, kus eriesindaja on aktiivse käitumisega põhjustanud kapitaliühingule kahju, ning tegevusetusega seotud rikkumisest olukorras, kus eriesindaja on jätnud täitmata mõne tegevuse, mis tulenevalt temal lasuvast käibekohustusest oli vajalik teha, et vältida kapitaliühingule tekkivat kahju.

Nagu autor on eelnevalt leidnud, tulenevad eriesindaja kohustused ennekõike seadusetest, kuid võivad samas tekkida ka organi otsustest, kapitaliühingu põhikirjast või sõlmitud teenistuslepingust, mis sisaldavad lisaks seadustest laienevatele kohustustele eraldi kohustusi või täpsustavad seaduses sätestatud. Ametisuhte kehtivuse ajal toime pandud kohustuse rikkumisest saab rääkida olukorras, kus eriesindaja on rikkunud teatud temal lasuvat kohustust, mis tuleneb tema eelviidatud kohustuste allikast.²⁸⁸ Selliseks kohustuseks võib olla näiteks advokaadibürooga kliendilepingu (AdvS § 55) sõlmimine optimaalsel viisil, vältides lepingu sõlmimist näiteks bürooga, kellel selgelt puudub võimekus kapitaliühingut konkreetses vaidluses (endise) juhtorgani liikmega esindada. Kolmandaks eeldab eriesindaja suhtes nõude maksmapanek varalise kahju tekkimist kapitaliühingule või alternatiivselt veendumust, et see tulevikus tekib.²⁸⁹ Varaline kahju võib seisneda ühelt poolt otseses varalises kahjus, aga ka saamata jäänud tulus (VÕS § 128 lg-d 2-4). Kapitaliühing ei saa nõuda kohustusi rikkunud esindajalt mittevaralise kahju hüvitamist, kuivõrd kehtiv kohtupraktika ei ole seda senini põhjendatuks lugenud, kuivõrd kapitaliühingu kui juriidilise keha eripärast tulenevalt ei ole see võimalik.²⁹⁰ Eriesindaja suhtes nõuete maksmapanekul tuleb täiendavalt hinnata ka võimalikke kahju hüvitamise piiranguid, ennekõike kahju hüvitamise nõude vastavust rikutud normi kaitse-eesmärgile (VÕS § 127 lg 2) ning kahju ettenähtavause põhimõtet (§ 127 lg 3).

Neljanda eeldusena ei ole eriesindaja suhtes võimalik nõuet maksma panna, kui ei esine põhjuslikku seost eriesindajal lasuva kohustuse rikkumise ja kapitaliühingul kahju tekkimise vahel. Põhjuslikku seost saab möönda olukorras, kus tekkinud kahju on kohustuse rikkumise tagajärg (VÕS 127 lg 4), kusjuures nagu ka juhatuse liikme vastutuse puhul, tuleb ka eriesindaja vastutuse puhul lähtuda võlaõiguslikust põhimõttest *condition sine qua non*, st ajaliselt eelnev sündmus loetakse ajaliselt hilisema sündmuse põhjuseks, kui ilma esimese sündmuseta ei olek tekkinud ka ajaliselt hilisemat sündmust. Seega tuleb hinnata, kas kahju oleks tekkinud, kui kahju tekkimise põhjuseks olevat tegevust/tegevusetust ei oleks

---

²⁸⁷ Saare, K. jt (viide 4), lk 159.

²⁸⁸ *Ibidem*.

²⁸⁹ *Ibidem*.

²⁹⁰ RKTko 3-2-1-35-97.

esinenud.²⁹¹ Kui seda saab eitada, siis ei ole võimalik põhjusliku seose olemasolu kinnitada ja eriesindajat vastutusele võtta. Sealjuures tuleb eriesindaja suhtes nõude maksmapanekuks jaatada kõigi eelmainitud elementide kohaldavust, st ilma vahepealsete elementideta ei ole võimalik kinnitada eriesindaja vastutust kapitaliühingu suhtes.

4.3.3. Eriesindaja ja juhatuse vastutuse erisused

VÕS § 187 lg 2 kohaselt vastutavad kapitaliühingu juhatuse liikmed oma kohustuste rikkumisega tekitatud kapitaliühingul tekkinud kahju eest solidaarselt ning juhatuse liige vabaneb vastutusest, kui tõendab, et täitis oma kohustusi korraliku ettevõtja hoolsusega. Juhatuse liikmetele kohalduvad seadustest tulenevad samad kohustused, kuigi on võimalik, et juhatuse liikme teenistuslepingus on kohustuste hulk suurem kui näiteks mõnel teisel juhatuse liikmel (sõltuvalt juhatuse liikme täpsemast rollist kapitaliühingus). Siiski on VÕS-i kohaselt juhatuse liikmed kapitaliühing suhtes kahju tekkimise olukorras solidaarvõlgnikud, v.a. kui tõendavad, et nad täitsid kohustusi neil lasuva hoolsusmääraga. Küll aga, kui kapitaliühinguga sisesuhtest tuleneb juhatuse liikme kohustus individuaalselt, siis nimetatud kohustuse rikkumisega kapitaliühingule tekitatud kahju eest vastutab reeglina üksnes vastavat kohustust rikkunud juhatuse liige, samas aga vastutavad kaks või enam juhatuse liiget solidaarselt juhatusel kui juhtorganil lasuva kohustuse rikkumise eest.²⁹²

Eriesindaja määratakse tulenevalt põhjusest, et juhatuse liikmete enda seadusjärgne esindusõigus on piiratud. Seega täidab eriesindaja sisuliselt kohustusi, mille täitmist samaaegselt juhatusele oodata ei saa. Alternatiivselt on siiski võimalik, et juhatusele antakse nõusolek juhtorgani liikmega tehingu tegemiseks või õigusvaidluse pidamiseks, mis tähendab, et samaaegselt eriesindajat ei määrata.²⁹³ Kui Eesti ühinguõiguses kehtib põhimõte, et juhtorgani liikmed vastutavad oma kohustuse rikkumisega kapitaliühingule tekitatud kahju eest solidaarselt (vt ÄS § 187 lg 2, § 305 lg 2 ja § 327 lg 2), siis autori hinnangul ei saa eriesindaja vastutust siduda juhatuse liikmete vastutusega. Autor leiab, et võttes arvesse eriesindaja ja juhatuse liikmete esindusõiguse ulatuse erisust ja seda, et eriesindaja määratakse üksnes

---

²⁹¹ RKTko 3-2-1-38-15 p 19.

²⁹² Saare, K. jt (viide 4), 164.

²⁹³ Saare, K. (viide 8), lk 728.

tehingute sõlmimiseks ja õigusvaidluste pidamiseks juhtorgani liikmetega, siis ei teki juhatuse liikmete ja eriesindaja vahel solidaarvastutust kapitaliühingu ees. Seega asub autor seisukohale, et eriesindaja vastutust tema kohustuste rikkumise eest tuleb vaadelda eraldiseisvana juhatuse kui organi poolsest rikkumisest, kuivõrd eriesindaja ja juhatuse vastutusala ja kohalduv hoolsusmäär²⁹⁴ on erinev. Seejuures on autori hinnangul võimalik möönda eriesindaja eraldi vastutust olukorras, kus eriesindaja on esindanud kapitaliühingut suhtes selle juhtorgani liikmega või kolmanda isikuga, kui kolmanda isikuga tehingu tegemine oli eriesindaja ülesande täitmiseks vajalik²⁹⁵, selliselt, et ei rakendanud nõutavat hoolsusmäära.

Eesti kehtiv õigus ja Saksa õiguskirjandus on jäänud passiivseks eriesindaja vastutuse realiseerimise hindamisel. ÄS näeb ette juhatuse liikme esindusõiguse piiratuse ette üksnes juhtudeks, kus tehingu või õigusvaidluse teiseks pooleks on juhtorgani liige (vt nt ÄS § 168 lg 1 p 10 koosmõjus § 181 lg-ga 4). Autor on seisukohal, et olukorras, kus eriesindajale saab ette heita temal lasuvate kohustuste rikkumist, võib olla siiski kapitaliühingu juhatusel õigus esitada kapitaliühingu nimel nõudeid eriesindaja vastu. Juhatusel lasub ÄS § 180 lg 1 ja § 306 lg 1 kohaselt kapitaliühingu esindamise ülesanne ja kohustus. Kapitaliühingu esindamise kohustus seondub autori hinnangul muuhulgas ka juhatuse liikme hoolsuskohustusega, st eriesindajaga õigusvaidluses kapitaliühingu esindamine võib tuleneda juhatuse liikme hoolsuskohustusest. Kui otsustatakse eriesindaja suhtes näiteks kahju hüvitamise maksmapanekut, on autor seisukohal, et juhatuse seadusjärgse esindusõiguse piirangut ei saa laiendada sellisele juhtumile, kuivõrd huvide konflikti esinemist ei ole võimalik möönda. Võttes arvesse, et ÄS ei näe ette, et juhatusest kõrgemalseisva organi pädevusse kuulub ka eriesindajaga õigusvaidluse pidamine, leiab autor, et eriesindaja vastu nõude esitamiseks eraldi organipoolset otsust, sh ei ole eraldi otsust vaja sellises õigusvaidluses esindaja määramiseks. Seega saab autori hinnangul eriesindaja vastu kapitaliühingu nimel nõude esitada olemasolev juhatuse.

Võttes arvesse ülaltoodut, leiab autor, et juhatuse liikme ja eriesindaja vastutuse vahel ei saa tuua selget paralleeli, mis annaks aluse järeldada, et eriesindaja vastutab juhatusega solidaarselt. Seetõttu tuleb eriesindaja vastutust hinnata eraldiseisvalt juhatuse vastutusest, kooskõlas eriesindaja suhtes kohalduva hoolsusmääraga ja eriesindaja pädevuse ulatusega. Olukorras, kus eriesindajale saab omistada mõne temal lasunud kohustuse rikkumist, on

---

²⁹⁴ Autor on eelnevalt analüüsinud eriesindaja suhtes kehtivat hoolsusmäära. Vt ptk. 4.2.

²⁹⁵ Vt ptk. 3.2.

kapitaliühingu nimel õigustatud eriesindaja suhtes nõuet maksma panna kapitaliühingu juhatus, kuivõrd juhatuse esindusõiguse piirangut ei saa autori hinnangul antud juhul laiendada tulenevalt muuhulgas juhatuse liikme ja kapitaliühingu vahelise huvide konflikti puudumisest.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärk oli analüüsida ja välja selgitada, milline õiguslik seisund on kapitaliühingu eriesindajal, kelle võib (ent see ei ole kohustuslik) määrata ametisse ennekõike tehingute tegemiseks ja õigusvaidluste pidamiseks kapitaliühingu juhtorgani liikmetega. Samuti oli käesoleva magistritöö eesmärk selgitada, kuidas tekib ja lõpeb eriesindaja ametisuhe ning esindusõigus, millised on tema õigused, kohustused, vastutus ning nende erisused kapitaliühingu teiste juhtorgani (ennekõike juhatuse) liikmetega. Autor pidas Eesti õiguse ja õiguskirjanduse senist käsitlust puudulikuks, mistõttu ei ole üheselt selge, milline on eriesindaja esindusõiguse ulatus, st milliseid tegevusi saab eriesindajalt sooritada ja milliste ülesannete puhul võib eriesindaja olla ületanud enda esindusõiguse piire.

Magistritöö eesmärkidest lähtuvalt püstitas autor kaks hüpoteesi. Esimene hüpotees oli, et eriesindajal tekib ühinguõiguslik suhe ehk ametisuhe kapitaliühinguga, mille tekkimine ja lõppemine sarnanevad valdavas osas kapitaliühingu juhatuse liikme ametisuhte tekkimise ja lõppemise reeglitega. Teine hüpotees oli, et eriesindajat ei ole võimalik määrata üksnes olemasolevate juhtorgani liikmetega tehtavateks tehinguteks ja peetavateks õigusvaidlusteks, vaid eriesindaja võib määrata ka tehingute tegemiseks ja õigusvaidluste pidamiseks kapitaliühingu endiste juhtorgani liikmetega. Seetõttu tuleks teise hüpoteesi puhul seostada ÄS-i kehtiva instituudi sõnastust laiaks, hõlmates muuhulgas tehingute tegemise ja õigusvaidluste pidamise endiste juhtorgani liikmetega.

Magistritöö esimeses peatükis käsitles autor eriesindaja mõistet ja selle tunnuseid, eriesindaja määramise eesmärki, sisulisi juhtumeid ja isikulist ulatust. Samuti hindas autor eriesindaja suhtes kohalduvaid nõudeid ja võrdles eriesindajat kui kapitaliühingu esindusõiguslikku isikut teiste kapitaliühingu (seadusjärgsete ja tehinguliste) esindajatega. Eriesindaja tähendab isikut, kes määratakse ametisse pigem juhtudeks, mis kapitaliühingu organite jaoks on ettearvamatud ja ei seostu kapitaliühingu tavapärase majandustegevusega (nt kapitaliühingu poolt juhtorgani liikme suhtes nõude maksmapanek või vastupidi). Samuti on eriesindaja mõiste tunnuseks ka tema seaduse ja organi otsuse alusel omandatav piiratud esindusõigus (st esindusõigus, mis seondub kapitaliühingu juhtorgani liikmega tehtava tehingu või peetava õigusvaidlusega), teatav sõltumatus kapitaliühingu juhtorganitest (sh nende juhustest) ning eriesindajale omane vastutus. Vaatamata asjaolule, et termin „eriesindaja“ Eesti kehtivates seadustes ega

kohtulahendites kasutust ei ole leidnud, vaid seadused ja kohtulahendid lähtuvad eriesindaja puhul terminist „esindaja“, ei tekita siiski eriesindaja määramist käsitlevad sätted olulist ebaselgust, mistõttu ei pea autor ka vajalikuks ka nimetatud terminoloogiamuutust.

Eriesindaja määramise eesmärk on ennekõike vältida huvide konflikti, mis tekib, kui kapitaliühingu juhatus saaks ilma talle omase seadusjärgse esindusõiguse piiranguta esindada kapitaliühingut tehingute tegemisel ja õigusvaidluste pidamisel sama kapitaliühingu juhtorgani liikmetega. Seetõttu on eriesindaja määramine üks viis, millega saab vältida olukorda, kus kapitaliühingu juhatuse liige ei ole piisavalt sõltumatu, et kapitaliühingut tehingute tegemisel ja õigusvaidluste pidamisel juhtorgani liikmetega esindada. Vastasel juhul võivad kapitaliühingu huvid saada oluliselt kahjustada, kuivõrd esineb oht, et juhatuse liige eelistab isiklike ja kolmandate isikute huve kapitaliühingu huvidele. Autor leidis, et huvide konflikti esinemist tuleb möönda ka juhtumites, kus sõlmitava tehingu (või peetava õigusvaidluse, sõltuvalt juhtumist) vastaspooleks on äriühing, mida esindab kapitaliühingu enda juhatuse liige või vastaspooleks on isik, kellega kapitaliühingu juhatuse liige omab sarnast majanduslikku identiteeti (näiteks abikaasa valdusettevõttega sõlmitav tehing) või vastaspooleks on kapitaliühingu endine juhtorgani liige (kelle ametisuhe on tehingu tegemise või õigusvaidluse pidamise hetkel lõppenud).

Kõikidel eelviidatud kolmel lisajuhul, mil juhatuse liikme seadusjärgset esindusõigust saab lugeda piiratuks, tuleb hinnang anda läbi selle, kas juhatuse liikmel võib olla isiklike või kolmandate isikute huvide eelistamise võimalus. Kui juhatuse liikme erapooletuse puudumist saab möönda, tuleb laiendada esindusõiguse piirangut ka selliste tehingute sõlmimisele ja/või õigusvaidluste pidamisele. Saksa õiguskirjanduses on leitud, et seaduse mõjuala tuleks laiendada ka juhtumitele, kus otsustakse nõude esitamist endise juhtorgani liikme vastu tulenevalt ametisuhte kestel toime pandud ametisuhtega kaasnevate kohustuste rikkumisest. Selle poolt räägib argument, et tulenevalt juhtorgani liikmete tihedast koostööst ja isiklikest suhetest ei ole põhjendatud asuda seisukohale, et olemasolev juhatus on täielikult sõltumatu. Isiklikest suhetest tingitud sotsiaalne ja emotsionaalne seotus endise juhtorgani liikmega jätab õhku huvide konflikti ohu. Vastupidiselt on leidnud senine Eesti kohtupraktika, kuid Eesti õiguskirjanduses on sarnaselt Saksa õigusteoreetikute käsitlesele leitud, et Eesti kohtute praktika ei ole põhjendatud, kuivõrd juhatuse liikme sõltumatust ja kapitaliühingu ärihuvide tagamist ei ole võimalik garanteerida. Seega pidas paika püstitatud teine hüpotees, mille kohaselt tuleb lugeda juhatuse seadusjärgset esindusõigust piiratuks muuhulgas olukorras, kus

otsustatakse tehingu tegemist või õigusvaidluse pidamist endise juhtorgani liikmega. Autor nõustus Eesti õiguskirjanduses käsitletud seisukohtadega, et eriesindaja määramise vajadus saab tekkida ka sellistel juhtudel. Seetõttu ei tõusetu eriesindaja määramise võimalus üksnes tehingute tegemise ja õigusvaidluste pidamisega (olemasolevate) juhtorgani liikmetega, vaid ÄS-i instituuti tuleb tõlgendada laiemalt. Sellest tulenevalt mõisteti käesolevas magistritöös tehingute tegemist ja õigusvaidluste pidamist juhtorgani liikmega selliselt, et eriesindaja võib määrata ka ka tehingute tegemist ja/või õigusvaidluste pidamist ka nimetatud kolmel lisajuhul, olgugi, et autor sellele igakordselt eraldi viidet ei teinud. ÄS ei sätesta, et eriesindaja määramine juhatuse liikme seadusjärgse esindusõiguse piirangu olukorras on kohustuslik, vaid pädeval organil on alternatiivselt võimalus kinnitada tehingus lepingutingimused ja anda juhatusele nõusolek tehingu tegemiseks või õigusvaidluse pidamiseks. Eriesindaja määramine on üksnes alternatiivne meede. Õigusvaidluse all mõeldakse sealjuures laiemalt kohtuvaidlusi ja kohtuväliseid vaidlusi, samuti ka juhtorgani liikme poolt kapitaliühingu vastu suunatud ja vastupidiseid nõudeid.

Autor analüüsis kahte peamist nõuet, mis kooskõlas Saksa õiguse ja Eesti õiguse käsitlusega juhatuse liikmetele kohalduvate nõuetega võiks eriesindaja puhul tõusetuda. Nendeks on eriesindaja teovõimelisus ja tema tegutsemis- ja ettevõtluskeelu puudumine. Ühelt poolt on oluline, et eriesindaja, kes kujundab suhtes juhtorgani liikmetega kapitaliühingu tahet, oleks teovõimeline füüsiline isik, kelle teovõime ei oleks piiratud. Vastasel juhul tuleb eeldada, et eriesindaja ei ole võimeline aru saama enda tegudest ega suuteline neid juhtida. See oleks kapitaliühingule selgelt kahjulik, kuivõrd seab kahtluse alla tehingute ja õigusvaidluse käigus tehtavate toimingute kehtivuse. Teiselt poolt ei tohi, mis ei ole ka kapitaliühingu parimates huvides, määrata eriesindajaks isik, kelle suhtes on kohus kohaldanud tegutsemis- ja ettevõtluskeeldu, mis keelaks eriesindajal kapitaliühingu äritegevuses osalemise. Tegutsemis- ja ettevõtluskeelu sätete mõjuala on laiem, hõlmates ka eriesindajat, kellel tekib teatud juhtudel ja teatud piiranguid arvesse võttes kapitaliühingu esindamise õigus. Seega leidis autor, et eriesindajaks ei saa olla isik, kes on teovõimeline ja/või kelle suhtes on kohus kohaldanud tegutsemis- või ettevõtluskeeldu, kuivõrd seadusandja eesmärk on tegutsemis- ja ettevõtluskeelu normide loomisel olnud, et karistusõiguslikult vastavalt karistatud isik ei pääseks äriühingu esindamisele ligi. Täiendavalt leidis autor, et oluline on ka huvide konflikti puudumine eriesindaja ja kapitaliühingu vahel, kuivõrd vastasel juhul toimuks kapitaliühingu ja eriesindaja huvide põrkumine, kus esineb oht, et eriesindaja eelistab isiklike huve kapitaliühingu huvidele. See oleks konfliktne ka eriesindaja määramise põhimõttega, mille

kohaselt määratakse eriesindaja, et vältida juhatuse liikme huvide konfliktide realiseerumist kapitaliühingule kahjulikus tagajärjes.

Autor analüüsis, millist liiki esindajaga on eriesindaja puhul tegemist. Kapitaliühingu puhul tuleb eristada seadusjärgseid ja tehingulisi esindajaid. Seadusjärgne esindusõigus tekib seaduse alusel. Tehinguline esindaja omandab pädevuse üldjuhul läbi vastavasisulise tehingu (volituse). Kui tehingulise volituse andjaks saab olla näiteks kapitaliühingu juhatuse liige, kellel on õigus kapitaliühingu nimel sõlmida tehinguid, siis eriesindaja volitamist juhatuse liikme poolt ei saa toimuda. Eriesindaja määramise õigus on hoopis juhatusest kõrgemalseisval organil. Samuti, kui eriesindaja võidakse määrata ametisse tehingute tegemiseks ja õigusvaidluste pidamiseks kapitaliühingu juhtorgani liikmetega, siis tehingulise volituse suhtes Eesti kehtiv õigus sarnaseid raame ei tekita. Kahe esindaja liigi eristamise juures oli oluline ka asjaolu, et kui eriesindajal tekib ametisuhe kapitaliühinguga, siis tehingulisel esindajal see üldjuhul tekkida ei saa. Seega leidis autor, et eriesindajat tuleb käsitleda kapitaliühingu seadusjärgse esindajana ning et eriesindaja ei saa olla kapitaliühingu tehinguliseks esindajaks, kuivõrd nende kahe vahel esinevad olulised erinevused ei tekita põhjust asumaks vastupidisele seisukohale. Sarnasest käsitluses lähtus ka Saksa õigus, mis leidis, et eriesindaja on kapitaliühingu seadusjärgseks organiks ja seetõttu tuleb talle omistada seadusjärgset esindusõigust.

Magistritöö teises peatükis analüüsis autor eriesindaja ametisuhte tekkimist, sealhulgas selle tekkimise eelduseid ja teenistuslepingu sõlmimise vajadust. Samuti analüüsis autor ka ametisuhte lõppemise eri juhtumeid. Eriesindaja ametisuhe saab tekkida analoogsete eelduste täidetavuse korral, nagu saab tekkida ka kapitaliühingu juhtorgani (juhatuse ja nõukogu) liikmetel. Nendeks on kolm eeldust. Kõigepealt peab eriesindaja määramiseks pädev organ (juhatusest kõrgemalseisev organ) vastu võtma, samaaegselt juhtorgani liikmega tehingu tegemise ja õigusvaidluse pidamise otsusega, eriesindaja ametisse määramise otsuse, võttes arvesse muuhulgas ka ÄS §-des 177 ja 303 sätestatud hääleõiguse piiranguid. Viidatud sätetest tulenevalt ei ole osanikel ja aktsionäridel hääleõigust, kui otsustatakse tehingu tegemist või õigusvaidluse pidamist, ja nendes eriesindaja ametisse määramist, kui tehingu või õigusvaidluse teiseks pooleks on näiteks ka osanikust või aktsionärist juhtorgani liige. Erinevalt sellest ei ole osaluse omajate hääleõiguse piirang kohaldatav, kui otsustatakse näiteks osaniku või aktsionäri valimist kapitaliühingu juhatusse. See tähendab, et osaluse omajad saavad siiski hääletada enda valimisel juhatusse, kuid ei saa hääletada, kui otsustatakse tehingu

tegemist või õigusvaidluse pidamist, ja nendes eriesindaja määramist, osaniku või aktsionäri endaga. Teise ametisuhte tekkimise eeldusena tuleb eriesindaja määramise otsuse sisu teha kättesaadavaks eriesindajale, st eriesindajal peab tekkima mõislik võimalus tema ametisse määramisega tutvumiseks ja seisukoha kujundamiseks. Kolmandaks peab eriesindaja olema andnud nõusoleku enda ametisse määramiseks või andnud selle suhtes hilisema heakskiidu, st eriesindaja määramine ei tohi toimuda ilma eriesindaja vastava aktseptita.

Autor analüüsis ja leidis, et eriesindaja ametisuhte lõppemiseks on neli peamist juhtumit: ametisuhte lõppemine tehingu tegemise ja õigusvaidluse pidamise lõppemisega, st eriesindajal lasuva ülesande täitmisega; eriesindaja tagasiastumisega; eriesindaja tagasikutsumisega teda valinud organi poolt; ja eriesindaja surma või piiratud teovõimeliseks muutumisega. Ühelt poolt on eriesindaja ametisuhet võimalik lugeda lõppenuks alates hetkest, mil tehingu tegemine või õigusvaidluse pidamine juhtorgani liikmega, milleks eriesindaja määrati, on tehtud või lõppenud. Sarnaselt lähtub ka Saksa õigus. See tähendab, et tehingu tegemisel saab ametisuhet lugeda lõppenuks alates hetkest, mil juhtorgani liikmega sõlmitav tehing on sõlmitud ja tehingu sisu muutub pooltele õiguslikult siduvaks. Õigusvaidluse lõppemist kohtuvaidluse puhul tuleb autori hinnangul lugeda hetkest, mil on jõustunud kohtulahend vastavalt TsMS-is sätestatule. Sealjuures leidis autor, et põhjendatud ei ole lugeda õigusvaidluse pidamise lõppemist sõltuvaks sellest, kas kapitaliühingu nimel on eriesindaja poolt vaja esitada ka nõude sundtäitmise nõue, mille aegumistähtaeg on TsÜS-is sätestatud normide kohaselt 10 aastat alates kohtulahendi jõustumise hetkest. Ametisuhte kehtivuse laiendamine kuni hetkeni, mil näiteks kohtuvaidluse järel on kapitaliühingu nõue saadud päriselt juhtorgani liikme poolt rahuldatud, ei ole autori hinnangul põhjendatud. Kohtuvälise vaidluse puhul tuleb siiski autori hinnangul lugeda õigusvaidlust peetuks ja ametisuhet lõppenuks, kui näiteks nõude esitanud kapitaliühingul puuduvad konkreetsed nõuded juhtorgani liikme vastu, st asjakohane juhtorgani liige rahuldab kapitaliühingu nõuded.

Täiendavalt on ametisuhte lõppemine võimalik ka olukorras, kus eriesindaja otsustab tagasi astuda. Sellist lähenemist on kinnitatud ka Saksa õiguses. See eeldab kahe eelduse täidetavust: tagasiastumise avalduse kätte toimetamist tema määranud organile ja seda, et määranud organ saaks selle kätte, järgides TsÜS-is sätestatud tahteavalduse kättetoimetamise reeglistikku. Ametist tagasi astuv eriesindaja peaks sellisel juhul teavitama kõikidele enda valinud organi (st kas nõukogu, osanike või aktsionäride üldkoosoleku, sõltuvalt olukorrast) liikmetele, kuid tagasiastumine loetakse kehtivaks, kui avaldus on kätte toimetatud ainult ühele organi liikmele.

Sealjuures puudub nõue, et avaldus tuleb kätte toimetatud üksnes nendele organi liikmetele, kes teostasid eriesindajat emmäärates oma hääleõigust. Kolmandaks loetakse ametisuhe lõppenuks alates hetkest, mil eriesindaja algselt määranud organ kutsub vastava otsusega eriesindaja tagasi. Kuigi kehtiv ÄS-i instituut näeb ette üksnes organi pädevuses oleva eriesindaja määramise (sealjuures vastava organi juhtorgani liikmete tagasikutsumise õigus on ÄS-is reguleeritud), tuleks selliseid pädevust reguleerivaid norme tõlgendada selliselt, et need annavad asjakohasele organile ka pädevuse eriesindaja tagasikutsumiseks. Vastasel juhul looks see olukorra, kus eriesindaja saab küll ametisse määrata, kuid mitte sealt kapitaliühingu initsiatiivil tagasi kutsuda, seades ametisuhte lõppemise sõltuvaks üksnes organi mõjualast välja jäävatest asjaoludest. Sealjuures ei ole tagasikutsumise kehtivus sõltuvuses sellest, vastupidiselt Saksa õiguskirjanduses käsitletule, kas määrata tuleb uus eriesindaja tulenevalt juhatuse liikme seadusjärgse esindusõiguse jätkuvast piiratusest. Eriesindaja ametisuhe lõpeb automaatselt alates hetkest, mil eriesindaja sureb või muutub piiratud teovõimega isikuks. Kuivõrd isiku õigusvõime, st võime kanda tsiviilõiguseid ja -kohustusi, lõpeb surmaga, siis tuleb lugeda isiku ametisuhe lõppenuks isiku surmast. Kuivõrd eriesindajaks olemise eeldus on, et isiku teovõimet ei oleks piiratud, mis takistab isikul aru saamast enda tegude sisust ja neid juhtida, siis tuleb eriesindaja ametisuhe lugeda lõppenuks ka hetkest, mil ta muutub piiratud teovõimega isikuks. Kuivõrd eriesindajapoolne kapitaliühingu esindamine eeldab vastavate tahteavalduste tegemist kapitaliühingu nimel, ei ole võimalik olukord, kus kapitaliühingut esindab piiratud teovõimega eriesindaja, samuti ka isik, kelle õigusvõime on surmast tingitult lõppenud.

Ülaltoodu põhjal saab asuda seisukohale, et ka püstitatud esimene hüpotees, et eriesindaja ametisuhe tekib ja lõpeb sarnastel alustel ja eeldustel sarnastel juhtumitel juhatuse liikme ametisuhtega, peab samuti suuresti paika. Eriesindaja ametisuhe saab tekkida sarnaselt juhatuse liikme ametisuhtega, kui määramiseks pädevust omav organ võtab vastu vastava otsuse. Siiski, vaatamata sellele, et osanikud ja aktsionärid saavad teostada enda hääleõigust, kui otsustatakse nende valimist juhatusse, ei saa nad hääleõigust teostada, kui otsustatakse muuhulgas eriesindaja määramist tehingute tegemiseks ja õigusvaidluse pidamiseks osanikust või aktsionärist juhatuse liikmeka, st hääleõiguse piirangu eesmärk on, et osanik ja aktsionär ei saa hääletada, mil viisil tehakse temaga tehingut või peetakse temaga õigusvaidlust. Ametisuhte tekkimine eeldab juhatuse liikme ametisuhte tekkimisega sarnaste eelduste täidetavust, st organ peab võtma vastu eriesindaja määramise otsuse (nagu ka juhatuse valimise otsuse), toimetama selle eriesindajale kätte (nagu ka juhatuse liikmele tuleb kätte toimetada) ning eriesindaja peab

andma nõusoleku või heakskiidu, sarnaselt juhatuse liikmele, enda ametisse määramise poolt. Ametisuhe saab samuti lõppeda juhatuse liikme ametisuhte lõppemisega sarnastel juhtudel (eriesindaja poolne tagasiastumine, tema tagasikutsumine ning surm ja piiratud teovõimeliseks muutumine), välja arvatud ulatuses, kus eriesindaja ametisuhe lõpeb seoses temal lasuva teingu tegemise või õigusvaidluse pidamise lõpuleviimisega. Seega on ühelt poolt eriesindaja ametisuhte kestvus sõltuvuses muuhulgas sellest, millal lõpeb tehing või õigusvaidlus, kuid teiselt poolt on juhatuse liikme ametisuhte kestvus sõltuvuses muuhulgas sellest, kas või kui pikaks perioodiks ta ametisse valiti.

Autor analüüsis, kas täiendavalt on oluline ka käsunduslepingu sõlmimine, ning jõudis järeldusele, et, lähtudes Saksa õiguse käsitlest eriesindajatega sõlmitavatest lepingutest ja Eesti õiguse alusel sõlmitavatest juhtorgani liikmete teenistuselepingutest, millega on võimalik konkretiseerida esindaja õiguseid ja kohustusi, eriesindaja ja kapitaliühingu vahelise suhte konkretiseerimise eesmärgil on võimalik ka eriesindaja ja kapitaliühingu vahel (kelle suhe on iseloomulik käsundussuhte) sõlmida käsundusleping. Seejuures rõhub autor, et käsunduslepingu sõlmimine ei ole kohustuslik.

Magistritöö kolmandas peatükis analüüsis autor eriesindaja esindusõiguse tekkimist ja lõppemist ning esindusõiguse sisu ja ulatust. Autor leidis, et eriesindaja ametisuhtega tekib ka eriesindaja esindusõigus. Kuivõrd eriesindaja tegutseb kapitaliühingu seadusliku esindajana, sätestab tema esindusõiguse sisu ennekõike seadus. Esindusõiguse sisu võib tuleneda muuhulgas organi otsusest, kuid ennekõik näeb eriesindaja esindusõiguse üldisema raamistiku ette ÄS. Seega on eriesindajal esindusõigus tehingute tegemisel ja õigusvaidluste pidamisel kapitaliühingu juhtorgani liikmetega. Sealhulgas laieneb eriesindaja esindusõigus tehingute sõlmimiseks kolmandate isikutega, kuid selliste tehingute sõlmimine peab olema vajalik eriesindajale pandud ülesande nõuetekohaseks täitmiseks. Sellisteks isikuteks võivad olla ennekõike õigusnõustajaid. Sellist käsitlust kinnitab ka Saksa õigus. Täiendavalt asus autor seisukohale, et ametisuhte lõppemisega tuleb lugeda lõppenuks ka eriesindaja esindusõigus, mis tähendab, et eriesindajal kaob kapitaliühingu esindamise õigus tehingutes ja õigusvaidlustes juhtorgani liikmetega, kui eriesindaja ametisuhe on ühel eelkäsitletud põhjusel lõppenud.

Magistritöö neljandas peatükis analüüsis autor eriesindaja õiguseid ja kohustusi ning nende allikaid. Samuti analüüsis autor ka eriesindaja vastutust, selle eeldusi ja vastutuse erisusi

juhatuse liikmetega. Autor leidis, et kapitaliühingu esindamisel võib eriesindajal tekkida tulenevalt VÕS-ist ennekõike õigus saada tasu ning õigus nõuda kulude ja kahju hüvitamist, kui eriesindaja on ametisuhtega seotud ülesannete täitmisel teinud mõistlikke kulutusi või kandnud kahju. Sarnast lähenemist kinnitab ka Saksa õigus. Kui kapitaliühing ja eriesindaja ei ole kokku leppinud makstavas tasus, võib tasu maksmisele kuuluda VÕS-i käsunduslepinguid reguleerivate sätete kohaselt. Samuti on eriesindajal kapitaliühingu suhtes üks oluline kohustuste kogum. Eriesindaja peab järgima tema suhtes kehtivaid usalduskohustusi, st ühelt poolt järgima hoolsuskohustust ja sellega kaasnevat hoolsusmäära, et eriesindaja peab tegutsema selliselt nagu teine mõistlik isik samadel asjaoludel tegutseb. See on oluline kriteerium hindamaks ka tema vastutust. Täiendavalt on eriesindajal ka kapitaliühingu suhtes lojaalsuskohustus. Need kaks kohustust tähendavad, et eriesindaja peab tegutsema heas usus, sõltumatult, lojaalselt ja rakendama nõutavat hoolt oma ülesannete täitmisel.

Autor leidis, et eriesindaja vastutust saab hinnata tema kohustuste rikkumise läbi. Vastutuse juures tuleb kohaldada sarnaseid eeldusi, nagu kohaldatakse ka juhatuse liikme vastutuse puhul, st rikkumine peab olema seotud ametisuhtega seotud kohustustega, tekkinud peab olema kahju kapitaliühingule (mille juhtumid on oluliselt piiratumad, kui juhatuse liikme vastutuse puhul, tulenevalt eriesindaja piiratud esindusest). Samuti on oluline põhjuslik seos eriesindaja poolse kohustuse rikkumise ja kahju tekkimise vahel. Autor leidis, et eriesindaja vastutuse eelduste hindamisel ei kehti olulisi erisusi, kuid arvesse tuleb siiski võtta seda, millisteks juhtudeks eriesindaja määrati ning milline on temal lasuv hoolsusmäär. Seda ei saa seada sõltuvusse juhatuse liikme hoolsusmäärast. Täiendavalt leidis autor, et kui otsustatakse eriesindaja suhtes nõude esitamist, st vastutuse realiseerimist, siis saab nõustuda seisukohaga, et juhatuse liikme seadusjärgne esindusõigus ei ole sellisel juhul enam piiratud, st juhatuse, teostades enda kapitaliühingu esindamise kohustust kooskõlas temal lasuva hoolsusega, saab esitada vastava kahju hüvitamise nõude eriesindaja vastu. ÄS-i regulatsioonid ei anna alust asuda selles osas vastupidisele seisukohale.

Autor tõdeb, et kuigi eriesindaja õigusliku seisundi temaatika on Eesti õiguses jäänud vajalikul määral käsitlemata, oli käesoleva magistrیتöö eesmärk seda oluliselt selgitada, muuhulgas läbi eriesindaja ametisuhte ja esindusõiguse tekkimisele ja lõppemisele, samuti ka õiguste, kohustuste ja vastutuse sisu ja ulatuse osas õigusliku hinnangu andmises. Autor leiab, et kehtiv ÄS-i instituut on küll teatud aspektides vähesel määral reguleeritud, mistõttu ei ole üheselt selge, kuidas näiteks tekib ja lõpeb eriesindaja ametisuhe ning milline on tema pädevus,

õigused, kohustused ja vastutus kohustuste rikkumise eest. Sellele vaatamata leiab autor, et vältimatult vajalik ei ole kehtiva instituudi muutmine vastavalt, vaid nii, nagu on olnud lähenemine ka Saksa õiguses, kus eriesindaja määramine on reguleeritud seaduse tasandil kitsasõnaliselt, piisab sarnaselt Saksa käsitlusele eriesindaja õigusliku seisundi hindamisest kohtupraktika ja õiguskirjanduse pinnalt, tõlgendades vajadusel, kuidas teatud eriesindajaga seotud õiguslikke aspekte tuleb mõista. Sellest tulenevalt ei tee autor ühtegi kehtiva instituudiga seotud muudatusettepanekut.

THE LEGAL STATUS OF A SPECIAL REPRESENTATIVE OF A COMPANY – ABSTRACT

The competences and functions of the organs of company (including a private limited company and a public limited company) are determined by the law, and a distinction can be made between representative organs (customarily the management board) and non-representative organs (supervisory board and governing bodies) on the basis of the functions of the organs. Thus, the management board of the company is responsible for managing and representing the company. Although the right of representation of a member of the management board is unlimited in external relations with third parties, it can be limited with respect to the internal relations with the company, for which the Estonian Commercial Code also provides specific cases in which the right of representation of a member of the management board is limited.

One of the restrictions arising from the internal relationship is that the conclusion of a transaction with a member of the management board or supervisory board or a legal dispute with him requires a resolution of either the supervisory board or the general meeting of shareholders (governing body), and a special representative may be appointed to represent the company in such a transaction or legal dispute. On the one hand, a distinction can be made between cases of transactions with members of the management board and supervisory board where the appointment of a special representative may be envisaged, i.e. for transactions with a member of the management board and a member of the supervisory board of the company. However, the principle must be observed that a member of the management board is prohibited from entering into a transaction on behalf of the company with himself (e.g. by entering into a contract of employment) or with a person connected with himself, or from entering into any other transaction in which a particular member of the management board has a personal interest, unless the supervisory board or the general meeting of the shareholders has consented to such a transaction.

On the other hand, the appointment of a special representative may also be required for the purpose of litigation with the members of the management board and the supervisory board. This may relate both in and out of court litigation in connection with members of management board and supervisory board. In the case of transactions and litigation with members of the management board and supervisory board, the right of representation of a member of the

management board of the company in its internal relations with the company are limited, i.e. the management board member has no right of representation to conclude such transactions or litigation on behalf of the company without a decision to that effect by the supervisory board or the management board and supervisory board of the company. The objective of this thesis was to analyse the legal status of the special representative of companies, focusing on the status, powers, rights and obligations and liability of the special representative and comparing them with the status, powers, rights and obligations and liability of the members of the management board and supervisory board. In the author's view, the legal definition of a special representative has not been dealt with to the necessary and complete extent. As such, the scope of the special representative's right of representation and the rights and obligations of the special representative in relation to the performance of the tasks incumbent upon him are not unambiguously clear.

The author hereby puts forward two hypotheses in summary. The first hypothesis is that the special representative will enter into a professional relationship with the company, the creation and termination of which will be largely similar to the creation and termination of the professional relationship of a member of management board. The second hypothesis is that the appointment of a special representative is possible not only for the purposes of transactions and litigation with existing members of the management board and supervisory board, but also for the purposes of transactions and litigation with former members of the management board and supervisory board of the company.

The concept of the company representative has been around for many years and its role has, in the author's view, evolved over time to adapt to the changing needs of the company and its stakeholders. In the author's view, a distinction should be made between three key features of the concept of special representative: his or her separate appointment by the competent body, his or her limited power of representation acquired by law and by a decision of the body, and a degree of independence from the management board and supervisory board of the limited liability company. Given that the term 'special representative' is not widely used in Estonian law or legal literature, the author considers that, on the basis of the current instrument, the concept of special representative and its main characteristics (appointment procedure, scope of the right of representation and independence from the management bodies) are nevertheless perceptible. A special representative may be a natural person who has the capacity to act, who

is not prohibited by a court from acting or carrying on business, and in respect of whom a conflict of interest with the company can be ruled out.

The main reason for the creation of an institution in the Estonian Commercial Code regulating the appointment of a special representative and the justification for the appointment of a special representative is to avoid a potential conflict of interest of a member of the management board and, consequently, to avoid damage to the company. The member of the management board is the node of the company's conflict of interest, which can be assumed to arise, for example, in a situation where the professional activities of the member of the management board are likely to favour private interests. The purpose of appointing a private representative is to safeguard the interests of the company or its shareholders in certain specific situations where there is a risk that the company will not be able to achieve its business objectives because of internal conflicts of interest. In this context, the appointment of a special representative is one of the ways in which the interests of the company can be prevented from being jeopardised by a body higher than the management board.

Appointment of a special representative is not made for indefinite cases, but cases where the appointment of a special representative may be justified must be assessed in accordance with the applicable law and the purpose of the appointment of the special representative. On the one hand, it is within the power of the management board or the general meeting of shareholders to appoint a special representative for the purpose of entering into transactions or litigation with the members of the management board and supervisory board who, in accordance with the instructions of the body which appointed him, concludes the transaction or litigation on behalf of the company or, in the absence of instructions, draws up the terms of the contract himself. In this context, the special representative cannot be bound by the instructions of the conflicting management board and supervisory board, as this would be contrary to the purpose and function of the special representative. On the other hand, it is possible that a body superior to the management board may give its consent to the management board to enter into a transaction (on terms approved by the decision-making body) or to litigate. In such a case, there is no separate appointment of a special representative. Estonian law does not specify whether litigation is meant to refer only to legal disputes or to out-of-court disputes, but it can be inferred from the terminology used in the provisions of the Act that a special representative may be appointed both for litigation and for out-of-court disputes with members of the management board and supervisory board.

The statutory right of representation of a member of the management board can be considered limited in four main cases. On the one hand, transactions and legal disputes with the members of the management board and supervisory board (management board and supervisory board) of the company. On the other hand, transactions with the person represented by a member of the management board of the company. Thirdly, for transactions with a person who has an economic identity with a member of the management board and supervisory board of the company and, fourthly, for transactions and litigation with former members of the management board and supervisory board of the company. In such cases, it may be necessary to appoint a special representative to represent the company. The above cases must be assessed in the light of the impact of the conflict of interests on the right of representation of the member of the management board, i.e. whether, in the case of a particular transaction or litigation, there is a risk that the member of the management board may not be independent and capable of taking decisions in the interests of the company. The restriction on the voting rights of shareholders must also be taken into account, i.e. the persons referred to cannot vote in favour of the appointment of a special representative if, inter alia, a decision is taken to make a claim against or enter into a transaction with a shareholder (being a member of the management board and supervisory board).

A limited liability company may be represented by legal and constructive representatives. The author considered that a special representative can be attributed a legal right of representation. Despite the similarities between the right of representation of a special representative and the right of representation in a transaction, a special representative must nevertheless be considered a legal representative, since he acquires his powers primarily by virtue of the law. The right of representation can arise on the assumption that the special representative establishes a professional relationship with the company. A professional relationship means a relationship under company law with the company which confers on the special representative the right (but also the obligation) to represent the company during the term of the professional relationship. The professional relationship can only be created by a decision of the body, which requires the body first to adopt the decision, then to deliver it to the special representative and to which the special representative must agree. The decision of the organ is an internal document of the company, i.e. it does not have to be filed with the commercial register and may set out, inter alia, the circumstances of the transaction or legal dispute, the scope of the right of representation, instructions, etc. The decision of the organ may also be a decision of the special

representative. In order to specify them, the special representative and the company may conclude an agency agreement, but this is not mandatory and merely helps to agree on the relationship between the rights and obligations of the parties.

There are four grounds for termination. On the one hand, the employment of the special representative may be considered to have ended from the moment when the transaction or legal dispute with the member of the management board and supervisory board for which the special representative was appointed is concluded or has been concluded. In addition, the termination of the mandate is also possible in the event that the special representative decides to resign. This presupposes that two conditions are fulfilled: that the resignation is served on the appointing authority and that it is received by the appointing authority. In such a case, the resigning special representative should inform all the members of the body of his choice, but the resignation is deemed to be valid if it is served on only one member of the body. Similarly, the term of office shall be deemed to have ceased from the moment the body which originally appointed the Special representative recalls the Special representative by decision. This may be done irrespective of the reason, and the validity of the recall shall not be subject to the appointment of a new Special representative. The appointment of the special representative shall automatically terminate at the time of his death or when he becomes incapacitated, in so far as in such cases the person is precluded from representing the company.

The right of representation of the special representative also arises with the appointment. In so far as the special representative acts as the legal representative of the company, the content of his right of representation is primarily determined by law. Thus, the special representative has a right of representation for the purposes of transactions and litigation with the members of the management board and supervisory board of the company. In particular, the special representative's right of representation extends to the conclusion of transactions with third parties, but the conclusion of such transactions must be necessary for the proper performance of the task entrusted to the special representative. Such persons may in particular be legal advisers. Furthermore, the author took the view that the special representative's right of representation must be considered to have ended upon termination of his mandate, which means that the special representative loses the right to represent the company in transactions and legal disputes with the members of the management board and supervisory board when his mandate is terminated for one of the reasons set out above.

On the more substantial rights side, the author considered that, in the representation of the company, the special representative may, in particular, be entitled to remuneration and to claim reimbursement of expenses and damages if, in the performance of the tasks connected with the professional relationship, the special representative has incurred reasonable expenses (e.g. payment of fees, payment of advisers) or has suffered damages arising from the specific nature of the representation. On the more substantial obligations side, the author considered that the special representative is subject to a duty of care, that the special representative must act as any other reasonable person would act in the same circumstances. This is also an important criterion for assessing his liability. In addition, the special representative also owes a duty of loyalty to the company, forming a set of fiduciary duties with a duty of care. This means that the special representative must act in good faith, independently, loyally and with due care in the performance of his duties.

Regarding the liability of the special representative, the author found that the special representative can incur liability in relation to the company. The preconditions for liability are the existence of a valid professional relationship, breach of duty, damage to the company and a causal link between the breach of duty and the damage. Under Estonian law, the members of the management board and supervisory board of the company are jointly and severally liable for the obligations arising out of their professional relationship. The author assessed whether a special representative may incur joint and several liability with the members of the management board and concluded that the liability of a special representative must be considered separately from that of a member of the management board. This means that there is no joint and several liability between the special representative and the board member.

Under the Estonian Commercial Code, the management board has the duty and obligation to represent the company. In the author's view, the duty of representation of the limited liability company is linked, *inter alia*, to the duty of care owed by the member of the management board, i.e. the representation of the limited liability company in legal disputes with a special representative may arise from the duty of care owed by the member of the management board. If, for example, a decision is taken to award damages against a special representative, the author considers that the restriction on the statutory right of representation of the management board cannot be extended to such a case, since the existence of a conflict of interests cannot be conceded. The author considers that a member of the management board himself can also bring a claim against a special representative on behalf of the company, even if the special

representative is appointed precisely because the member of the management board does not have a right of representation for the purposes of a specific transaction or litigation.

The author put forward two hypotheses. The first hypothesis was that the special representative will have a relationship under company law, i.e. a professional relationship with the limited liability company, the creation and termination of which will be largely similar to the creation and termination of the professional relationship of a member of management board. The author considered that a professional relationship arises between the company and the special representative and that the principles applicable to the creation and termination of such a relationship are similar to those applicable to the creation and termination of the professional relationship of a member of a management board. However, with one distinction. As the shareholders can vote in favor of his appointment to the management board of the company, the shareholders cannot vote in case the governing body is deciding a conclusion of transaction or filing a claim with or against the shareholder (who is being the member of management board or supervisory board). Therefore, one exception was in the means of the voting right of the shareholders upon the creation of professional relationship of the special representative. However, the first hypothesis can therefore be considered to be proven in most part.

The second hypothesis was that the appointment of a special representative is possible not only for transactions and litigation with existing members of the management board and supervisory board, but also for transactions and litigation with former members of the management board and supervisory board of the company. The author concluded that the provisions of the Commercial Code conferring on the special representative the power to conclude transactions and litigate with members of the management board and supervisory board cannot be interpreted narrowly. This means that the statutory right of representation of a member of the management board can also be considered limited in a situation where a decision is taken to bring a claim against or enter into a transaction with a former member of the management board and supervisory board. This relates in particular to the reason that strong social and emotional ties may develop between the members of the management board and supervisory board, which may lead one of the members of the management board and supervisory board to develop a sympathy towards an old colleague. This precludes the full impartiality of the board member and a conflict of interest may arise. Indeed, the conflict of interest of a board member is one of the main reasons for entrusting transactions and litigation with members of the management

board and supervisory board to a body above the board. The second hypothesis can therefore also be considered to be proven.

The author acknowledges that, although the subject of the legal status of the special representative has not been dealt with to the extent necessary, the purpose of this thesis was to clarify it substantially, *inter alia*, by providing a legal assessment of the creation and termination of the special representative's professional relationship and the right of representation, as well as the content and scope of rights, obligations and responsibilities. The author finds that the current institution of the Estonian Commercial Code is not sufficiently regulated in certain aspects, which makes it unclear how the professional relationship of a special representative is created and terminated, and what his powers, rights, obligations and liability for breach of duty are. Nevertheless, the author considers that it is not inevitable to amend the existing institution accordingly, but that, as has been the approach in German law, where the appointment of a special representative is regulated at the level of the law in a narrowly worded manner, it is possible to assess the legal status of the special representative on the basis of case-law and legal literature of Estonia. Therefore, the author refrains from making any proposals for the amendment of current institution of Estonian Commercial Code.

KASUTATUD LÜHENDID

AdvS	advokatuuriseadus
AktG	<i>Aktiengesetz</i>
BGB	<i>Bürgerliches Gesetzbuch</i>
GmbHG	<i>Gezets betreffend die Gesellschaften mit beschränkter</i>
m	määrus
o	otsus
PS	Eesti Vabariigi põhiseadus
RKKK	Riigikohtu kriminaalkolleegium
RKPJK	Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium
RKTK	Riigikohtu tsiviilkolleegium
TlnRnK	Tallinna Ringkonnakohus
TrtMK	Tartu Maakohus
TrtRnK	Tartu Ringkonnakohus
TsMS	tsiviilkohtu menetluse seadustik
TsÜS	tsiviilseadustiku üldosa seadus
VÕS	võlaõigusseadus
ÄS	äriseadustik

KASUTATUD MATERJALID

Kasutatud kirjandus

1. Bassenge, P., Diederichsen, U., Grüneberg, C., Sprau, H., Brudermüller, G., Ellenberger, J., Thorn, K., Weidenkaff, W. Bürgerliches Gesetzbuch. Beck'sche Kurzkommentare. Band 7. 70., neubearbeitete Aufl. München: Verlag C. H. Beck HG 2011.
2. Besonderer Vertreter (§ 30 BGB) – Lsb-Berlin.net. <https://lsb-berlin.net/angebote/verbands-und-vereinsberatung/vorstand/besonderer-vertreter-30-bgb>, (18.02.2023).
3. Bärtschi, H., Bühler, C. B., Glanzmann, L., Jörg, F. S., Jung, P., Kunz, P. J., Schenker, U., Vogel, A., Küpfer, D. Entwicklungen im Gesellschaftsrecht VI. Bern: Stämpfli Verlag 2011. https://edoc.unibas.ch/46480/3/20190116143417_5c3f32d917ad3.pdf, (22.03.2023).
4. Böffel, L. A German Perspective of U.S. Fiduciary Duties. – BerkleyLaw 2021. <https://sites.law.berkeley.edu/thenetwork/2021/12/03/a-german-perspective-of-u-s-fiduciary-duties/>, (23.02.2023).
5. Cooter, R. D., Rubinfeld, D. L. Economic Analysis of Legal Disputes and Their Resolution. – Journal of Economic Literature 1989/27.
6. Demski, J. S. Corporate Conflict of Interest. – Journal of Economic Perspectives 2003/17. <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/089533003765888421>, (06.03.2023).
7. Eesti märksõnastik (EMS). <http://ems.elnet.ee/index.php>, (27.12.2022).
8. Esindaja – Wikipedia.org. <https://et.wikipedia.org/wiki/Esindaja>, (16.04.2023).
9. Fabritius, A. Der besondere Vertreter gemäß § 147 Abs. 2 AktG – DeGruyter.com. <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783899496833.133/html?lang=en>, (05.01.2023).
10. Haabu, H. Juhatuse liikmete esindusõiguse piiramine – Rmp.ee. <https://www.rmp.ee/ettevotlus/kasulik/juhatuse-liikmete-esindusõiguse-piiramine-2012-03-22>, (12.03.2023).
11. Hamilton, R. W. The Law of Corporations In a Nutshell. Second edition. St. Paul Minnesota: West Publishing Company 1996.

12. Henssler, M., Strohl, L. Gesellschaftsrecht. Beck'sher Kurzkommentare. Band 62. 4. Aufl. München: Verlag C. H. Beck 2019.
13. Hüffer, U. Aktiengesetz. Beck'sche Kurzkommentare. Band 53. 6. Aufl. München: Verlag C. H. Beck HG 2004.
14. Jones, L. Introduction to Business Law. Third Edition. Oxford: Oxford University Press 2015.
15. Kann, L., Pürn, T. Kommentaar: juhatuselise liikme esindusõiguse tähendusest – Raamatupidaja.ee. <https://www.raamatupidaja.ee/uudised/2010/05/27/kommentaar-juhatuselise-liikme-esindusõiguse-tahendusest>, (12.03.2023).
16. Kõve, V., Järvekülg, I., Ots, J., Torga, M. Tsiviilkohtumenetluse seadustik I. Komm vlj. Tallinn: Juura 2017.
17. Lees, M. Allkirjaõiguslikkus ja voli seda edasi anda on ainult ettevõtte juhatuselise liikmel. – Rmp.ee. <https://www.rmp.ee/ettevotlus/kasulik/allkirjaõiguslikkus-ja-voli-seda-edasi-anda-on-ainult-ettevotte-juhatuselise-liikmel-2005-10-03>, (10.03.2023).
18. Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. Aktiengesetz. Kommentar. I. Band. §§ 1-149. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt KG.
19. Lutter, M. (toim.), Schmidt, K. Aktiengesetz. Kommentar. II. Band. §§ 150-410. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt KG 2008.
20. Madisson, K. "Juhatuselise liikme töölepinguga" riskivad mõlemad pooled. Miks nendega endiselt susserdatakse? <https://arileht.delfi.ee/artikkel/88939509/juhatuselise-liikme-toolepinguga-riskivad-molemad-pooled-miks-nendega-endiselt-susserdatakse>, (18.01.2023).
21. Merimaa, M. Äriseadustik. Kommentaarid, selgitused, arvamused. Tallinn: Kirjastus Ilo 2007.
22. Goette, W., Habersack, M., Kalss, S (toim.). Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. Band 2. § 76-117. 5. Aufl. München: Verlag C. H. Beck 2019.
23. Oechler, S. Besonderer Vertreter - wer oder was ist ein "Geschäftsführer"? <https://www.vereinsberatung-oechler.de/infothek/fachbeitraege/besonderer-vertreter-wer-oder-was-ist-ein-geschaeftsfuehrer.html?page=1>, (28.02.2023).
24. Otsingutulemused – Riigiteataja.ee. https://www.riigiteataja.ee/tervikteksti_otsing.html, (16.04.2023).
25. Põkk, K. Juhatuselise liikme ametisuhe ja juhatuselise puudumisega seotud õiguslikud probleemid. Magistritöö. Juhendaja Andres Vutt. Tartu: Tartu Ülikool 2021 (käsikiri TÜ Iuridicum'i teabekeskuses).

26. Saare, K. Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete õigussuhted. – *Juridica* 2020/7.
27. Saare, K. Eraõigusliku juriidilise isiku tegutsemine oma organite kaudu ning vastutus nende tegude eest. Läbiva vastutuse printsiip. – *Juridica* 2000/4.
28. Saare, K. Kapitaliühingu juhatuse liikme esindusõigus. Seadusjärgsed piirangud sisesuhtes. – *Juridica* 2020/9.
29. Saare, K., Volens, U., Vutt, A., Vutt, M. Ühinguõigus I. Tallinn: Juura 2015.
30. Saare, K., Vutt, M. Vähemusosaluse omajate võimalused kapitaliühingu huvidele vastava otsuseni jõudmiseks. – *Juridica* 2017/9.
31. Sootak, J., Pikamäe, P. Karistusseadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2021.
32. Suttmann, C. Insihgeschäfte im Gesellschaftsrecht. – *MittBayNot* 2011/1.
33. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. Tsiiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. Tallinn: Juura 2010.
34. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M., Sein, K. Võlaõigusseadus III. Komm vlj. Tallinn: Juura 2021.
35. Wegerich, T. Business Laws of Germany. 2012 edition. Volume I. Danvers: Thomson Reuters 2012.
36. Verboeven, T. Der Besondere Vertreter nach § 147 AktG: Erwacht ein schlafender Riese? – *ZIP* 2008/6.
37. Ärisaladuste juhis. Konkurentsiamet. <https://www.konkurentsiamet.ee/et/ametist-kontaktid/organisatsioon/arisaladuste-juhis>, (01.03.2023).
38. Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu 552 SE I algtekst. <https://www.riigikogu.ee/download/ea0ae4cd-ee9c-3dbf-bb0a-2c7f925e03c4>, (19.04.2023).
39. Äriseadustiku ja Euroopa Liidu nõukogu määruse (EÜ) nr 2157/2001 „Euroopa äriühingu (SE) põhikirja kohta“ rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu 186 SE seletuskiri.
40. Ühinguõiguse revisjonikomisjoni lähteülesanne. Tallinn: Justiitsministeerium 2016, 50. https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_loplik_lahteulesanne_10.05.2016.pdf, (05.01.2022).

Kasutatud õigusaktid

Kasutatud Eesti õigusaktid

41. Advokatuuriseadus. – RT I, 04.01.2021, 26.
42. Ebaausa konkurentsi takistamise ja ärisaladuse kaitse seadus. – RT I, 07.12.2018, 2.
43. Karistusseadustik. – RT I, 06.01.2023, 4.
44. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 10.11.2022, 3.
45. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 20.06.2022, 33.
46. Võlaõigusseadus. – RT I, 17.03.2023, 80.
47. Äriregistri seadus. – RT I, 05.05.2022, 1.
48. Äriseadustik. – RT I, 23.12.2022, 33.
49. Äriseadustik. – redaktsiooni kehtivuse lõpp 14.11.2009.

Kasutatud välisriikide õigusaktid

50. Aktiengesetz. – <https://www.gesetze-im-internet.de/aktg/>, (05.01.2023).
51. Bürgerliches Gesetzbuch. – <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>, (05.01.2023).
52. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. – <https://www.gesetze-im-internet.de/gmbhg/>, (05.01.2023).
53. Bürgerliches Gesetzbuch. Vom 18. August 1896. – <http://www.koeblergerhard.de/Fontes/BGBDR18961900.htm>, (06.01.2023).

Kasutatud kohtupraktika

Eesti kohtute praktika

Riigikohtu tsiviilkolleegiumi lahendid

54. RKTkm 3-2-1-144-11.
55. RKTkm 3-2-1-165-10.
56. RKTkm 3-2-1-26-07.
57. RKTkm 3-2-1-39-05.
58. RKTko 1-18-5732/226.

59. RKTko 2-16-11889/42.
60. RKTko 2-16-6563/81.
61. RKTko 2-19-3390/64.
62. RKTko 2-20-8655/32.
63. RKTko 2-21-2685/110.
64. RKTko 3-2-1-121-03.
65. RKTko 3-2-1-127-16.
66. RKTko 3-2-1-145-08.
67. RKTko 3-2-1-175-11.
68. RKTko 3-2-1-33-10.
69. RKTko 3-2-1-35-97.
70. RKTko 3-2-1-38-15.
71. RKTko 3-2-1-39-04.
72. RKTko 3-2-1-44-17.
73. RKTko 3-2-1-68-06.
74. RKTko 3-2-1-72-13.
75. RKTko 3-2-1-72-13.
76. RKTko 3-2-1-81-15.
77. RKTko 3-2-1-92-08.
78. RKTko 3-3-1-2-04.

Riigikohtu kriminaalkolleegiumi lahendid

79. RKKKo 1-18-5732/226.
80. RKKKo 3-1-1-43-13.

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi lahend

81. RKPJKm 3-4-1-12-08.

Ringkonnakohtu lahendid

82. TlnRnKm 2-16-19598/19.
83. TlnRnKo 2-13-49322/96.

84. TrtRnKm 2-19-2675/13.

85. TrtRnKo 2-15-13876/44.

Maakohtu lahend

86. TrtMKo 1-19-6293/49.

Välisriikide kohtute praktika

87. Bundergerichtshof, II ZB 19/14, 28.04.2015. – <https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=67c6a9badf3c3e09b0fb8b447ded6fad&nr=71430&pos=2&anz=3>, (23.04.2023).

88. Bundergerichtshof, II ZR 181/21, 21.06.2022. – <https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=11ca2d3329bc64495c0c6d414fc3a767&nr=130940&pos=0&anz=1>, (23.04.2023).

89. Bundesgerichtshof, II ZR 8/19, 30.06.2020. – <https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=67c6a9badf3c3e09b0fb8b447ded6fad&nr=108783&pos=1&anz=3>, (23.04.2023).

90. Court of Appeals of New York, 249 NY 458, 31.12.1928. – https://nycourts.gov/reporter/archives/meinhard_salmon.htm, (23.02.2023).

Kasutatud muud allikad

91. 14. juuni 2017. aasta Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2017/1132 äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta. – ELT L 169, lk 1-127.